

ROMNEY

Η ΛΑΙΔΗ ΧΑΜΙΛΤΩΝ ΩΣ ΒΑΚΧΙΣ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Ε'—1931

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 102

ΒΡΑΔΥΑΖΕΙ...

Βραδυάζει· στο κατώφλι μου σάν πάντα έρωτεμένα
σέ καρτερῶ· φτεροκοπάει στὰ στήθια μου ἡ καρδιά.
Λέω πὼς θάρθῃς, δὲ γίνεται, θάράξης πιά σέ μένα,
ὦ ξένε πού σ' ἀγάπησα μονάχ' ἀπὸ μακριά!

Σάν τὴ γυναῖκα πού ἔφυγε τὸ ταῖρι τῆς στὰ ξένα,
καὶ μοναχὰ γιὰ ν' ἀξιωθῇ μιὰ μέρα νὰ τὸ ἰδῇ
κρατιέται, μ' ἀργοσώνεται καὶ γίνετ' ὀλοένα·
πὸ διάφανη, —στὰ μάτια τῆς φεγγαρίζει πιά ἡ ψυχὴ,

ἔτσι καὶ μένα ὁ πόθος μου, φανταστικό μου ταῖρι,
μ' ἔχει καρφώσει στὸ φτωχὸ κατώφλι· ἀνασκιρτῶ
καθὼς κραυγάζει ὁ ἄνεμος, κι' ἀρπάζω μὲς στὸ χέρι
γιὰ σένα τὸ μαντήλι μου, τοῦ κάκου! καὶ τό σειῶ.

Κι' ὡς νὰ μὴν ἔχω ἄλλο σκοπὸ, παρὰ νὰ σέ προσμένω,
τριγύρω μου ὅλα τάντυσα γιορτιάτικη στολή:
γιὰ σένα τῆς κασίκας μου τὸ γάλα εἶναι ἀρμεγγμένο,
γιὰ σένα ἡ δροσοκλίνη μου προσμένει ἔτσι ἀπαλή.

Μὲ πεῦκα τὸ τραπέζι μου γιὰ σένα τὸχω στρώσει,
καὶ κάτω ἀπ' τῆς κληματαριᾶς τοὺς ρόδινοὺς καρπούς,
χαϊδευτικὰ κι' ὁ λύχνος μου τὸ φῶς του ἔχει ζαπλώσει
στὰ βάζα, πού τὰ γέμισα γιὰ σένα μ' ἀγριανθούς.

Τὸ δεῖπνο τὸ χωριάτικο θὲ νὰ γευθῆς μαζί μου·
κι' ἀπὸ τὴ στάμνα τὸ κρασί θὰ πιῶμε τό λιαστό,
θὰ σοῦ φιλῶ τὰ χέρια σου, θ' ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ μου,
τὸ χῶμα πού τὸ πάτησες θὰ γείρω ν' ἀσπαστῶ.

Κ' ύστερα, σάν από παλιά γλυκύτατη συνήθεια,
στά γόνατά μου ανάλαφρα τὸν ὕπνο θὰ χαρῆς.
καὶ θάρθουν τὰ μαγευτικὰ νεραϊδοπαραμύθια,
μὲς ἀπ' τοῦ δάσου τὰ βαθιά, γιὰ νὰ τὰ ὄνειρευτῆς.

... Βραδυάζει γύρω μου ἀπαλὰ ζαπλώνει τὸ σκοτάδι,
μ' ἀκόμα ἐγὼ σὲ καρτεροῦ στὴν ταπεινὴ μου ἐστία,
κι' ἀγάλια ἀγάλια σώνεται τοῦ λύχνου μου τὸ λάδι,
ὦ ξένε, ποὺ σ' ἀγάπησα μονάχ' ἀπὸ μακριά!

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΓΕΛΙΟΥ

Ὁ θρίαμβος τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν, τοῦ περίφημου Σαρλώ, στὴ Λόντρα— ἓνας θρίαμβος ποὺ τὸν ἴμοιά του δὲ γνώρισαν ὡς τώρα οὔτε νικηφόροι στρατηγοί, γυρίζοντας στεφανωμένοι ἀπὸ τὴ μάχη— εἶναι ὁ θρίαμβος τοῦ γέλιου. Ἡ ἀναγνώρισή του καὶ ἡ καλλιέργειά του. Γιὰ αἰῶνες δόλοκληρους μιὰ ἀνθρωπότητα σκυθρωπὴ καὶ μελαγχολικὴ εἶχε ἐξορίσει τὸ γέλιο ἀπὸ τὴν πολιτεία της. Στὰ ἐπίσημα φανερώματα τῆς ζωῆς τὸ γέλιο δὲν εἶχε καμμιά θέση. Στὸν κόσμον κυριαρχοῦσε ἡ ἀγέλαστη σοβαρότητα. Μὲ τὴν ὠραία νίκη τοῦ Σαρλώ, τὸ γέλιο ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπίσημη πράξη τῆς ζωῆς. Καὶ γιὰ πρώτη φορά τοῦ ἀπονέμονται, παρ' ἄλληλα, σὲ πρόσωπο ἑνὸς μεγάλου δημιουργοῦ του, οἱ τιμὲς τῆς πολιτείας καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου μαζί μὲ τὶς τιμὲς τῶν μεγάλων λαϊκῶν ἡμῶν.

Οἱ περιγραφές τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν στὴ γενέτειρά του, ποὺ διαδύομε τὶς ἡμέρες αὐτὲς στίς ἐφημερίδες ἔδωκε τοῦ κόσμου, προκαλοῦν κατάπληξη. Ἔβλεπε ἓνα πραγματικὸ ξάφνισμα. Πρωθυπουργοὶ καὶ ὑπουργοὶ— τὸ Κράτος— τοῦ σφίγγουν τὸ χέρι, τὸν φιλοξενοῦν σὲ πλάτια τους καὶ τὸν βάζουν νὰ καλῆσιν σὲ δεξιὰ τους. Μεγάλοι συγγραφεῖς τὸν χαιρετοῦν σάν ἴμοιά τους. Τρανοὶ ἐπιστήμονες τοῦ κάνουν τόπο νὰ περάσῃ μπροστά τους. Καὶ τὰ πλήθη πολιτοῦν τὸ θέατρο, ὅπου πρόκειται νὰ φτάσῃ, σὲ μιὰ τέτοια κοσμοσυρροή, ποὺ ἡ Ἀστυνομία ἀναγ-

κάζεται νὰ λάβῃ μέτρα γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν τάξη. Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ φανερώναται, ἓνας μυριόστομος αἶνος τὸν ἀποθεώνει, ὅπως δὲν ἀποθεώθηκε ποτὲ κανένας θριαμβευτῆς.

Καὶ ποῖος αὐτός; Ἐνας «παλιάτσος», ὅπως θὰ τὸν ἔλεγαν περιφρονητικὰ ἄλλοτε οἱ σοβαροὶ καὶ ἀγέλαστοι ἄνθρωποι.

Γιὰ τὸν «παλιάτσο» αὐτὸν ὁ Οὐίλντσον Τσῶρτσιλλ, ὑψώνοντας τὸ ποτήρι του σὲ ἐπίσημο γεῦμα ποὺ δόθηκε πρὸς τιμὴν του, λέει μὲ πραγματικὴ ὑπερηφάνεια:

«Ἔβλεπε δικός μας. Εἶναι ἀληθινὸς λοντρέζος, μεγάλος Ἄγγλος. Τὸ ἔργο του στάθηκε ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα, ποὺ εἶδε ἡ γενεὰ μας. Σκόρπισε στὸν κόσμον τὸ γέλιο καὶ τὴν εὐθυμία, ποὺ γκρεμίζουν ἔδωκε τοὺς φραγμοὺς καὶ τὰ σύνορα ἀνάμεσα στὰ ἔθνη, καὶ σκορπίζουν σὲ ὅλες τὶς χώρες τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία.»

Ἀπλούστατα, ὁ μεγάλος Ἄγγλος πολιτικὸς ἀνακηρύσσει τὸ Σαρλώ τίποτε περισσότερο, τίποτε λιγώτερο, ἔθνικὸ ἥρωα καὶ κοσμοϊστορικὸ πρόσωπο.

Ὁ Ἀϊνστάϊν, ἡ μεγαλύτερη ἐπιστημονικὴ κορυφὴ τῶν χρόνων μας, φτάνοντας στὴν Ἀμερικὴ, τὸν πρῶτο ἄνθρωπο ποὺ ζητεῖ νὰ ἴδῃ καὶ νὰ χαιρετίσῃ, εἶναι ὁ Σαρλώ. Τοῦ δίνει πρῶτος τὸ χέρι, τὸν φιλεῖ συγκινημένος καὶ στὰ δυὸ μάγουλα καὶ τὸν προσφωνεῖ μὲ τὰ λόγια τοῦτα:

— Σαρλώ, εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τὴν Ἐπιστήμη μὲ τὴν Τέχνη σου.

Καὶ ὁ Μπέρναρ Σῶ, ἡ μεγαλύτερη δόξα τῶν σημερινῶν ἀγγλικῶν γραμμάτων, ἓνας παγκόσμιος πρίγκηπας τοῦ πνεύματος, τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀνοίγει μὲ τὰ δυὸ του χέρια τὶς πόρτες τοῦ Παρθένου τῶν μεγάλων ἡρώων τῆς ἀγγλικῆς γῆς, γιὰ νὰ περάσῃ στεφανωμένος μὲ τὴ δάφνη τοῦ Ὀλυμπιονίκου ὁ «παλιάτσος.»

Ὁ Τσάρλυ Τσάπλιν— λέει σὲ κάποιον δημοσιογράφον— εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνα μας, καὶ ἡ Ἀλβιόνα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερηφανεύεται γι' αὐτὸν περισσότερο παρὰ γιὰ τὸν Σαίξπηρ, ποὺ ἔγραφε δραματικὰ ἀριστουργήματα, περισσότερο παρὰ γιὰ τὸν Νέλσον, ποὺ μᾶς ἔδωκε τὴν νίκη στὴ ναυμαχία τοῦ Τραφαλγκάρ, περισσότερο παρὰ γιὰ τὸ Δισραέλι, ποὺ θεμέλιωσε μὲ τὸ πνεῦμα του τὴν κοσμοκρατία μας.

Ὅση ὑπερβολὴ κι' ἂν ὑπάρχῃ στὰ λόγια αὐτά, ὅση σπατάλη κι' ἂν ἔγινε στίς τιμὲς

ποὺ δημιουργοῦσαν γύρω ἀπ' τὸν Τσάρλυ Τσάπλιν ἓνα θρίαμβο χωρὶς προηγούμενο, τὸ φαινόμενο αὐτὸ ποὺ σημειώθηκε στίς ἡμέρες μας, ἀποτελεῖ τὴ μεγάλη καθιέρωση τοῦ γέλιου ὡς στοιχείου ζωῆς καὶ δημιουργίας. Κι' ἂν σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι ὁ ἀρχαῖος φιλόσοφος δὲ βρῆκε καλύτερον ὄρισμό τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ τὸν ξεχωρίσῃ ἀπὸ τ' ἄλλα ζῶα, ἀπ' τὸν ὄρισμό τοῦ «γελαστικοῦ ζώου», εἶναι περιέργον πῶς τὸ κατεξοχὴν ἀνθρώπινο αὐτὸ στοιχεῖο, τὸ γέλιο, δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τὴν τιμητικὴ θέση ποὺ τοῦ ἀνήκει. Τὴν παίρνει τώρα, μὲ τὸ θρίαμβο τοῦ Τσάρλυ Τσάπλιν, ἓνα θρίαμβο ποὺ τὸν ἀντιλαλεῖ τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἐλόκληρη ἡ Ὀλυμπία.

Ἄς ἐλπίσουμε, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θὰ βιάσῃ γελοῦντας πρὸς τὸ φῶς τῶν πεπραγμένων της, ὅπως δὲν ἐβάδισε ὡς τώρα μὲ τὴ σκοτεινὴ καὶ συνοφρυωμένη σκέψη της.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΖΕΠΗ

Λίγο πολύ, οἱ καλλιτέχνες ἔδωκε καταγίνονται μὲ τὴν τέχνη τους. Ἐλάχιστοι μὲ τὴν Τέχνην.

Ὅλες οἱ γυναῖκες μὲ τὴν ἐρωτικότητά τους. Καμμιά μὲ τὸν Ἔρωτα.

Ἄλλὰ δὲ σημαίνει.

Ὅτι τὸ παρατηρήσατε: ἡ Βουλὴ δίνει διαρκῶς τὴν ἐμπιστοσύνη της.

Γιατί οἱ ἔξυπνοὶ ἄνθρωποι, μὲ τὸν μέγα τῆς ἀεργίας ἡδονισμό, δίνουν διαρκῶς στὸν καθένα ἐκεῖνο ἴσα ἴσα ποὺ τοὺς λείπει.

Πολιτισμένοι λαοὶ εἶν' ἐκεῖνοι ποὺ σκοῦσαν τόσο, ὥστε δὲ θυμίζουσι πιά τίποτε ἀπὸ τὰ πρῶτα μέταλλα ποὺ τοὺς ἐφτιάσαν.

Οἱ θεοφοβούμενοι πιστεύουσι στὸν ἐπουράνιον παράδεισον. Οἱ ἄθεοι στὸν ἐπίγειον. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον αἰσιόδοξον.

Οἱ γυναῖκες, μοῦ ἔλεγε κάποιος, δὲν ἔχουν τὴν παραμικρὴ ὁμοιότητα μὲ τὴν Πηνελόπειαν. Ἄλλ' οὔτε, βέβαια, καὶ μὲ τὴν ὠραία Ἑλένην.

Καὶ τὸ μόνο ἀληθινὸ ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἱστορίες εἶναι πῶς ὁ Ὀμηρὸς γεννήθηκε, ἔζησε καὶ πέθανε τυφλός.

Ὅλα τιμωροῦνται σὲ τοῦτον ἔδωκε τὸν κόσμον. Ἀκόμη κι' αὐτὴ ἡ κακία τιμωρεῖται κάποτε τόσο αὐστηρὰ ὅσο κι' ἡ ἀρετή.

Σὲ λίγα χρόνια, ἓνας ἄνθρωπος ποὺ θὰ περπατᾷ στὸ δρόμο γιὰ τὸ κέφι του κι' ὄχι γιὰ κάποια δουλειὰ ἐπιτέγουσα, θὰ εἶναι κάτι τόσο σπάνιον, ὅσο κι' ἓνα ἄλογο σήμερον, ποὺ θὰ περπατοῦσε γιὰ λόγους ὑγιεινῆς.

Μεταξὺ τοῦ ὕψους Γάλλου καὶ τῆς ἀποπληξίας δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀπόσταση: ἓνα πλοῦσιον γεῦμα μὲ παλιὰ κρασιὰ μάρκας.

Μεταξὺ τοῦ λογικοῦ Ἑλλήνα καὶ τῆς παρραφραστικῆς ἢ ἀπόστασης εἶναι μικρότερη: ἀρχοῦν μιὰ, δυὸ τὸ πολὺ ἀναγνώσεις τῶν κατορθωμάτων καὶ ἐπιτυχιῶν ἑνὸς μεγάλου ἀνδρός! Ζήτημα δηλαδὴ μόνον ἀνάγνωστος. Κι' αὐτὸ φτάνει, γιατί ὁ Ἕλληνας εἶναι λιτός καὶ νηφάλιος.

Εἶναι μιὰ γυναίκα πού δὲ μπορεῖς ποτὲ νὰ τῆ φανταστῆς ἔξω ἀπὸ τὸ κρεββάτι της. Σοῦ μιλεῖ μέσα σ' ἕνα σαλόνι, ὀρθία ἔμπρὸς στὸ πιάνο, ἔμπρὸς στὸν κόσμο, κι ἐσὺ τῆ βλέπεις σὰ νὰ εἶτανε ξαπλωμένη. . . Δὲν ξαίρεις τί στάση νὰ κρατήσης. Κρατᾷ πάντα μὲ τὸν ὀποιοδήποτε μιὰ πάρα πολὺ ὀριζόντια οἰκειότητα.

* *

Πρόοδος: ἡ ἐξοικείωσή μας μὲ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα. Καὶ μὲ τὰ τόσα ἄλλα πού ἀκολούθησαν. Κ' ἡ συνεχῆς ἀνακάλυψη καινούριων.

* *

Συντηρητικότητα: μιὰ τεράστια γενεάδα στὸ πρόσωπο ἑνὸς μωροῦ, πού χτυπιέται καὶ στριγγλίζει κατατρομαγμένο ἀπὸ τοὺς καθρέφτες.

* *

Μικροὶ ἄνθρωποι εἶν' ἐκεῖνοι πού λένε βλακεῖες.

Μεγάλοι ἄνθρωποι εἶν' ἐκεῖνοι πού κάνουν βλακεῖες. Καὶ πάντα στὰ φανερά.

* *

Ἡ μετριοφροσύνη: μιὰ τρομερὴ φαγούρα κ' ἡ ἔλλειψη τῶν ἀπαιτούμενων χεριῶν γιὰ νὰ ξυθῆς!

* *

Κάθε πράξη μας ζητᾷ νὰ ἐξακολουθήσῃ τῆ λαχτάρα μας. Μὰ δὲν ἐξακολουθεῖ ἀπολύτως τίποτε. Δίνει κατὰ τύχη μιὰ τυχαία ἐξήγηση. Ἐξηγήσεις. Παρεξηγήσεις πού, μὲ τὴν κοινοτοπία τους, συνωμοτοῦν καὶ φτιάχουν ἕναν ὠκεανὸ ἀηδίας.

... Ὅλα τὰ τετράποδα ξαίρουν κολύμπι.

* *

Ὁ Σαρλώ, αὐτὸς τοῦ κινηματογράφου, ἀνακάλυψε μιὰ Ποιητικὴ. Τὴν ποιητικὴ τῆς λάσπης, τῆς κλωτσιαῆς καὶ τοῦ ψωμοῦ πού λείπει. Καὶ τῆ σπασμωδικῆ τρομάρα τῆς ἐλπίδας μας — πού ἐκ γενετῆς στραβοποδίζει ἀπελπισμένη στὸ μπράτσο μας.

* *

Ξαίρω πὼς τὰ γράμματα δὲ δίνουνε ψωμί. Γιὰ καλὴ μου τύχη ποτὲ τὸ ψωμί δὲ μοῦ ἄρεξε.

Κάθε φορὰ πού θὰ πῶ κάποια ταπεινὴ ἰδέα, πού θὰ κάνω κάποια ταπεινὴ σκέψη κοινὴ, ἀμέσως τὸ νιώθω πὼς εἶμαι λογακλόπος.

* *

Ἡ φιλοδοξία, ἔταν ἔχει τὴ δύναμη μαζί της, γίνεται δικαίωμα. Ὅταν ἡ δύναμη τῆς λείπει, τότε ἀμέσως μεταβάλλεται σὲ ἰδεολογία.

Ὁ! ἰδεολογίες συχνάζουν στὶς χῶρες ὅπου σπανίζει ἡ δύναμη.

* *

Τὸ φέμμα εἶναι ἡ ἀλήθεια πού μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ τῆ λέμε κι ἔμπρὸς στοὺς ἄλλους.

* *

Τοὺς γνώρισα κι αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς τρεῖς κυρίους πού εἶναι ὁμογενεῖς μας. Κάτω ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τους, ἂν ἤθελαν, καὶ χωρὶς διόλου νὰ κινήθουν, οἱ τρεῖς τους αὐτοὶ θὰ μπορούσαν νὰ τῆ σταμτήσουν μονομιᾶς ὀλόκληρη τὴν κίνηση τῆς πρωτευούσης.

Μεγαθήρια ἀκινήσιος! Τὸς παρακολουθῶ μέσα στὴν τραπεζαρία τους. Καὶ μόλις μιὰ στιγμή κάποιος σαλέψει, πετιέμαι στὸ πόδι κατατρομαγμένος! . . Ρωτιέμαι ἂν αὐτοὶ γυρίζουν γύρω στὸ τραπέζι ἢ τὸ τραπέζι γύρω σ' αὐτούς. Ἐδῶ ρωτιέμαι. Ἀμφιβάλλω.

Δὲν εἶν' ὁ καθένας Γαλιλαῖος.

* *

Μέσα στὸν κάθε νοικοκύρη ἄνθρωπο ὀπάρχει μιὰ ξεμάλλιαρη ἀναμονὴ τρέλλας.

Καὶ μέσα στὸ κεφάλι τοῦ τρελλοῦ ὀπάρχουν κλειδιά φρονιμάδης πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅτι φανταζόμαστε.

* *

Στὸν τόπο μας ὁ λαός, ἐκεῖ πού οἱ ἄλλοι λαοὶ βλέπουν ἐξαιρετικούς ἀνθρώπους, μεγάλες φυσιογνωμίες, δὲν ἀντικρῶζει καρὰ στόματα ἀνοιγμένα. Κανένα πρόσωπο. Στόματα ὀρθάνοιχτα. Ἐ, ἀπὸ τὸ βλέπε βλέπε, μπορεῖ μιὰ μέρα κι ὁ λαός μας νὰ τ' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του! . .

Ἡ συνέχεια εἰς τὸ προσεχές.

* *

Ἄν ὁ Διαγένης, ἀνοιχτομάτης ἄνθρωπος, ζοῦσε σήμερὰ στὴν Ἑλλάδα, δὲ θὰ τᾶναθε ἀσφαλῶς τὸ λυχναράκι του.

Ἡ γινότανε κτηγοτρόφος. Ἡ κτηνίατρος. Κάτι σ' αὐτοῦ τοῦ εἶδους τίς δουλιές. Κι ἐπιτέλους ἴσως κάτι νᾶδρισκε μέσα σὲ κάποια φάτνη.

* *

Τὸ μεγάλο κοινὸ τῶν ὀρησκειῶν, παντοῦ καὶ πάντα, τὸ ἀποτελοῦν οἱ γυναῖκες. Ἐπειδὴ τίς ἀρέσει νὰ κουβεντιάζουν, ἄς εἶναι καὶ μὲ τὸ θεὸ τὸν ἄόρατο.

* *

Προσπαθῶ νὰ μαντέψω τί ὀγράφει στὸ τελευταῖο τοῦ γράμμα, τὸ ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς, ὁ Ροῦδης ἂν ποτὲ αὐτοκτονοῦσε. Ἄπὸ ποῖο βιβλίο θὰ τὸ δανειζόταν. Ἄπὸ ποῖα γλώσσα θὰ τὸ μετάφραζε.

* *

Γιὰ νᾶσαι μεγάλος ἡθοποιός, δὲν ἄρκει νὰ ξαίρης νὰ λές ψέμματα. Πρέπει νὰ ξαίρης νὰ τίς λές σὰ δικές σου ἕλες τίς ψευτιές ἕλων τῶν ἄλλονῶν.

* *

Ἄ! τί βρώμιος ἄνθρωπος! Νομίζεις πὼς καὶ τὰ χέρια του ἀκόμη γιὰ νὰ πλόνη, περιμένει νὰ τοῦ συμβῆ κανένα μεγάλο, μέγιστο γεγονός. Περιμένει νὰ γίνῃ. . . Νὰ γίνῃ τοῦλάχιστον Πόντιος Πιλάτος!

* *

Ἡ πείνα δὲν εἶναι ποτὲ στῶν πεινασμένων τὰ στόματα.

Τοῦ χορτάτου ἀνθρώπου τὸ στόμα. . . Ἄ! αὐτὸ νὰ τὸ φοβάστε! Μπορεῖ νὰ τῆ φάῃ καὶ νὰ τῆ χωνέψῃ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα.

* *

Κάποτε μοῦ φαίνεται πὼς μὲ τὴν ἄκρη τοῦ δάχτυλου μου ἀγγίζω τὴν αἰωνιότητα. Πολὺ γνωστὴ ἢ ἀφή της καὶ ἄγρια. Ναι, κάτι σὰν τρίχωμα ποντικοῦ.

* *

Ἡ σκέψη μου ἔμπρὸς στὶς γυναῖκες εἶ-

ναι σὰν τῆ σαύρα ἔμπρὸς στὸν ἥλιο. Ἦγ ζεσταίνου. Τίς γυρνᾷ τῆ ράχη.

* *

Ὁ ἔρωτας εἶναι τὸ μόνο ἐγκλημα ὅπου πάντοτε σὲ τιμωρεῖ ὁ συνένοχος σου. Μὲ τὴν ἐξακολουθητικὴ παρουσία του.

* *

Τὶ χημεῖες σατανισμοῦ, ἀτιμίας, ἀμορφιάς, ἀθλιότητος χρειάζονται γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ μεγκλοφυῖα. Ἦ γιὰ νὰ σβήσῃ.

* *

Στοὺς μεγάλους ἄνδρες πρέπει νὰ συχωρῶμε τὰ ἐλαττώματα τους. Γιατί κ' οἱ ἐπίλοιποι ἄνδρες, πού δὲν εἶναι καθόλου μεγάλοι, ἔχουν κι' αὐτοὶ τὰ ἴδια κι' ἀπαράλλαχτα ἐλαττώματα.

* *

Κανείς δὲν τὸ εἶπε ποτέ, κι' οὔτε τὸ κατάλαβε, πὼσω λογιῶ ψυχές πρέπει νᾶχῃς γιὰ νὰ μὴν ἀφήνῃς νὰ δείχτεται ἡ ψυχὴ σου.

* *

Ἡ ζωὴ μου δὲ γνώρισε μεγάλες περιπέτειες. Οὔτε καταστροφές. Οὔτε δράματα. Μὰ κάπου-κάπου κάτι μαυρίλες ἀδέξιες, σὰν αὐτὲς π.χ. στὰ δάχτυλα τῶν σχολιαρῶν παιδίων.

* *

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ζῶο ἐκεῖνο πού κανένα πάθημά του, σὲ καμμιά ἡλικία, δὲν τοῦ γίνεται μάθημα.

* *

Κι' ἔταν θελήσης νὰ φύγῃς σπάνοντας τίς πόρτες σου, τίς πόρτες τους, τότε θὰ τὸ ἴδῃς πὼς τὰ πάντα εἶναι κλειστά. Κι' ὀχι πιά μόνο ἔμπρὸς σου μὰ καὶ πίσω σου. Πρὸ παντὸς πίσω σου. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ τρομερότερο. Γιατί εὔκολο τὸ νὰ μὴν προχωρῆς. Μὰ τὸ νὰ μὴν ἔχῃς καμμιά ἐλπίδα ὀποχωρήσης! . .

* *

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

ΟΙ ΙΑΠΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΙΑΠΩΝΙΑ

ΜΕΡΟΣ Β' (Συνέχεια και τέλος)

Προκύπτει λοιπόν απ' εαυτού το ερώτημα: Πώς συνετελέσθη η άπιστευτος αυτή μεταμόρφωσις;

Από στρατιωτικής απόψεως το ζήτημα εξηρενήθη τόσον επιμελώς—λόγω της μεγάλης έντυπώσεως ήν ένεποίησεν ή κατά των Ρώσων νίκη—ώστε δέν έχω παρά να συνοψίσω επί του προκειμένου τα ύπ' άλλων γραφέντα, προσθέτων μερικώς λεπτομερείας άναγομένας εις την Δημοσίαν Οικονομίαν.

Αντιθέτως, έδέησε διά προσωπικής έρεύνης να εξακριβώσωμεν δύο τινά: α) Πώς έπέτυχε ταχέως και σχεδόν άναιμάκτως επανάστασις ριζικωτέρα της Μεγάλης Γαλλικής του 1789. β) Πώς ή καθιερωθείσα δι' αυτής εκ βάθρων μεταρρυθμίσις έσυνεχίσθη επί εξήκοντα έτη και συνεχίζεται σήμερον ακόμη.

IV. ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΑΠΩΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΘΡΙΑΜΒΩΝ

Οι λόγοι δι' ών εξηγήθησαν αι μεγάλαι νίκαι των Ιαπώνων και ιδίως ή καταπληκτικωτέρα πιασών, ή κατά της Ρωσίας, είναι πολλοί και ποικίλοι, κυριώταται δ' όμως θεωρούνται α) ή τελειότης της στρατιωτικής και διοικητικής μηχανής και β) αι άτομικαι άρεται των Ιαπώνων.

α) Η στρατιωτική δργάνωσις ήτο έντως τέλεια. Έν πρώτοις από ύλικής απόψεως, ήτοι οπλισμού, έπιστετισμού, μεταγωγικών και υγειονομικών υπηρεσιών (1). Δεύτερον έννεκα των στρατιωτικών με-

(1) Την από της απόψεως ταύτης ύπεροχην δεικνύει το παράδειγμα του Κομποσάκι, ου κατά την μάχην του Μουαδεν έκαστον ιάγμα Ιαπωνικών παρέταξε 90% της όνομαστικής αυτού δυνάμεως, έν ή έκαστον ρωσικόν μόνον 50—60%.

θόδων, αίινες ανταπεκρίνοντο εις τα νεώτατα πορίσματα της στρατηγικής (2). Ούχ ήττον άμεμπτος έδείχθη ή ύπηρεσία των πληροφοριών και της κατασκοπείας και ή έπιδειχθείσα έν παντί μυστικότητα· ούτω πολλοί Ιάπωνες άξιωματικοί είχαν ζήσει επί έτη εις Κορέαν και Μαντζουρίαν ώς χειρόνακτες.

β) Από άτομικής απόψεως, ο Ιάπων είχε δείξει ήδη από των καιρών των μεγάλων έμφυλιών πολέμων όλας τας στρατιωτικάς άρετάς: άπίστευτον περιφρόνησιν του θανάτου, όλιγάρκειαν, πειθαρχικότητα. Ταύτας επέδειξαν και πάλιν, ώς μαρτυρεί το ρηθέν ότι το Πόρτ-Άρτουρ κατεστράφη δι' *εμπύχων σφαιρών* (3). 'Αλλ' αι τοιαύται άρεται άρχούν μόνον διά τους κοινούς στρατιώτας. Διά τους άξιωματικούς, ιδίως τους άνωτέρους, απαιτείται και έλλειψις έγιοϊσμού, φιλοπρωτίας, ψευδοφιλοτιμιών. Ο Μέγας Ναπολέων, πυροπονούμενος διά τας μεταξύ των στρατιωχών του άντιζηλίαν, έλεγεν ότι ήσαν τόσον δυσκολοαβέβρητοι όσον και ο διάσος της Γαλλικής Κωμωδίας, όλίγου δειν δέ τους έθετε και κάτω των συνιδέλφων μου ναμικών, περι ών είχε χειρίστην ιδέαν (4). "Αλλως, άσφαλώς, θα

(2) Έλλην άνώτατος άξιωματικός, άκολουθήσας την προηγουμένην διάλεξιν, μοι έλεγεν ότι πολλοί των μεθόδων αίτινες έφηρημόσθησαν έν εφραί κλίμακι κατά τον τελευταίον πόλεμον, είχαν δοκιμασθή το πρώτον υπό των Ιαπώνων έν Κορέα και Μαντζουρία. Ιταλός δέ ναυτικός μεθ' ου συνεταξείδευον, μοι εξήγησε ότι ή κατιστροφή του ρωσικού στόλου έν Τσουσίμα άποδοτέα εις την έφαρμογήν των νεωτέρων μεθόδων βολής.

(3) Ούτως 10,000 άνδρες έπεσαν μόνον διά την κατάληψιν του ύψώματος των 203 μέτρων.

(4) Ο άειμνηστος διδάσκαλός μου και μέλος

έξαιρεύετο, άν είχε διαικήσει στρατηγούς ούτινες είναι πάντοτε έτοιμοι να θυσιάσωσι το έγώ. Πόσον δ' άκουρέβουν την εκδήλωσιν ιούτου οι Ιάπωνες, δεικνύει ή ήμερησία διαταγή του ναυάρχου Έόγκο, καθ' ήν ή έν Τσουσίμα ρωσική πανωλειθρία εδέν ήτο άποδοτέα εις την δργάν οιουδήποτε των συμμετασχόντων της μάχης, άλλ' εις τας άρετάς του αυτοκράτορος και την προστασίαν των προγόνων.

Έν ώρα πολέμου, παρά τας στρατιωτικάς είναι και πολιτικά άρεται άπαραίτητα. Περιέργως δέ πως σπανίως συνδυάζονται με τας πρώτας. Μερικοί λαοί είναι πρόθυμοι να δώσωσι το αίμα των, άλλοι

του γαλλικού Πεντακαδήμου (Institut) Glasson, ήσatis κατόρθου και το μάθημα της Λικονομίας να καθιστά έπαγωγόν, πολυ έφαιδρυνε τους φοιτητάς της νομικής αναφέροντά επίθετα άτινα ο Βονιπάρτης άπένεμεν εις τους άνδρας, εις την χορείαν των όποίων εκόθηον να καταταχθούν. Δέν μιάς έλεγεν όμως ότι, θέλων να χορήγη την σύγγρον του Ιωσηφίναν, ο Ναπολέων προσέτρεξε και αυτός εις γνωστόν επί ευστροφία, ίσως και επί στρεφιδικία, δικηγόρον, τον Girou. Περβλ. την πρόσφατον διάλεξιν του τέως πρόεδρου του δικηγορικού συλλόγου Παρισίων και άκαδημαϊκού Henri-Robert (έδημοσιεύθη έν τη Conferencia της 20 Δεκεμβρίου 1930).

Ο αυτοκράτορ Μαιτσοχικό (Μεϊτζι)

το χάριμα των· οι Ιάπωνες συνδυάζουν τον πολεμικόν προς τον φορολογικόν ήρωϊσμόν. Τοῦτο δεικνύει έναργέστατα σύντομος πίναξ των προϋπολογισμών έν αρχή και κατά το τέλος εκάστου πολέμου.

Πόλεμοι	Έν αρχή	Εις το τέλος
Σινικός	41 εκ. γιέν	84
Ρωσικός	153 »	402 (1907)
Μέγας	469 »	1018 (1920)

Ομολογουμένως δέ αι θυσίαι ύπήρξαν σκληραί κατά τον Ρωσικόν πόλεμον, όποτε όλαι αι παραγωγικαι ήλικαι είχαν στρατευθή και ή χώρα ήτο εισέτι πτωχή (1).

V. ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Έλέχθη ήδη ότι ή Μεταρρύθμισις του 1868 ήτο πραγματική Έπανάστασις και μάλιστα εύρύτερη της του 1789. Πράγματι δέν περιορίσθη εις άντικατάστασιν πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος, αλλά και εισήγαγεν όμαδόν (en bloc) τον τότε έντελώς ξένον προς την χώραν ευρωπαϊκόν πολιτισμόν. Έκ πρώτης όψεως ή μεταβολή κράτους τιμαριωτικού με ίδιον πολιτισμόν

(1) Δι' ο έδέησε ν' αυξηθώσιν όλοι οι ύπαρχοντες φόροι και να εισαχθώσι πλείστοι νέοι.

Η αυτοκράτειρα Ναρουκό

καθιερῶς ἀνιτολικῆς χροῦς, εἰς πολιτείας καὶ κοινωνίας συμμορφουμένας πρὸς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ κριτοῦνται, φαίνεται προῦποθέτουσι χρόνον μικρὸν καὶ ἐσωτερικὸς σπαραγμοῦς. Τὸ ὅτι συνετελέσθη ταχύτατα καὶ σχεδὸν ἀναιμίκτως ἀποτελεῖ οὕτως ἱστορικὸν κεφάλαιον. Τοῦτο, καὶ ἐμὲ τοῦλάχιστον, ἐξηγοῦσι :

α') **Ὁ ἰδιόρρυθμος τύπος τῆς μεταρρυθμίσεως.** — Ὡς ὑπέδειξαν καὶ ἀνωτέρω (1), ἡ ἐκ θεμελιῶν μεταβολὴ ἐνεφανίσθη ὑπὸ τῶν πρωτοεργατῶν τῆς οὐχὶ ὡς ἐπαναστάσις, ἀλλ' ὡς ἐπίνοδος εἰς τὰ πάτρια (fukko). Τὰς μεταρρυθμίσεις ἐθέλειεν οὐχὶ ὁμὰς τέως ἀγνωστων πολιτευομένων (2), ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεογενὴς Μικάδος, ἀναλαβὼν τὴν σφετερισθεῖσαν ὑπὸ τῶν σογκοῦν ἐξουσίαν. Τοιαῦται δ' ἐπαναστάσεις, γινόμεναι ἐκ τῶν ἄνω, ἐκατυγχάνουσι πολὺ εὐκολώτερον διότι οὔτε τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα ἀνησυχοῦσι, οὔτε αὐταὶ αἰ ἴδιαι παρασύρονται εἰς ἀκρότητα.

β') **Ἡ ἐθελοθυσία τῶν τέως προνομύχων.** — Ἐμνημονεύθη ἤδη ὅτι ὁ Ἰσὸς Τοκουγκάβα οἰκειοθελῶς παρέδωκε τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν Μικάδον. Ἐπίσης καὶ οἱ νταϊμιο καὶ οἱ σαμουράι, ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, ἔστερξαν τὴν κατάργησιν τῶν προνομίων ἀνευ ἐνόπλου ἀντιστάσεως. Νέα αὐτῆ ἐκδήλωσις τῆς ἀρχῆς τῆς θυσίας τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον, ἀλλ' ἐκδήλωσις ἐπίσης καὶ φαινομένου, ὅπερ δὲν ἐδόθη πρότερον ἀφορμὴ νὰ σημειωθῆ, τῆς ἰσχύος δηλαδὴ τῆς κοινῆς γνώμης. Αὕτη, πολὺ αἰσθητοτέρα ἢ ἐν Εὐρώπῃ, ἐπηρεάζει τὸν Ἰάπωνα καὶ κατὰ τὸν διακανονισμόν τῶν ἰδιωτικῶν αὐτοῦ ὑποθέσεων (3).

γ') **Ἡ πολιτικὴ περίνοια τῶν νικητῶν καὶ ἴδια τοῦ Ἀυτοκράτορος.** — Οὗτος τότε μόλις εἰκοσαετής, ἦτο ἐκτεθειμένος εἰς πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ δὴ : Πρῶτον νὰ ἐκδικηθῆ διὰ τὴν καταπάτησιν ἐπὶ τόσους αἰῶνας τῶν δικαιωμάτων τῆς οἰκογενείας του. Δεύτερον νὰ πιστεύῃ ὅτι ὄντως ἡ ἐπαναστάσις ἦτο Fukko καὶ νὰ θελήσῃ νὰ ἡγεμονεύσῃ ὅπως οἱ ἐν Νάργα καὶ Κιότο προπάτορές του. Τρίτον νὰ πάθῃ *δυτικοπλη-*

ξίαν καὶ νὰ καθιερώσῃ ἄκρατον κοινοβουλευτισμόν.

Ἐκ δὲ τῶν πειρασμῶν τούτων ὁ τρίτος ἦτο ὁ ἐπιφοβώτερος, διότι οἱ νέοι, φιλομούμενοι νὰ δειχθῶσι φιλοπρόδοι, συχνάκις καθίστανται ξενολάτραι, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ Ἀγγλία ἐν Ἰαπωνίᾳ ἐξαιρετικῶς ἔχει γοήτρου καὶ ἡ πείρα δὲν εἶχεν εἰσέτι διδάξει οὐδ' αὐτοὺς τοὺς Εὐρωπαίους πόσον ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ ἀνευ παρασκευῆς τοῦ ἐδάφους μεταρρύθμισις τῶν βρετανικῶν θεσμῶν. Ὁ Φέλιξ Φῶρ (4), θέλων νὰ ἐπιδείξῃ ἄφογον κοινοβουλευτικότητα, ἠρέσκετο νὰ λέγῃ : « Εἶμαι ἡ βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας (5) ». Ἐὐτυχῶς διὰ τὴν Ἰαπωνίαν, ὁ Μικάδος δὲν ἐφιλοδόχησε νὰ γίνῃ ἡ Βικτωρία τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς. Παρὰ τῶν Ἀγγλων ἐν τούτοις παρέλαβε τὴν μεγίστην τῶν πολιτικῶν τῶν ἀρετῶν, ἐκείνην εἰς ἣν ὀφείλουσιν ἐν πολλοῖς τὴν κανονικὴν ἀπὸ 2 1/2 αἰῶνων λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ συμβιβασμοῦ (spirit of compromise).

Τοῦτο ὑπέδειξεν ἐν πρώτοις πρὸς τὸν τελευταῖον σογκοῦν, ὅστις ἠμπόρεσε νὰ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας του οὐ μόνον ἠσυχῶς, ἀλλὰ καὶ περιβιλλόμενος ὑπὸ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μεγαθυμίας ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι οἱ τέως σφετερισταὶ κατέστησαν οἱ στῦλοι τοῦ θρόνου. Ὁ ἄμεσος κληρονόμος τοῦ ἐκθρονισθέντος Κεϊκί κατέχει τὴν ὑψηλοτέραν θέσιν ἣν δύναται νὰ φιλοδοξήσῃ πολίτης : εἶναι πρόεδρος τῆς Ἀνω Βουλῆς. Ἐλαβον δὲ τὴν τιμὴν νὰ συμπρογευματίσω ἐν Ὀτταβα μὲ τὸν ἑγγονόν του, εἰς ὃν νεώτατον ἀνέβηκεν ὁ αὐτοκράτωρ μίαν τῶν σπουδαιωτάτων διὰ τὴν Ἰαπωνίαν πρεσβειῶν, τὴν τοῦ Καναδά. Ἡ κυβέρνησις τῆς Γαλλικῆς Παλινορθώ-

(4) Πρόεδρος τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας, — 1895 ἕως 1898. Ἐπίτιμος γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Χάβρη, καὶ ἐν τῇ ἰδιότητι ταύτῃ ἐπισκεφθεὶς τὴν χώραν μας, συνέταξε καὶ ἐκθεσὶν περὶ ταύτης, ἣτις ἀνεδημοσιεύθη ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ ἐφημερίδι *La Grèce*, 1870, φύλλα 28 κέξ.

(5) Εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ Πουανκαρέ ἀναφέρει ὅτι τῷ 1896 τοῦ εἶχε κάμει τοιαύτην δήλωσιν πρὸ νεοσυλλέκτου ἐκτελοῦντος καθήκοντα σκοποῦ εἰς τὰ Ἡλύσια, ὅστις καὶ ἔμεινε ἀποσβολωμένος ἀκούων τὸν πρῶτον ἀρχοντα τῆς Γαλλίας νὰ λέγῃ : *Je suis la reine d'Angleterre.*

σεως οὐδέποτε ἐφαντάσθη νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τινὰ τῶν Ναπολεονιδῶν τὴν προεδρείαν τῆς *Chambre de Paris* ἢ τὴν πρεσβείαν τῆς Χάγης ἢ τοῦ Τουρίνου, ἀκόμη δ' ὀλιγώτερον νὰ συνδεθῆ δι' ἐπιγαμίας μὲ τοὺς Βοναπάρτας. Ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ τοῦτο συνέβη ἐπ' ἐσχάτων ὁ ἕγγονος τοῦ ἀναμορφωτοῦ μικάδου, πρίγκηψ Ναμπουχίτο-Γακαματσου, ἐνυμφεῦθη τὴν ἑγγονὴν τοῦ τελευταίου σογκοῦν καὶ μίλισται τὸ Ὑψηλὸν ζεύγος, διελθὼν τὴν σελήνην τοῦ μέλιτος ἐν Εὐρώπῃ, πρόκειται νὰ ἐπισκεφθῆ προσεχέστατα τὴν Ἑλλάδα (1).

Ἐπίσης φρονεῖς ἐλήφθη ν' ἀποζημιωθῶσι πλουσιοπαρόχως οἱ τέως προνομιούχοι (2). Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀποστρατευθέντας *σαμουράι*, ἀντὶ συντάξεως, ἐδόθησαν ἐφ' ἀπείξ γενναιοτάτα ποσά. Εἰς δὲ τοὺς εὐπατρίδας ἐξησφαλίσθη πρὸς τούτοις ἐξέχουσι θέσις ἐν τῇ διοικήσει, καὶ ἀπὸ τῆς θεοπίσεως τοῦ συντάγματος, ἐν τῇ Ἀνω Βουλῇ (πρβλ. κατωτέρω).

Ἐτέρωθεν ὁ μικάδος δὲν ἀπέβλεψεν εἰς ἀναβίωσιν τῆς ποτὲ μοναρχίας. Καίτοι δὲ τὸ Κιότο, ἐν ᾧ ἠδρουν οἱ προγονοὶ του καὶ ἐνθα ὁ ἴδιος ἐγεννήθη, τῷ ἦτο τόσον προσφιλές, ὥστε θνήσκων ἀφῆκε τὴν ἐντολὴν ἐκεῖ νὰ ταφῆ, ἐν τούτοις ἔστερξε ὡς πρωτεύουσαν τὴν ὑπὸ τῶν Τοκουγκάβα ἰδρυθεῖσαν, ἀρκεσθεὶς εἰς μεταβάπτισιν αὐτῆς ἀπὸ Γιέδο εἰς Τόκιο (3). Διὰ νὰ δώσῃ δὲ σαφέστερον δείγμα τῆς ἀποφάσεώς του νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν μεταρρυθμίσιν, μετέβαλε καὶ τὸ ὄνομά του *Mutsuhito* εἰς *Meiji*. Ἡ λέξις σημαίνει *πεφωτισμένη κυβέρνησις*, ὑπ' αὐτὴν δ' ἔκτοτε ἡ Μεταρρυθμίσις ἔμεινε γνωστὴ. Τελευταία δ' ὑπηρεσία ἦν προσέφερεν ὁ ἐπαξίως ὑπὸ τῶν εὐγνωμόνων ὑπηκόων του κατατιχθεὶς εἰς

(1) Ὅντως ἀρίκετο ἐνταῦθα τὴν 6 Ἰανουαρίου, καὶ παρέμειναν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας. Ἐδοκε δ' εὐκαιρίαν εἰς τε τὸ ἐπίσημον κράτος καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν νὰ ἐκδηλώσωσι ποικιλοτρόπως τὰ ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης αἰσθηματῶν (πρβλ. καὶ τὴν ἀνωτέρω δημοσιευμένην φωτογραφίαν τοῦ πρίγκηπος, Σ. τ. Ε.)

(2) Τὸ σύνολον τῶν δοθησῶν ἀποζημιώσεων ἀνῆλθε φαίνεται εἰς 300 ἐκ. γιέν (750 ἐκ. φρ. χρυσῶν), ποσὸν ὑπέρογκον δοθέντος ὅτι μεταξὺ 33 καὶ 63 ἐκ. γιέν.

(3) Ὅ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον : Ἀνατολικὴ Πρωτεύουσα.

τοὺς ἐθνικοὺς ἥρωας διασρεπῆς ἡγεμόνων, εἶναι ὅτι δὲν παρεσύρθη ὑπὸ τῶν ἄκρον μεταρρυθμιστῶν, οἵτινες φλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ ζήλου νὰ ἐξευρωπαϊκίσωσι ἐν μῶν νυκτὶ καὶ μόνῃ τὴν Ἰαπωνίαν, δὲν ἐδίσταζον νὰ προτείνωσι καὶ αὐτὴν τὴν βίαπτιαν τοῦ διαδόχου. Συνετάχθη τοῦναντίον μ' ἐκείνους οἵτινες ἠθέλον μεταρρυθμίσεις προοδευτικῆς. Ὅντως αὐταί, ἀποφασισθεῖσαι κατ' ἀρχὴν, ἐρησιόσθησαν ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην ἀπὸ τοῦ 1870 (4) καὶ ἐντεῦθεν, τοῦ οἰκοδομήματος στερεωθέντος διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ συντάγματος τῷ 1889.

VI. ΔΙΑΤΙ ΤΟ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ 1868 ΕΞΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕΝ ΕΚΤΟΤΕ ΕΦΑΡΜΟΖΟΜΕΝΟΝ :

Ἄν πρέπει ν' ἀποθανυμίζωμεν ὅτι ἡ ἐπαναστάσις τοῦ 1868 διεξήχθη ὅπως διεξήχθη, ἢ συνέχισις ἐπὶ ἐξηκονταετίαν καὶ πλέον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μεγάλου αὐτῆς μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος ἀπετέλεσε κατόρθωμα ἐπιθεοθαυμαστότερον. Ὅντως πολλοὶ ἐφρόνουν ὅτι, ἅμα ἡ ἐξέγερσις, ἣν εἶχον προκαλέσει αἱ χριστιανικαὶ ἔνοπλοι ἐπεμβάσεις, ἐκόπαζε, μικρὸν κατὰ μικρὸν αἰ πατροπαράδοτοι συνήθειαι καὶ τὰ δαινώς πληγέντα ἀτομικὰ συμφέροντα θὰ προσκάλουν ἀντίδρασιν. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας διετήρει ὁ Δο *Gustave Lebon* μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος, δι' ὃ καὶ ἔλεγεν εἰς Ἰάπωνα πρεσβευτὴν, ὅτι τὰ ἐν τῇ χώρᾳ του ἐπιτελεσθέντα τῷ ὑπενθύμιζον μετεωρολογικὰ τινὰ φαινόμενα λαμπρά, ἀλλὰ παροδικά. Κρίνων ὑπὸ τὸ φῶς τῶν διδαγμαμάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, ὁ ἔγκριτος κοινωνιολόγος ἐδικαιολογεῖτο πρῶτα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἡπείρῳ πολλάκις δεινὰ ἐθνικὰ κρίσεις προσκάλεσαν ἀναμορφωτικὴν κίνησιν προσκαίρως θριαμβεύσασαν, ἀλλ' ἐν τέλει μερικώτατα μόνον ἐπιτυχοῦσαν (5).

(4) Τότε ἐνεκαίνισθη ἡ πρώτη τηλεγραφικὴ γραμμὴ. Τῷ 1871 καθρηγῆθη τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα. Τῷ 1872 ἀνεγνωρίσθη ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἤρξατο λειτουργῶν ὁ πρῶτος σιδηρόδρομος. Κατὰ τὴν αὐτὴν τριετίαν ὁργανώθησαν αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ταχυδρομείων καὶ τῶν φάρων καὶ ἰδρύθη ἡ πρώτη πραγματικὴ ἐφημερίς. Τῷ 1873 συνετάχθη ὁ πρῶτος προῖτολογισμὸς καὶ εἰσῆχθη τὸ Ἰρηγοριανὸν ἡμερολόγιον. Τῷ 1876 καθιερώθη τὸ εὐρωπαϊκὸν στρατιωτικὸν σύστημα καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

(5) Τοῦτο εἶναι ἰδίως ἀληθὲς διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ παρτριατικὴ μεταρρυθμίσις τοῦ γ' αἰῶνος π.

(1) Βλ. τέλος Μέρους Α'.

(2) Οἱοὶ ὁ Λαντῶν, Ροβεσπιέρρος κτλ.

(3) Βλ. κατωτέρω τὰ περὶ οἰκογενείας.

Αντιθέτως εν Ιαπωνία ή μεταρρυθμιστική πολιτική εξηκολούθησε συστηματικώς εφαρμοζομένη και συνεχώς επεκτεινομένη. Δι' η και οι όμιλούντες περι «Ιαπωνικού θαύματος» έχουν υπ' ήρει πολυ μάλλον τὰ τελεσθέντα από τοῦ 1870 καὶ ἐντεῦθεν, ή τήν Μεταπολίτευσιν τοῦ 1868. "Οθεν επιβάλλεται νὰ ἐρευνηθῶσιν οι λόγοι τοῦ μοναδικού ἐν τῇ νεωτέρῃ ἱστορίᾳ ἄθλου τούτου.

Ἀρκοῦσα τοῦτου ἐξηγήσις εἶναι ἡ φύσις τοῦ Ἰάπωνος. Παρά τὰς ὀχθὰς τῆς Μεσογείου διὰ τῆς λέξεως «εὐρυτία» νοεῖται ἡ γοργότης τῆς ἀντιλήψεως· αὕτη δ' ὅμως, συνεπαγομένη ἐπιπολαιότητα καὶ ἀσπίθειαν

γνώμης, εἶναι μάλλον κατάρα ἢ εὐλογία δι' ἕνα λαόν (1).

Ὁ Ἰάπων στερεῖται ταχύτητος ἀντιλήψεως· τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι εὐφυής... Εἶναι εὐφρέστατος, ἀλλὰ βραδύς καὶ λεπτολόγος. Μὴ σπεύδων νὰ μορφώσῃ γνώμην, ἐμμένει εἰς τὴν μετὰ σκέψιν μακρὰν σχηματισθεῖσαν. Ἡ δὲ γνώμη αὕτη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ὀρθή, διότι τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς ἠρευνήθη ἐν ὅλαις αὐτοῦ ταῖς λεπτομερείαις, ληφθέντων ὑπ' ὄψει καὶ τῶν διδαγμάτων τῆς πείρας διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀλλαγῶν γενομένων (2).

Καὶ ταῦτα μὲν, ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς γενικωτάτας γραμμάς. Ὁ ἐξετάζων τὰ πράγματα κάπως ἐγγύτερον βλέπει ὅτι «τὸ ἰαπωνικὸν θαῦμα» ἐξηγεῖται διὰ πολλῶν ἄλλων εἰδικωτέρων λόγων, καὶ τοιοῦτοι εἶναι:

1ον) **Ἡ προσδευτικότητα μεθ' ἧς συνετέλεσθη ἡ μεταρρυθμισις.**— Ἐσημειώσαμεν ἤδη ὅτι ἐχρηάσθη εἰκοσαετία ὅλη ὅπως εἰσαχθῶσιν οἱ εὐρωπαϊκοὶ θεσμοί. Ἐκαστος τούτων πάλιν, ἀπαξ καθιερωθεὶς, ὑπέστη βραδεῖαν ἐξέλιξιν. Λάβετε λ. χ. τὸν σπουδαιότερον πάντων, τὸ κοινοβουλευτικὸν πολιτεῦμα. Ὅταν καθιερώθη τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, παρεχωρήθη μόνον εἰς 500,000 ἐκλογεῖς· ἐπεξετάθη τῷ 1908 εἰς 1,500,000, μόνον δὲ τῷ 1925 εἰς τοὺς συμπληρώσαντας τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος (τότε 12,500,000) Ἀπρηθήσαιν λοιπὸν 35 ὅλα ἔτη, ἵνα ἡ Κάτω Βουλὴ λάβῃ δημοκρατικὸν χαρακτῆρα.

Ὅτι τοῦτο θὰ ἐγένετο προεβλέπετο ἀνέκαθεν, δι' ὃ καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἰδρυθῆ, ὡς ἀντιστάθμισμα, Ἄνω Βουλῆ. Αὕτη καλεῖται **Βουλὴ τῶν Ἰσοτίμων**, πράγματι δ' ἐν εὐρείῳ μέτρῳ ἀποτελεῖται ἐξ ἀντιπροσώπων τῆς πα-

Χ. ἔχει μὲ τὴν τοῦ 1868 μεγάλης ὁμοιότητος (ἐν οἷς καὶ ὅτι ἠγγήθησαν αὐτῆς οἱ τέως σιζιὴ ἀρχὴν ἀσκούντες βιασιεῖς) ἐν τούτοις οὔτε ἀδιαλείπτως ἐσυνεχίσθη, οὔτε ἐπέζησε τοῦ Κλεομένου. Ἐπίσης ἡ σύγχρονος Ἑλλάς ἐγνώρισε τρεῖς τοῦλάχιστον ἀνιμορφωτικὰς κινήσεις: τὴν περὶ τὸ ὑπὸ τὸν Γερμανικὸν πέμπτον κόμμα, τὴν ἀκολουθήσαν τὸν πόλεμον τοῦ 1897 Περιουλλογήν, καὶ τὴν Ἀνάρθρωσιν τοῦ 1909. Ἀλλὰ καὶ αἱ τρεῖς ταχέως ἐξεφυλίσθησαν. Ἡ ἀποτυχία ἀπεδόθη κοινῶς εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτευομένους, τοὺς κατεχομένους, ὡς ἐλέγχθη, ὑπὸ τῆς ροσταλγίας τῆς λάσπης (nostalgie de la boue). Πλὴν ἡ κυρία εὐθύνη βαρύνει τὸν ἑλληνικὸν λαόν, «ἀγωνιζόμενον ἀνευ συνοχῆς καὶ προγράμματος, μετ' ἀδρανούς ἀπεχθείας κατὰ τῶν διεφθαρμένων, μετ' ἀσάτου ἐθνερείας ὑπὲρ τῶν χρηστών», ὅπως ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰωνίου 1879 ἔγραψεν ὁ Ἀναστάσιος Βυζάντιος («Ἀπαντα, Τεργέστη 1898, σελ. 33).

Τελετὴ τοῦ τίτου

λαῖς τιμαιοκρατίας (1), καὶ λίαν σιφῶς,—διότι τάξις ἐπὶ αἰῶνας διοικήσασα τὴν χώραν καὶ ἔχουσα βαθεῖας ρίζας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, δὲν δύναται ἀκινδύνως νὰ παραγκωνισθῇ. Ἐξ ἄλλου, Ἄνω Βουλὴ συγκροτουμένη κληρονομικῶς παρουσιάζει ἄλλα προφανῆ μειονεκτήματα, κινδυνεύει δὲ (βλέπε καὶ τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων) νὰ στερηθῇ πραγματικῆς ἰσχύος· δι' ὃ καὶ ἐν ἴσῳ σχεδὸν ἀριθμῷ πρὸς τοὺς εὐπατρίδας ἐδρεύουσιν ἰσότιμοι διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος καὶ ἄλλοι ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν νομῶν μεταξὺ τῶν τὰ μάλιστα φροσολογούμενων καὶ τινες ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀκαδημίας.

Κορυφὴ τῆς πυραμίδος εἶναι ὁ θεογενὴς Μικάδος, ὅστις παρὰ τὸ σύνταγμα, ἢ μάλλον κατὰ τὸ σύνταγμα, μένει πανίσχυρος. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔλαβε τὴν συνήθειαν νὰ ζητῇ ἐπὶ παντὸς σπουδαίου ζητήματος τὴν γνώμην 24 γεροντοτέρων πολιτευτῶν ἢ διπλωματῶν ἐκ τῶν διαπρεπεστίτων. Τὸ μυστικοσυμβούλιον τοῦτο, γεντο καλούμενον, ἐξασφαλίζει ἐν τε τῇ ἐσωτερικῇ πολιτικῇ πνεῦμα συνεχείας ἀπαραίτητον μὲν, ἀλλὰ δυσκόλως συμβαδίζον μὲ τὰς συχνὰς καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ κυβερνητικὰς μεταβολὰς καὶ διαλύσεις τῆς Βουλῆς. Ἐπὶ πλέον αἱ γνωματεύσεις του καλύπτουσι τὴν εὐθύνην τοῦ αὐτοκράτορος καὶ προφυλάττουσι τοῦτον ἀπ' ἐσπευσμένως λαμβανομένων ἀποφάσεων ἢ διατυπωμένων γνωμῶν.

Ἀναγράφεται κοινῶς ὅτι ὁ ἴτο, συντάκτης τοῦ συντάγματος καὶ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων του πολιτευτῶν (2), ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ συντάγματος τοῦ Βίσμαρκ. Οἱ ἀναγνώσαντες τὰ προσφάτως ἐκδοθέντα Ἀπομνημονεύματα τοῦ πριγ-

Πρὸ τοῦ θωμοῦ τῶν προγόνων, ὁ νέος ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ ἐν πολέμῳ πεσόντος πατρός.

κηνος Bulow ἄγονται εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ὁ σιδηροδὸς ἀρχικαγκελλάριος φρονίμως θὰ ἔπραττε ἰδρυῶν γεντο καὶ ἐν Βερολίνῳ.

2ον) **Ἡ ἐλλειψις τυφλῆς μιμήσεως τῶν ξενικῶν θεσμῶν.**

Ἡ πρότασις αὕτη ἴσως γεννήσῃ τὴν ἀπορίαν τῶν ἀκουσάντων τοὺς Ἰάπωνας συχνάκις κατηγορουμένους ἐπὶ ἐλλείψει πάσης πρωτοβουλίας, καὶ, τοῦλάχιστον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των (3), ἐπὶ **πιθημισμῷ ἢ ψιττανισμῷ**. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατηγορία αὕτη ἀνάγεται εἰς τὴν γνωστοτάτην εἰς τοὺς Ἕλληνας τάξιν τῶν μομφῶν ἢ λοιδοριῶν ἅς ἐκιοξεύουσι ξένοι δυσμενεῖς ἢ ἐπιπόλαιοι. Πράγματι «πιθηκίζειν» σημαίνει μιμεῖσθαι ἀκριτῶς καὶ οὕτως εἰπεῖν αὐτομάτως. Ἦδη οἱ Ἰάπωνες ἔχουσι μὲν—ὡς διδάσκει καὶ τὸ ἐποικοδομητικὸν προηγούμενον τοῦ 7ου αἰῶνος—καταπληκτικῶς ἀνεπτυγμένην τὴν ιδιότητα τῆς προσαρμογῆς, δυνάμενοι νὰ χαρακτηρισθῶσι ὡς «ζῶα μιμητικά», μιμοῦνται δ' ὅμως λελογισμένως καὶ μόνον τὰ κατόπιν ἐπισταμένης ἐξετάσεως κριθέντα ἄξια μιμήσεως. Τοῦτο μαρτυρεῖ: α) Ὅτι τῆς εἰσαγωγῆς οἰουδήποτε θεσμοῦ προηγεῖται μακρὰ μελέτη, εἴτε ἀποστελλόμενον πολλῶν Ἰαπώνων εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἴτε μετακαλουμένων ξένων εἰδικῶν (4).

(1) Τοῦτο ὑπενόει καὶ ὁ μέγας νομομαθὴς Πέτρος Παπαρρηγόπουλος, ὅταν ἔλεγε: «Ἐξυπνος! Ποῦδ δὲν εἶναι Ἐξυπνος στὴν Ἑλλάδα; φέρε μου ἕνα μπουταλά νὰ τὸν προσκυνήσω».

(2) Δύναται λοιπὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ Ἰάπων συνδυάζει τὸν ἐμπειρισμὸν τοῦ Ἄγγλου μὲ τὴν εἰς τὴν ἐργασίαν προσήλωσιν τοῦ Γερμανοῦ.

(1) Παρακάθηνται ἐν τῇ Βουλῇ τὰ μέλη τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου, οἱ πρίγκηπες καὶ οἱ μαρκήσιοι, ὡς καὶ ἀριθμὸς κομήτων, ὑποκομήτων καὶ βαρόνων, ἐκλεγόμενων ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τῆς τάξεώς των καὶ ἀναλογούντων περίπου εἰς τὸ πέμπτον τούτων.

(2) Οὗτος ἀπὸ τοῦ 1864 δὲν ἔπαυσε κατέχειν σπουδαιοτάτας θέσεις, πεντάκις ἐπρωθυπουργεῖς, ἐτιμήθη δ' ἐν τέλει καὶ διὰ τοῦ τίτλου τοῦ πρίγκηπος.

(3) Τὴν κατηγορίαν ταύτην διέδωσαν οἱ Κινέζοι. Οὗτοι ἔσχον ἀναντιρρήτως πρωτότυπον πολιτισμὸν. Ἐξ ἄλλου ἐνικήθησαν ὑπὸ τῶν Ἰαπώνων καὶ κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον «ὁ πονεμένος ἔχει ἕνα λόγο περισσότερον».

(4) Οὗτοι ἄλλως τε, ἀφ' οὗ περατώσασιν τὴν

β) Ἐχουσιν ὅπ' ὄψει ὄχι ἐν ἔθνος (ὄσον σημασιθές καὶ ἂν τοῦτο τοῖς εἶναι), ἀλλὰ πολλά. Ἐλέχθη ὅτι ἦδη τὸ 1868 εἶχον ὅπ' ὄψει τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὰ ναυτικά, τὴν Γαλλίαν διὰ τὰ στρατιωτικά, τὰς ἠνωμένης Πολιτείας διὰ τὰ βιομηχανικά, τὴν Γερμανίαν διὰ τὰς ἐπιστήμας. Ἐκείνη ἤρουναν τὸν κύκλον τῶν μελετῶν τῶν ὄντων ὁ διεξερχόμενος πίνυται τῶν Ἰαπώνων γένων ὑποτρόφων, βλέπει ὅτι οὗτοι ἀποστέλλονται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ εἰς τὰ μικρότερα κριτήρια τῆς Ἑθρώπης, ἐφ' ὅσον ταῦτα θεωροῦνται ὡς εὐδοκιμότερον καλλιέργησαντα τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν κλάδον (1).

γ) Ἐκ τῶν ξένων ἐρανίζονται μόνον ὅσαι θεωροῦσι κρίνεται ἀπαισιότητα Ὁ εὐλόγος θιαμισμός των διὰ τὰς προόδους καὶ τὰς ἐφευρέσεις τῶν λευκῶν δὲν ἠγαγεν αὐτοὺς εἰς ξενομανίαν ἢ σνοβισμὸν. Δι' ὃ ὄχι μόνον δὲν ἀπληροῦνται τὰ πάτριαι ἠθῆ καὶ ἔθιμοι, ἀλλὰ καὶ ἀρέσκονται ἐπιδεικνύοντες αὐτὰ εἰς τοὺς ξένους.

Οὕτω, ὡς δεῖγμα φιλίας ὑπολιμβίνεταί ἡ πρόσκλησις εἰς γεῦμα Ἰαπωνικόν, εἰς ὃ οἱ ἀνυπόδητοι συνδαιτυμόνες κίθηνται στυροπόδι ἐπὶ ψαθῶν καὶ τρώγουσι τῇ βοήθειᾳ τεμαχίων ξύλου φριγητὰ ἐκ πρώτης ὄψεως πιράξενα (2).

Οὕτω ἐπίσης, κατὰ τὴν θαιμισίαν δεξιῶσιν ἦν ὁ ἑλληνο-ιαπωνικὸς σύνδεσμος ὠργάνωσε πρὸς τιμὴν μου ἐν τῷ βασιλοπρεπεῖ μεγάρῳ τοῦ βαρῶνου Dan, μετὰ Ἑθροπαϊκὸν λαμπρὸν «group» καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προσηκουῶν προπόσεων,

διδασκαλίαν των, ἐπιστρέφουσιν εἰς τὰς πατρίδας των (μετὰ γενναίας, ὁμολογουμένως, ἀμοιβῆς).

(1) Τῷ 1926 κατενέμοντο οἱ ὑπότροφοι ὡς ἐξῆς: Σπουδάζοντες ἐν Γερμανίᾳ 89, Ἀγγλίᾳ 49, Γαλλίᾳ 48, Ἀμερικῇ 35, Ἑλβετίᾳ 9, Σουηδίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Δανίᾳ ἀνὰ 8, Ἀυστρίᾳ 5, Κίνα 1, Ἰταλίᾳ καὶ Βέλγιον ἀνὰ 2.

(2) Α. γ. ὡμὰ ψάρια ταῦτα εἰς λεπτότατες φρέτες κομμένα καὶ ἀλατισμένα δίδουσι εἰς τὸν ἀγνοῦντα τὴν τρώγει ἐντύπωσιν λακέρδας. Κατὰ περιέργον ἀσχηπῶσιν, ἐπιστρέφων ἀνέγνωσα ἐν τῷ «Ταχυδρόμῳ» τῆς Ἀλεξανδρείας (φύλλον 1 Ὀκτωβρίου 1930), ὃν εὖρον ἐν Ἀθῆναις, ἀρθρον ἑλληνοῦ ἱατροῦ ἀνιπτύσσοντος ὅτι τὰ ψάρια τρεφόμενα ἐξ ἀλαθίων φυτῶν εἶναι πλοσιώτατα εἰς βιταμίναις, καὶ ἀποδίδοντες τὸ «ἄριστον τοῦ Ἰαπωνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὑψηλὴν του διανοητικότητά» εἰς τὸ ὅτι τρέφεται ἐν πολλοῖς ἀπὸ ἰχθύος καὶ φύκη.

ἔλαβε χώραν ἢ καθαρῶς Ἰαπωνικὴ χάρις-στίτη «τελετὴ τοῦ τεύου» (3).

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς δεξιῶσεις ξένων σωματείων, ἐπιδεικνύεται ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ἀποησις τις τῶν Ἰαπωνικῶν παλαιῶν ἐθίμων. Οὕτω κατὰ τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Συναστικῶν Συνοδίου ὁργανοθεΐαν ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Ἰσοτίμων ἐσπερίδα, παρεστάθη ἓνα Νό: δηλαδὴ παλαιὰ τραγωδία, θρυλικῆς ὑποθέσεως καὶ λυρικοῦ χαρακτήρος, ἐν ᾗ ἡ ὄρχησις καὶ ὁ χορὸς ἔχουσιν πρωτεύουσιν θέσιν ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶδος δραματικῶν συγγενῆς πρὸς τὰς πρώτας ἑλληνικὰς τραγωδίας, ὧν ἐν τῶν ὀλίγων περισσθέντων λειψάνων, τὰς Ἰκέτιδας, εἶδομεν ἐφέτος εἰς τοὺς Δελφούς (4).

Ἐπι δὲ μᾶλλον τῶν ἐθίμων του ὁ Ἰαπωνικὸς λαὸς τηρεῖ ζυλοτύπως τὰς προγονικὰς του ἀρετὰς, στρατιωτικὰς καὶ οἰκογενειακὰς.

Καὶ ὅσα μὲν εἶπομεν περὶ τοῦ ρωσο-ιαπωνικοῦ πολέμου ἀπέδειξαν περιτράνωσ ὅτι ὁ σύγχρονος Ἰάπων στρατιώτης ἔχει ὅσον καὶ οἱ σαμουράι τῆς τιμαριωτικῆς ἐποχῆς ὁρμὴν, πειθυρχικότητα καὶ περιφρόνησιν τοῦ θανάτου. Ἀνάγκη δ' ὅμως νὰ προστεθῶσι τινὰ περὶ οἰκογενείας. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρέπει κυρίως νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ οἰκογένεια καὶ ὄχι τὸ ἄτομον ἀποτελεῖ τὴν κοινωνικὴν μονάδα. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ἔχει ἐξουσίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν τοῦ Μικάδου. Ἀλλὰ καὶ οὗτος δὲν ποιεῖται κατάχρησιν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ παντὸς σπουδαίου ζητήματος συμβουλευεται εἶδος οἰκογενειακοῦ γειρο, οὐ

(3) Ἀυτὴ περιεγράφη ἀνωτέρω.

(4) Οὕτω ἐπίσης ἡ διοργανοθεΐσα ὑπὸ τῆς πόλεως τοῦ Κιότο ἐσπερίς, ἐδόθη εἰς τὸ Ὁδεῖον ὅπου, ὡς προείρηται, ἐκπαιδεύονται καλλιτεχνικῶς αἱ γκέισσαι. Ἐν ἀρχῇ εἶδαμεν χοροὺς συνοδευομένους δι' ἄσματος, διαφόρων ἐποχῶν καλλιτεχνικώτατον θέαμα, ὅπερ ἐξήγει ἀφ' ἑαυτοῦ διατὶ αἱ ἐν τῷ Ὁδεῖῳ σπουδαὶ εἶναι πολυτελεῖς. Μετὰ τοῦτο δὲ παρετέθη δειπνον, κατ' ὃ μᾶς ὑπηρετήσαν αἱ νεάνιδες ὧν εἶχομεν πρὸ μικροῦ θαυμάσει τὸ τάλαντον καὶ αἴτινες ἔφερον κίμονόν, ἔργα τέχνης ἀπιστεῦτον πολυτελείας.

Μὲ ἄλλους λόγους, ἡ δημοαρχία ἐδέχθη τοὺς ξένους, ὅπως θὰ ἐδεξιοῦτο πρὸ τῆς Μεταπολιτεύσεως Ἰάπωνας εὐκατρίδας ἐπισκεπτομένους τὸ Κιότο. Τοῦτο δὲν τὴν ἠμπόδισε νὰ μᾶς παραθέσῃ τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἑθροπαϊκώτατον γεῦμα εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἐν τῇ πόλει μεγάλων ξενοδοχείων.

ἡ γνώμη ἀνταποκρίνεται συνήθως πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἰσχυροῦς, ὡς προείρηται, κοινῆς γνώμης.

Ἡ εὐεργετικότης τῶν οἰκογενειακῶν θεσμῶν, ἦν τοσάκις ἐδοκιμασμένη ἐν Ἑλλάδι, ἐκδηλοῦται ἐν Ἰαπωνίᾳ ὄχι μόνον ἐν περιπτώσει ἀτομικῶν ἢ οἰκογενειακῶν δυστυχημάτων, ἀλλὰ καὶ θεομητιῶν, ἢ ἄλλων γενικωτέρων δοκιμασιῶν (ἀνεργίας, ἀπεργίας κτλ.). Ἐπίσης ἀναγνωριστέον ὅτι, ἴσως λόγω τῆς λαοφιλίας τῶν προγόνων, ὁ κύκλος τῆς οἰκογενειακῆς ἀλληλεγγύης εἶναι εὐρύτερος ἢ παρ' ἡμῶν. Οὕτω ἤκουσα ὅτι κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ Γόκιο πολλὰ θύματα εὖρον περιθάλψιν παρὰ ἐπιχωριῶτων συγγενῶν των ὧν μόλις εἶχον ἀκούσει τὸ ἄνομα, καὶ ὅτι καθημερινῶς ἄτομα ὑποβάλλονται εἰς ἀξιολόγους θυσίας ἵνα προληφθῇ ἡ πτώχευσις ἢ ἡ ὑπ' αἰενδήπουσε μορφήν οἰκονομικὴν κατάρρευσις σχεδὸν ἀγνώστων εἰς αὐτοὺς ὁμογενῶν.

Ἀνερχόμενος εἰς τὸν θρόνον ὁ αὐτοκράτωρ Μέιτζι ἔγραψε τοὺς ἐξῆς στίχους:

«Πόσον ποθῶ νὰ καταστήσω αὐτὴν τὴν χώραν τοιαύτην ὥστε νὰ μὴ εἶναι κατωτέρα οὐδεμιᾶς — υλοθετῶν πᾶν τὸ καλὸν καὶ ἀπορρίπτων πᾶν τὸ κακόν!» Τὸ δίστιχον τοῦτο ὅλοι οἱ Ἰάπωνες γνωρίζουσιν, ὅπως ὅλοι γνωρίζομεν τὸ δίστιχον τοῦ Ρήγα: «καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλευθερῆς ζωῆς—παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ φυλακῆς», διότι ἀμρότερον συμβολίζουσι τὸ πνεῦμα μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Ὁ δεύτερος τῶν αὐτοκρατορικῶν στίχων συνοψίζει ἐπίσης ὡς ἄριστα καὶ τὸ πνεῦμα ὑπ' ὃ ἐγένετο ὁ ἔξευρωπαϊσμός τῆς Ἰαπωνίας καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὴν πρότυσιν, ἦτις ὑπῆρξεν ἡ ἀρετηρία ὅλων τῶν προηγουμένων παρατηρήσεων, ὅτι δηλαδὴ ἡ μίμησις τῶν ξένων οὔτε τυφλὴ εἶναι, οὔτε συνεπαφέρει τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν πατροπαράδοτων ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Συνάμα ἡ ἀρχὴ τοῦ δίστιχου συνοψίζει τὸν τέταρτον καὶ κυριώτατον λόγον, δι' ὃν ἐπέτυχεν ἡ μεταρρυθμισις.

3ον) Ἡ πατριωτικὴ φιλοτιμία τῶν Ἰαπώνων. — Ἐπὶ τοῦ πλοίου ὅπερ μ' ἔφερον ἐξ Ἀμερικῆς εἰς Γιακοχάμι, εἶχον ὁργανοθεῖ, κατὰ τὰ ἀγγλοσαξωνικὰ ἔθιμα, διάφορα ἀθλητικὰ διαγωνίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος καὶ μερικοὶ συνταξειδιῶται μᾶς

Ἰάπωνες ἐπιστήμονες καὶ δὴ διαπρεπῆς στατιστικὸς. Παρατηρήσας μετὰ πόσης θερμῆς προεπονοῦντο καὶ πόσον ἔχαιρον ὅταν ἐπρότερον, συνεπέρινα ὅτι ἡ φυλὴ εἶχε κρατήσῃ τὸ προνόμιον τῆς νεότητος καὶ τὸ ἔλεγα εἰς τὸν γνωστότατον εἰς τοὺς Ἀθηναίους κρησφεντὴν τῆς Τουρκίας, Δξεβὰτ-μπέην, ὅστις ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ ἴδῃ ἡμεῖς τῇ ἀφίξει: «Πλανᾶσθε, μοῦ λέγει ὁ διορατικὸς διπλωμάτης» ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ συνάδελφός σας ἐδείκνυε τὸν ζῆλον καὶ τὴν χαρὰν, περὶ τῆς ὁμιλίτε, εἶναι ὅτι, προκειμένου περὶ διεθνούς δοκιμασίας, ἔπρεπεν ἡ Ἰαπωνία νὰ μὴ ὑστερήσῃ. Ἡ ἰδέα νὰ μὴ δειχθῇ ἡ πατρις των κατωτέρα ἄλλης χώρας, ἐφ' αἰουδῆποτε πεδίου, δεσπόζει πάσης ἄλλης εἰς τὸ πνεῦμα παντὸς Ἰάπωνος.»

Πόσον δὲ καλῶς ἔβλεπε τὰ πράγματα ὁ εὐφυῆς ὅσον καὶ φιλόφρων ἀνὴρ, ἀντελήφθην κλεισιαίως κατὰ τὴν ἐν Ἰαπωνίᾳ διαμονὴν μου, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἐσπέρις τῆς ἀφίξεως. Τότε ἔλαβον τὸν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὸν ὁργανοθετὴν τοῦ στατιστικοῦ συνοδίου κόμητα Γιαναγκασάβα. Οὗτος, ἐπιφανὴς πολιτευόμενος, εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρόεδρος τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς πρωτεύουσος, προϊστάται, λόγω ἐν μέρει τῆς μεγάλης παρουσίας, καὶ σπουδαίων ἐπιχειρήσεων (1). Ἐν τούτοις ἐγ-

(1) Ὡς ἀπόδειξις τῆς ἐδολίας μεθ' ἧς οἱ Ἰάπωνες προσημολογοῦνται εἰς νέαν κατάστασιν πραγμάτων, προσήχη τὸ γεγονός ὅτι ἐκ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ στρατιωτικῶν οἰκογενειῶν τῶν νταῖμοι καὶ σαμουράι στρατολογοῦνται νῦν οἱ ἠγούμενοι τοῦ νέου ολιγαρχικοῦ βίου (τραπεζίται, ἔμποροι, βιομηχανοὶ κτλ.) Ἦ σταδιοδρομία τοῦ κόμητος Γιαναγκασάβα εἶναι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἐποικοδομητικὴ. Ἀνήκων εἰς ἀριστοκρατικωτάτην οἰκογένειαν, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀλλαγὴν ὑπὸ πληθῶν συνήθως καλλιεργούμενην στατιστικὴν. Σπουδάζας ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ ἰδίως Γερμανίᾳ, ἐγένετο ἱεραπόστολος τῆς ὀλίγον τότε διαδεδομένης ἐν τῇ χώρᾳ του ἐπιστήμης καὶ οὐκ ὀλίγον συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ καταστῇ δημοφιλεστάτη (ἀνωτέρω ἀνεγράφη ὅτι τὰ μέλη τῶν Ἰαπωνικῶν στατιστικῶν ἐταιρειῶν ὑπερβαίνουσι νῦν τοὺς ἑπτακισχιλίους). Ἐκ παραλλήλου, καὶ ὅπως καταδέξῃ τὴν πρακτικὴν τῆς σημασίας, ἴδρυσεν τὴν πρώτην ἐταιρείαν ἀσφαλείων τῆς ζωῆς, ἦτις, καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν του ἀπὸ τῆς διευθύνσεως, μένει ἀκραιολάτη. Φιλοπρόδοτος ἐν παντί, ὠργάνωσε παρὰ τὸν πατρικὸν του πύργον ἰχθυοτροφείον, εἰς ὃ καλλιεργοῦνται ἰχθύες Ἰαπωνικοὶ πολὺ-

κατέλειψεν επί ολόκληρον έτος τὰ πάντα (1), ίνα μή τὸ ἐν Ιαπωνία συνέδριον τῆς στατιστικῆς ἰσχυροῦς ἐν τινι τῶν μετὰ τούτης ἐπιτυχίας διεξιχθέντων ἐσχίστως ἐν Ρώμῃ. Καίρω ἡ Βαρσοβία. Τὸ κατώρθωσε δὲ πλήρως, συντρεχόντων οὐ μόνον πάντων τῶν Ιαπώνων οικονομολόγων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐπισήμων, εἰς οὓς τὸ σύνθημα ἔδωκεν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Οἰκογένεια καὶ ἡ Κυβέρνησις, καὶ γενικώτερον παντός Ἰάπωνος δυναμένου νὰ προσφέρει οὐρανίστερον ἐπιβοήθειαν (2).

Ἄνιλόγος προσπάθεια παρατηρεῖτο εἰς πᾶν συνέδριον γινόμενον ἐν Ἰαπωνίᾳ εἶναι δὲ μία τῶν μυρίων ἐκδηλώσεων τῆς αὐτῆς ἀρχῆς: Πᾶσα θυσία χάριν τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος.

Τὸ κοινὸν τοῦτο συναίσθημα ἐξηγεῖ καὶ τι ἄλλο: τὴν ἀπερίγραπτον ἀλληλεγγύην, ἣς παρατηρεῖται μεταξὺ πασῶν τῶν τάξεων, προκειμένου περὶ οὐρανόθεν ἐθνικῶν χαρακτηρη ἐχούσης ὑποθέσεως. Ἀμερικανὸς δημοσιολόγος ἐξηγεῖ ὅτι ὁ Ἰάπων ὑπερίσχυσε ἐπὶ τοῦ οικονομικοῦ πεδίου τοῦ

δαγμα, ὅπερ ἀπεκόμισα ἐξ ἀλησιμονήτου ὄντος ταξειδίου καὶ ὅπερ θὰ ἐπεθύμουν ν' ἀποκομίσητε καὶ σεῖς ἐκ τῶν ἀτερομόνων τούτων διαλέξεων, ὅτι δηλαδή, κατ' ἀπαράβατον

ἱστορικὸν νόμον, τὰ ἔθνη μεγαλοφυοῦν μόνον ὅταν τὰ άτομα εἶναι ἔτοιμα νὰ θυσιάσωσι καὶ συμφέροντα καὶ ἐγωῖσμον χάριν τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πατρίδος.

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΏΨΙΜΗ ΑΠΟΦΑΣΗ

Μοῦχες πεῖ νὰ φύγωμε, μὰ τὰ χελιδόνια,
μῆνες τώρα, τᾶχανε πᾶρ' οἱ γερανοί...
'Αδερφέ μου, ἄς φύγωμε—μὰ χειμερινὴ
μοῦπες μέρα, πὸν ἄσπριζαν στὰ βουνὰ τὰ χιόνια.

Μὰ οὔτ' στάγριο πέλαγος ἔμενε πανί,
οὔτε ἓνα κελάδημα στὰ γυμνὰ τὰ κλώνια,
μὰ τὸν κάμπο σκέπαζαν πέρα ὡς πέρα χιόνια,
καὶ βαριά μᾶς πλάκωναν οἱ τεφροὶ οὐρανοί.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἰαπωνικὸν γεῖμα

χρημοί, ἐξ ἐκείνων οἵτινες, ἐν ὑδροδοχείοις ἐνδιδαιτώμενοι, κοσμοῦσιν αἰθούσας καὶ κήπους· ἐξάγει δὲ ἐν Ἀμερικῇ μεγάλας ποσότητας αὐτῶν. Τὸ πρότυπον τοῦτο καὶ πρωτότυπον βιβλίον κεῖται παρὰ τὴν Νάραν, ὅπου καὶ τὰ μέλη τοῦ στατιστικοῦ συνεδρίου ἠδυνήθησαν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶσι.

(1) Ἡ μονογενὴς θυγάτηρ τοῦ κόμητος, νυμφευμένη μὲ διπλωμάτην ὑπηρετοῦντα ἐν Ἀμερικῇ, ἀρῆκε καὶ αὕτη οἶκον καὶ σύζυγον ἵνα ἐλθῇ νὰ βοηθήσῃ τὸν πατέρα της. Φωτογραφία τοῦ κόμητος Γιαγκισάβα καὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν ἀρχῇ τῶν διαλέξεων τούτων.

(2) Ὡς εἰκός, εἰς τὴν ἐπιτολίαν τοῦ συνεδρίου ἐπρωτοστατήσαν οἱ ἐν τῇ ξένη ἀντιπρόσωποι τοῦ Μικάδου, ὑπὲρ πάντα δ' ἴσως ἄλλον ὁ ἐν Ἀθήναις. Οὗτος, ἐν ἀγνοίᾳ μου, εἶχε φροντίσει νὰ γράψῃ περὶ ἐμοῦ εἰς ὅλους τοὺς ἐν τῇ πατρίδι του ἀρχιμοδούς, ἔτι δὲ καὶ εἰς τοὺς Ἰάπωνας προξένους, εἰς τοὺς λιμένας ὅπου ἐμελλον νὰ ἐπισβιασθῶ, οὕτω δὲ μεγάλως συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ διευκολύνῃ καὶ καταστήσῃ εὐχάριστον τὸ ταξειδίον μου. Ἐφ' ᾧ καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ δε-

Κινέζου, ὃν ἡ φύσις ἐγέννησε καλύτερον ἔμπορον καὶ ἐπιχειρηματίαν, διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι ὁ δεύτερος εἶναι ἀτομικιστής, ἐνῶ ἡ Ἰαπωνία ἀποτελεῖ εἶδος γιγαντιαίου trust πάντων τῶν κατοικίων, ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι τοῦ πτωχοτέρου ἀστοῦ, ἐνδιαφερομένων εἰς τὴν εὐδοκίμῃσιν τῶν Ἰαπωνικῶν ἐπιχειρήσεων.

Τοῦτο δ' ἀληθεύει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πεδίων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Αὕτη ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία, αὐτὸς ὁ βαθύτατος πατριωτισμὸς ἐξηγοῦν πλέον παντός ἄλλου τὸ κληθὲν «Ἰαπωνικὸν θαῦμα». Ἐξ αὐτῶν δὲ πηγάζει καὶ τὸ γενικώτερον δέ-

χθῆ καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὴν ἐκφρασίαν τῆς θεομῆς μου, εὐγνωμοσύνης.

Κ^α ΕΛΕΝΗ Ν. ΓΕΩΡΓΑΝΤΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙ

(Ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου διὰ τὴν Παναθηναϊκὴν τοῦ Δήμου Ἀθηναίων)

ΒΑΡΕΙΑ Η ΖΩΗ!

ΔΙΗΓΗΜΑ

Πρωϊ-πρωϊ, ό ήλιος μόλις άρχισε νά ροδίση τήν ψηλότερη τής Πεντέλης κορυφή. Άρσενά άκόμη, τά πεύκα μοσχομύριζαν κ' έγώ με τή φλημιου γοργά άνεβαίναμε πέρι από τόν Κοκκιναρά, γιά νά βγοῦμε στό δρόμο πού πάει στ' *Άσπρα Μάρμαρα*.

Άφήσαμε πίσω μας τό έκκλησιάκι του Άγιου Γεωργίου και τραβήξαμε επάνω τή ρεματιά τά πλατιάνια τώρα με τά κατωπράσινα φύλλα τους μās βαστούσαν τόν ήλιο πού φάνηκε πιά, άρχειά καυτερός μ' όλη τήν πρωϊνή ώρα—άρχές Σεπτεβρίου, και ή ζέστη ήταν άκόμη δυνατή.

Κυκλάμνα πλήθος, και τά πρώτα ρεϊκια άνθισμένα στις δροσερότερες γωνίες μās σταματοῦσαν κάθε λίγο και μās έκαναν ν' άργοποροῦμε γιά νά τά συνάξωμε.

Ψηλά απ' τή ραχούλα, πετραδάκια και χώματα ακούσθηκαν νά κατρακυλοῦνε έξαφνα προστά μας και με πηδήματα τρελλά εν' άρνάκι κατάμαυρο μ' ένα άσπρο σημάδι στη μέση στό κούτελο, με κουδουνάκι στό λαιμό, φάνηκε νά κατεβαίνει. Κι' από πίσω ή κυρά του, μιá βλάχα από τις στάνες πού γύρω στης Πεντέλης τά προβούνια βρίσκονται.

«Σιγά-σιγά, Κίτσο, μη κάν'ς έτ' σά λωλός...» Καί τó πρόσωπό της, μελανρό και στεγνωμένο από τήν τραχειά του ύπαίθρου ζωή, έφάνηκε σά νά φωτίσθηκε από κάποιον χαμόγελο καθώς μιλούσε στ' άρνί της.

Στήν πλατή της είχε φορτωμένο ένα μικρό βαρέλι κι' από τόν ώμο της εν' άσκι άδειο κατέβαινε προς τά εμπρός. Στα χέρια της, πού ήταν έλεύθερα, κρατούσε τή ρόκα κ' έγνεθε γρήγορα, κατεβαίνοντας με τά ξυπόλητα πόδια της τόσο έλαφρά και με τόσο στερεό βήμα τήν πλαγιά, πού άν δέν ήταν τó άρνί, ούτε θά τήν άκούσαμε καθόλου.

Έφθασε στη μέση τής κατηφοριάς, σταμάτησε και, άκουμπώντας σέ κάτι πέτρες, ξεφόρτωσε από τήν πλατή της τó βαρέλι, ξεκρέμασε τó άσκι, και πέρνωντας τó βαρέλι στα χέρια, χάθηκε πίσω από κάτι χαμόλαδα ενώ τó άρνί έτρεχε κ' έβέλαζε σάν παιδίκι ζωηρό και ξέννοιαστο, πού παίζει έλεύθερα χωρίς νά σκέπτεται τίποτε... Σέ λίγο ή βλάχα ξαναβγήκε, πήρε και τó άσκι και μπήκε μέσα πάλι...

«Τ' είναι κεϊ πίσω;... Καμμιά πηγή, κι' έρχεται γιά νερό; Πάμε νά ιδούμε!... Τόσα χρόνια έρχόμαστε απ' έδω και δέν τήν ξέραμε!...»

Και με δυό διασκελιές, άνεβήκαμε απ' τήν αντίθετη πλευρά και βρεθήκαμε προς σέ μιá μικρή σπηλιά, άνοικτη από πάνω στολισμένη όλη με πολυτροχία κι' άγριον κισσό πού γύρω-γύρω, άνάμεσα απ' τις σχισμάδες των βράχων, άφθονα έφύτρωναν. Στο βάθος, απ' τó κάτω μέρος του βράχου, έβγαίνε τó νεράκι, όπως καλά είχαμε καταλάβει.

Η γυναίκα, πού γονατισμένη προσπαθοῦσε κείνη τή στιγμή, μ' ένα τενεκάκι παίρνοντας τó νερό, νά γεμίση τó βαρέλι της, έγύρισε τó κεφάλι και μās κύτταξε, με μάτια άποχαυνωμένα, με πρόσωπο πού τίποτε τó άνθρώπινο δέν μπορούσες νά ξεχωρίσης, παρά μόνο τήν έκφραση ίσως μās άπροσδιορίστου άπορίας, πώς τέτοια πρωϊνή ώρα βρεθήκαμε κεϊ δυό κυρίες μονάχες!...

Ηξερε πώς οι άριστοκρατικές συντροφίες και οι ξένοι τής Κηφισσιάς, άφου χορέφουν όλη τή νύχτα με τή μουσική,—πού οι ήχοι της ως τις καλύβες τους φθάνουν,—τό πρωϊ αναπαίονται, γιά νά πάνε πάλι,—άπό τις 11 και ύστερα—ν' άράξουν με τουαλέτες τής ώρας στα πλησιέστερα πεύκα,

με τά ρομάντσα τής μόδας, ή τήν τρούπουλα στό τσαντάκι οι περισσότερες, και νά συνεχίσουν τó χθεσραδυνό κουτσομπολιό, κάτω από τά πεύκα και τά πλατιάνια τής ρεματιάς και πίνοντας τά σχετικά ούζάκια στό ξύλινο καφεενδάκι.

Τις γνώριζε αυτές τις κυρίες, τις έβλεπε, πρωϊ και βράδυ πού κατέβαινε από τή σιάνη γιά νά πουλήση τó γάλα της, τó γιαούρτι και τ' αυγά από τις κόττες της. Και γι' αυτό τής φανήκαμε παράξενες όπως μās είδε νά τής φανερωθούμε, μ' ένα έγχώριο σέκο φόρεμα, χωρίς καπέλλο και με τά χονδρά μας παπούτσια του δρόμου και τó πρόσωπό της έδειξε άθελα τήν άπορία, πώς στα λημέρια της βρεθήκαμε!...

Τήν καθημερίσαμε και άφου ήπιαμε και μεϊς λίγο νερό πού μās προσέφερε μέσα στό *κύπελλον*,—όπως μās είπε τó τενεκεδένιο της τάσι,—καθήσαμε λιγάκι νά ξεκουρασθούμε και ενώ έγώ έπιανα όμιλλα μαζί της, ή φίλη μου προσπαθοῦσε με γρήγορες μολυβιές νά πάρη τó σκίτσο της, στό καρνέ πού πάντα μαζί της έσερνε.

—Και πώς τόσο πρωϊ, κυρά, από δω πάνω; Είχατε καμμιά δουλειά, μαθές;

Ποτέ δε μπορεί νά χωρέση στό κεφάλι των χωρικών μας, ότι μόνο γιά διασκέδαση βγαίνει κανείς έτσι πρωϊ, και πέρνει τόσο δρόμο, χωρίς κανείς νά τόν ύποχρεώσει... *Τζάμπα*, όπως μου έλεγε άλλη φορά ό κύρ-Μήτσος, πού έχει τó μαγαζάκι του απ' τόν κάτω δρόμο μέσα στα πεύκα, και πού βλέποντάς με νά περνά κάθε μέρα σχεδόν, κατέληξε νά πιστεύη ότι κείνι έχω, ... κάποια λόξα ή άρρώστεια, και οι γιατροί μου είπαν νά κάνω αυτούς τούς δρόμους. «Ξεύρεις τί μου λέγαν σήμερα, κυρία, κάτι κουμπάροι μου, πού σε βλέπουνε κάθε πρωϊ νά περνάς;»—με πλησίασε και μου είπε, άφου με καθημέρισε, μιá μέρα—«τί καταλαβαίνεις πού κάνεις τόσο δρόμο *τζάμπα*; Δέ βαριέσαι κάθε μέρα; Η έχεις καμμιά άρρώστεια και σ'τό διώρισ' ό γιατρός;...»

Έτσι και ή βλάχα μου, τήν ίδια άπορία μου έξέφραζε σήμερα με τρόπο, με τήν άφελή της έρώτηση.

—Όχι, γιά περίπατο, έτσι!

—Και πού θά πάτε;

—Στ' *Άσπρα Μάρμαρα*...

«Εί κανένα πρωϊ, νά λοξέψωμε λιγάκι, άμα φθάσωμε ψηλά στό πλατώμα, δεξιά πού πάει τó μονοπάτι, νά βγοῦμε στις στάνες. Εκείνη θά πη νά μαζέψουν τά σκυλλιά, άμα μās άγναντέψουν, νά πάμε κοντά, νά ιδούμε και ύφαντά ώραία—όχι σάν αυτά πού φορεϊ, ποῦναι τής δουλειάς κ' είναι πιά κουρέλλια,—και σκαλιστά διάφορα, μιá ρόκα πούχ' ή κουνιάδα της μάλιστα, δέν είχε ματαγίνει άλλη!... όχι σάν και τή δική της, και πολλά άλλα πράγματα, άφου μās άρέσουν, νά πάμε νά τά ιδούμε, άποτε θέλουμε τού κύρ-Άλέξη τή σιάνη νά γυρέψουμε—ήταν ό πεθερός της—όλοι τόν ξέρουνε, γιαν' είν' ό μεγαλύτερος τέλιγκας...»

Έν τώ μεταξύ είχε γεμίσει τά δοχεία της, και άφου τά φορτώθηκε με τόν ίδιο τρόπο,—όχι! δέν ήθελε νά τή βοηθήσωμε, ήταν συνειθισμένη!... μās άποχαιρέτησε. «Εί τί νά κάνης, κυρία, *βαρειά ή ζωή γιά μās* μη κνττάτε σεις, πού πάτε γιά γλέντι!... Έμεις απ' τ' άγρια μεσίονυχτα ως τó βράδυ έχομε δουλειά... *βαρειά ή ζωή γιά μās!*...» ξανάπε πάλι σκεπτική.

Και ξεκίνησε ν' άνέβη τó μονοπάτι, φορτωμένη, διπλωμένη στα δύο σχεδόν, από τó βάρος του βαρελιού, και με τó άσκι γεμάτο πού τήν τραβάγε κι' αυτό κατά προς.

—Μπά! Τή νύφη του Άλέξη, βρήκατε σήμερα; μās είπε ή σπιτονοικοκυρά μου, τó βράδυ πού τή ρωτήσαμε. Και σās μίλησε κι' όλας;... Πώς δέν τήν πήρε είδηση ό πεθερός της, πού μίλαγε με ξένους, νά τήν τσακίση στό ξύλο τήν κακομοίρα!... Νά πάτε στη σιάνη; Ναί!... Βέβαια!... Γιατί νά μην πάτε;... Δέν είναι κακοί άνθρωποι... Μόνο πού ό Άλέξης έχει άγορέψει τώρα τελευταία, ύστερα απ' τó φρόνο πού γίνηκε, πέρσυ τó χειμώνα, κεϊ στη ρεματιά παρακάτω απ' τή σιάνη του. Και βρεθήκε σκοτωμένος ένας Κηφισσιώτης, πού λέγανε πώς τά είχε μπλέξει με τή μεγάλη του κόρη, καθώς συχοπηγαινε στη σιάνη, γιά ν' άγοράση γιαούρτι και τυριά και κόττες!...

«Τούς πήρανε τότε στην άνάκριση, τόν Άλέξη και τó γιό του, τόν άνδρα αυτής πού είδατε, τούς βάλανε και φυλακή κανένα μήνα. Μα δέν βρήκαν τίποτε, και τούς

ἀφῆσαν κίλι... Ἀπὸ τότε ὁ Ἀλέξης, ποὺ ἦταν ἀπὸ τοὺς πρὸ καλοὺς καὶ πολιτισμένους βλάχους, δὲν ἔχει πολλὰς ὁμιλίας μὲ ξένους, καὶ τίς γυναῖκες δὲν τίς ἀφήνει μήτε καλλιμέρα νὰ ποῦνε σὲ κανένα, μήτε νὰ κατεβούνε στὴν Κηφισαίη! Ἔρχεται μόνος του—αὐτὸς ἢ ὁ γιὸς του—γιὰ νὰ πουλήσουνε τὰ πράγματά τους.

»Τὴν κόρη του δὲν τὴν ἀφήνει νὰ βγῆ βῆμα ἀπὸ τὴν σιάνη, καὶ τὴ νύφη του, μὲ μέρη ποὺ τὴν πέτυχε νὰ μιλήσῃ στὸ νερὸ μὲ κίτι κυρίες τοῦ ξενοδοχείου, ποὺ δὲν ξέρω πῶς, εἶχαν ξεπέσει ὡς ἐκεῖ πάνω—καλὴ ὥρα, σὺν καὶ σὺς σήμερα,—τὴν ἔστειλε πίσω στὴ σιάνη, πετώντας τὴ μαγκούρα του κατωκέρια καὶ φρονάζοντας πῶς οἱ γυναῖκες πρέπει νάχουνε κοντὴ γλῶσσα καὶ νὰ μὴ μιλοῦν!.. ΓΙΑΤὶ ἄλλοιῶς, ξέρεῖ ἐκεῖνος πῶς τοὺς τὴν κονταίνει!..

—*Βαρειὰ ἡ ζωὴ γιὰ μᾶς*, κυρία!.. μοῦ ἦλθε στὸ νοῦ ἢ φράση τῆς... Φτωχὸ πλάσμα! Τώρα ἐξηγοῦσα τὸ τρομαγμένο βλέμμα ποὺ γύρω τῆς ἔοριξε, προτοῦ ξεκινήσῃ φορτωμένη. Οὔτε τὴ γλῶσσα τῆς δὲν ὄριζε,

νὰ πῆ δυὸ λόγια, σὲ κίτιοιον ποὺ μὲ γλῶσσα τῆς μίλησε, σὲ κίτιοιον ποὺ ἐφάνηκε νὰ τὴ συμπονῆ! Ποὺ τὴν ἐκολάκευσε μὲ ὅσα τῆς εἶπε, θαυμάζοντας τὰ ἐργόχειρα καὶ τὰ ροῦχα τῆς! Καὶ ποιά γυναῖκα δὲν εἶν' εὐδαίδητη σὲ τέτοια κολακεία!

Καὶ ἡ παραγγελία τῆς νὰ μὴν ποῦμε πῶς τὴν εἶδαμε καὶ μᾶς κάλεσε... Νὰ πᾶμε τυχαίως—δῆθεν—στὴ σιάνη... γιατί ὁ πεθερὸς τῆς δὲν τὰ σηκώνει αὐτά! Νὰ μὴ τῆς πῆ πῶς θέλει νὰ κἀνῃ τὴ νοικοκυρὰ μοναχὴ τῆς!.. Εἶχε τὸ λόγο τῆς κι αὐτὴ.

Μ' ὅλη τῆς τὴν ἀποκτῆνωση, δὲν ἤθελε νὰ μᾶς φανερώσῃ τοῦ σπιτιοῦ τῆς τὸ μυστικό. Ἦθελε νὰ κρατήσῃ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ πεθεροῦ, νὰ μὴ νομίσωμε πῶς κάτι πῶς μεγάλο, ποὺ βαρὺ ζητᾶ νὰ κούψῃ...

Βαρειὰ ἡ ζωὴ γιὰ μᾶς!.. εἶπε ζηλεύοντας τὴν τύχη μας, καθὼς μᾶς εἶδε ἐλεύθερες στὸ βουνὸ νὰ περπατᾶμε...

Κι' ἂν ἤξερε!.. *Ἄλλοιῶτα, μὰ πάντα ἴδια—βαρειὰ ἡ ζωὴ—γιὰ ὅλους πόσο εἶναι!*

ΝΙΚΗ Α. ΠΕΡΔΙΚΑ

ΓΛΩΣΣΟΓΝΩΣΙΑ

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Ἐπειδὴ τὸ *ρῆμα* εἶναι τὸ κυριότερο μέρος τῆς πρότασης τοῦ λόγου, γιὰ τοῦτο ὀνομάστηκε *ρῆμα*, δηλ. *λόγος* καὶ γιὰ τοῦτο ἔχει μέσα του ὅλα τὰ κυριότερα νοήματα, καὶ λοιπὸν καὶ τὸ ὀνομαστικό. Ὅστε γιὰ νὰ σημάνει ἢ γλῶσσα ὀνομαστικὰ τὴν ἀφηρημένη ἔννοια ποὺ ἔχει κάθε ρῆμα μέσα του, ἐπλασαν ἀπὸ τὸ στέλεχος τοῦ ρήματος ἀκλιτοὺς ὀνομαστικοὺς τύπους, ξέχωρα τὸν καθένα γιὰ τὸν κάθε ρηματικὸ χρόνον, ποὺ ἀρχικὰ σήμαιναν τὸ σκοπὸ ἢ τὴν ἐκβάση καὶ πῆγαιναν μὲ ρηματικὸ ἢ σταλτικὸ.

Ὁ τύπος ἀφτὸς ὀνομάστηκε ἀπὸ τοὺς γραμματικούς τὸ *ἀπαρέμφατο* (ὀνομα ἔννοεῖται), γιατί δὲν παρεμφαίνει, δηλ. δὲ δείχνει, δὲ φανερώνει μὲ ξεχωριστὸς κατάληξες πρόσωπα καὶ ἀριθμούς. Ἀργότερα, ὅταν γιὰ λόγους διδασχτικὸς βάλανε καὶ τὸ ἀπαρέμφατο στὴν ἴδια γραμμὴ μὲ τίς ἐγκλίσεις, τὸ εἶπανε κίτιο σὲ γένος θηλυκὸ: ἢ *ἀπαρέμφατος* (ἐγκλίσεις ἔννοεῖται).

Στὴν ἀρχή, ποὺ δὲν εἶχε ἡ γλῶσσα ἄρθρα δὲν μπορούσε βέβαια νάχει καὶ τὸ ἀπαρέμφατο, ἀργότερα ὅμως, ὅταν τελειοποιούμενη ἀπόχτησε ἄρθρα (Γ', Γ', Ε', α', 193 καὶ πέρα), γιὰ τὰ ὀνόματα ποὺ ἀλλάζανε κατάληξες στὴ χρῆση τους μέσα στὸ λόγο, ἐπαίρνε συχνὰ ἄρθρο καὶ τὸ ἀπαρέμφατο, ὅταν σήμαινε καθαφτὸ ὄνομα, ποὺ τὸ εἶπανε μάλιστα γιὰ τοῦτο καὶ: *ὀνομαστικὸ ἀπαρέμφατο*, ἂν καὶ ὄχι μόνον δὲν ἀλλάζε κατάληξες, ἀφοῦ τὸ μεταχειρίζονταν γιὰ ὄνομα, ἀλλὰ μαζί μὲ τὴν ὀνομαστικὴν κρατοῦσε καὶ τὴ ρηματικὴν του φύση στὴ σύνταξη. λ. χ. «οὐκ ἄρα τὸ χαίρειν ἐστὶν εὐ πράττειν» Πλατ. Γοργ. 497α, — «δέσας τὸ ξῆν» Πλατ. Ἀπολ. 28δ, — «ἀρξάντες τοῦ διαβαίνειν» Ξεν. Κύρ. ἀνάδ. α', 4, 15», — «μικροῦ δεῖν ὁμοῖόν ἐστι τῷ ὄνειδίσειν» Δημοσθ. ιη', 269 κτλ.

Τὸ ἀπαρέμφατο ποὺ ἔχει πρωτότερα του ἓνα ἄρθρο ξεχωρίζεται συνήθως ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ χωρὶς ἄρθρο ἀπαρέμφατο, γιατί ἐκεῖνο

ποὺ ἐκφέρεται μὲ ἄρθρο σημαίνει τὴ μόνιμη κατάστασι τοῦ ὑποκειμένου του, λ. χ. τὸ *ἀμαρτάνειν* ἀνθρωπον—ἢ ἁμαρτία τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἐκφέρεται δίχως ἄρθρο, σημαίνει μιὰ πράξη ποὺ περνᾶ, λ. χ. *ἀμαρτάνειν* ἀνθρωπον—ἐάν ἁμαρτάνει κάποιος ἀνθρωπος κτλ. Τέλος ἀπὸ τὰ πρῶτα ρήματα ποὺ εἶπαμε πέρασε κατόπι καὶ σταλλά, ὥστε στὴν κλασικὴ γλῶσσα καὶ στὴν Κοινὴ κατόπι, ἔταν τὸ ἀπαρέμφατο συμπληρώνει ρήματα βουλευτικά, ἢ δυνητικά ἢ καθηκτολογικά, δηλ. ἐπιθυμίας ρήματα, εἶναι τελικὸ κέρμηνέβεται στὴ σημερινὴ μας γλῶσσα, ἕμα τὸ ἀναλύσουμε, μὲ τὸ νὰ καὶ τὸ ἀντίστοιχο ρῆμα, λ. χ. *βούλεται ἐλθεῖν* = (θέλει νὰ ἔρθῃ) κιόταν πάλι συμπληρώνει ρήματα νομιστικά ἢ συμπερασματικά ἢ καὶ λεχτικά, δηλ. ὅσα ρήματα σημαίνουν κρίσι, εἶναι εἰδικὸ καὶ τὸ ξηγοῦμε ἀναλύοντάς το μὲ τὸ πῶς (=ὅτι) καὶ τὸ ἀντίστοιχο ρῆμα, λ. χ. *ὄεται τι εἶναι*—νομίζει πῶς κάτι εἶναι, — *φησὶ γίνεσθαι*—λέει πῶς γίνονται κτλ.

Ἄφτὰ βέβαια γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ.

Οἱ νεότερες γλῶσσες, οἱ τελειοποιημένες τουλάχιστο σὺν τῇ νέα Ἑλληνικῇ, ὅλες σχεδὸν ἔχουν ἀπαρέμφατο, κίτιο γράφουνε στὰ Λεξικά ἀντὶς τὸ ρῆμα του ἢ νέα ὅμως Ἑλληνικὴ μήτε τελικὸ, μήτε εἰδικὸ ἀπαρέμφατο ἔχει, ἀλλὰ ἐκφράζει τὸ νόημά του ἀναλυμένα, ὅπως δέξαμε παραπάνου. Κατὰ μίμησιν δηλ. ἀρχαιότερων κλασικῶν παραδειγμάτων μὲ ἀναλυμένα ἀπαρέμφατα ἐπιθυμίας, λ. χ. «παρεσκευάζοντο ὅπως ἐσθαλοῦσιν» Θουκ. β', 99. — «ἀξιοῦσιν ἵνα βοηθήσῃ» Δημοσθ. ιη', 155 κτλ. καὶ ἀπαρέμφατα κρίσις, λ. χ. «εἶπεν ὅτι σφίσι μὲν δοκοῖεν ἀδικεῖν οἱ Ἀθηναῖοι, βούλεσθαι δέ...» Θουκ. α' 98. — «ὅμας πάντας εἰδέναι ἡγοῦμαι, ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς λέγω, τοῦτον δὲ σκαιὸν εἶναι» Λυσ. ε', 15 κτλ. ἀρχίγησε στὴν Κοινὴ νὰναλύεται τὸ τελικὸ ἀπαρέμφατο μὲ τὸ ἵνα κύποταχτικῇ λ. χ. «ὅς ἡμῖν ὕδωρ ἵνα πῖωμεν» (=πιεῖν) Ἔξοδ. ις', 2. — «ἠξίωσεν, ἵνα ὁ τόπος καθαγιασθῇ» β', Μακκαδ. β', 8. — «οὐκ ἤθελεν, ἵνα τις γνῆ» Μαρκ. θ', 30 κτλ. καὶ τὸ εἰδικὸ μὲ τὸ ὅτι κίτιοιστικῇ λ. χ. «οἰθηθέντος ὅτι... συντρέχει» Λουκιαν. Δημων. 24. — «δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὔτοι... ἐγένοντο, ὅτι... πεπόνθασι» Λουκ. ιγ'. 2 κτλ. κτλ. (Κοίτα Winer Gramm. cl. neut Spr. σελ. 314

κ. π.) ὅσπου χάθηκε ὀλοτελα τὸ ἀπαρέμφατο ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐξέγν μερικὰ ἀπαμεινάρια λ. χ. τὸ *εἶναι*, τὸ *ἔχει*(ν), τὸ *λέγει*(ν), τὸ *εἶδε*(ν), τὸ *λύσει*(ν), τὸ *δέσει*(ν), τὸ *φανῆ*(ν), δηλ. τὸ *φανῆναι* (Φιληντ. Γραμμ. σελ. 306) κτλ., μὰ καὶ στὸν πληθ. τὰ *ἔχει* (=τὰ πλοῦτη), τὰ *λέγει*=τὰ λόγια Τὸ *φαγεῖ*(ν) καὶ τὸ *φιλεῖ*(ν) γίνανε ὀλοτελα κλιτὰ ὀνόματα: τὸ *φαγεῖ*, τοῦ *φαγεῖ* κτλ. τὸ *φιλεῖ*, τοῦ *φιλιεῖ* κτλ.

Σήμερα τὰρχαῖο ὀνομαστικὸ ἀπαρέμφατο κοντέβουμε νὰ ἀντικαταστήσωμε μὲ τὸν τύπο τοῦ β' προσώπου τῆς προσταχτικῆς ποὺ τὸ μεταχειρίζομαστε μὲ τὸ ἄρθρο, σάφτὸ τὸ νόημα λ. χ. τὸ *ἔμπα*, τὸ *ἔβγα*, τὸ *διάβα*, τὸ *σῦρε* (') *κέλα*, τὸ *πᾶρε* δῶσε, τὸ *βάλε* βράσε, τὸ *γράφε* διάβαζε, τὸ *τρέχα* ράτα, τὸ *ράφτε* ξήλωνε κτλ., μὰ καὶ στὸν πληθυντικὸ: τὰ *ἔμπα*, τὰ *ἔβγα* κτλ.

Ἀπ' τὰ παραδείγματα ἀφτὰ βλέπουμε, πῶς ἕμα ἢ προσταχτικῇ εἶναι δυὸ λέξεις μὲ ὁμοῖο νόημα, τὸ ἄρθρο τὸ βάζουμε μόνον στὴν πρώτη, ἔχτὸς ἂν τίς ἐνώσωμε μὲ τὸ καί, λ. χ. τὸ *σῦρε καὶ τὸ ἔλα* κτλ.

Τώρα πῶς συμβαίνει ἢ προσταχτικῇ νὰ γίνῃ ἀπαρέμφατο; Ἄφτὸ ἔρχομαι γιὰ πρώτη φορὰ ἐδῶ νὰ ξηγήσω.

Τὸ *κατάβα* τόχει ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ε' αἰῶνα ὁ Πορφυρογέννητος (Βασ. ταξ. 495, 8. ἐκδ. Βοη.), τὸ *ἀνάβα* ὁ Ἐπιφάνιος Μοναχὸς (272 α'.) στὴν Πατρολογία τοῦ Migne τομ. ρκ', στίς ἀρχές τοῦ ια' αἰῶνα, τὸ *διάβα* ὁ Πτωχοπρόδρομος. (δ', 114 ἐκδ. Legr.) ἀπ' τὰ μέσα τοῦ ιβ' αἰῶνα κτλ.

Ἐποθέτω, πῶς ἡ χρῆση ἀφτονῶν τόσο νωρίς, μᾶς πείθει πῶς ἀρχικὰ εἶτανε θηλυκὰ ὀνόματα καμωμένα ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα ρήματα λ. χ. ἀπ' τὸ *διαβαίνω* > ἢ *διάβα* = ἢ *διάβασιν*, ποὺ μπορεῖ ἀπὸ τὸ ὁμοιονόημα: τὸ *πέρασμα*, νὰ γίνῃ οὐδέτερο: τὸ *διάβα*, ἀπ' τὸ *καταβαίνω* > ἢ *κατάβα* = ἢ *κατάβαση*, ποὺ γίνεται κίτιο: τὸ *κατάβα* κατὰ τὸ *διάβα*, ἔτσι καὶ ἢ *ἀνάβα* > τὸ *ἀνάβα*, ἢ *ἔμπα* (=ἢ *εἰσοδο*) > τὸ *ἔμπα*, ἢ *ἔβγα* (=ἢ *ἔξοδος*) > τὸ *ἔβγα*. Ἐποῦτα, ὅταν εἶναι θηλυκὰ, εἶναι βέβαια κλιτὰ ὅπως δῆποτε: ἢ *ἀνάβα*, τῆς *ἀνάβας* κτλ., μὰ σὰ γίνουν οὐδέτερον, καταντοῦνε ἀκλιτὰ: τὸ *ἀνάβα*, τοῦ

(1) Τὸ ἕμα εἶναι ὁ κανονικὸς συγχορμημένος τύπος ἀπ' τὸ ἄγωμε(ν) > ἄωμε > ἄμε (Χατζ. ΜΝΕ. β', 98).

ανάβα, τὰ ἀνάβα κτλ. (σύγκρινε τὸ νεότερο ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα: ἡ δίαίτα ἐνικό θηλ. κλιτά, ποὺ ὁ λαὸς τὸκανε πληθυντικὸ οὐδ. ἄκλιτο: τὰ δίαίτα). Ἄκόμα τὸ θηλυκὸ ἐνικό: ἡ μάγνα (<μαγνίζω), ἡ ἀπαγόρια (<ἀπαγορέω μετὰ τὸ νόημα τοῦ κουράζομαι) κτλ. γίνονται πληθυντικὰ οὐδέτερα: τὰ μάγνα, τὰ ἀπαγόρια κτλ. Ἀφτὰ λοιπὸν τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικά, ποὺ συμφωνοῦνε κατὰ τύπο μετὰ τὴν προσταχτική τοῦ ρήματος, νωρὶς τὰ θαρέψανε προσταχτικές, καὶ μετὰ τὸ ἄρθρο τὰ πήρανε γιὰ Νεοελληνικὰ ἀπαρέμφατα (κοίτα Κορ. Ἄτακ. α', 244, δ', 95). Ἀορίστου ἀπαρέμφατα εἶναι ἴσως τὰ: ἀψε (= ἄψαι), σβῆσε (= οὐδέσαι) ποὺ λέει ὁ Κοραΐς ("Ἄτ. α', 151), καθὼς καὶ τὰ: γράψε (= γράψαι), κλάψε (= κλαῦσαι) κτλ., ποὺ ἀφασὶ τὸ αἰ προφέρθηκε ε (Χατζ. Ἀκαδ. ἀν. α', σ. 112), συχιστήκανε καὶ συμφυρθήκανε μετὰ τις ἰδιόφθογγες προσταχτικές. Ἄν ὅμως τὸ σῦρε (= σῦραι) εἶναι καταρχὴ ἀπαρέμφατο, τὸ ἔλλα ὅμως εἶναι ἡ προσταχτικὴ τοῦ ἐλάω (= ἐλαύνω), πρὸς. «τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλλα», ποὺ τὸχομε στὴ νέα ἑλληνικὴ ἀμετάθετο κατὰ παράλειψη τοῦ ἀντικειμένου σαυτὸν, ὡς προστ. τοῦ ἔρχομαι, ἀντὶ τοῦ ὁμοίου κατὰ τοὺς φθόγγους καὶ κατὰ τὸ νόημα: ἐλθῆ (Φιλὴν. Γραμ. § 1059), ποὺ πέρασε μαζί μετὰ τὸ σῦραι, γιὰ τὸ θαρέψανε προστ. σῦρε ὥστε ἐδῶ δὲν ἔχει δίκιο ὁ Κοραΐς ποὺ λέει ἀπαρέμφατο καὶ τὸ ἔλλα (Πλουτάρ. μερ. Γ', σελ. νη', —ξδ' καὶ Ἄτακ. α', 159).

Μπορεῖ ὅμως μάφτὰ νάνακατωθήκανε καὶ ρηματικοὶ τύποι ὀριστικῆς μετὰ τὸ ἀντωνυμικὸ ἄρθρο: τὸ λέγει (= ἐκεῖνο ποὺ λέγει), τὰ ἔχει (= τὰ ὅσα ἔχει) κτλ. Σύγκρινε: τὴν ἀγαπῶ = ἐκείνην ποὺ ἀγαπῶ, κιὰπ' ἀφτὰ ὕστερα: ἡ ἀγαπῶ = ἡ ἀγαπητικιά.

Ἄκόμα στὴ βόρεια ἑλληνικὴ διάλεκτο, ποὺ ὁ ἄτονος φθόγγος ε γίνεται ι, λένε εἶνι (= εἶναι), ποὺ ἀφτὸ εἶναι σκέτο ἀπαρέμφατο ἢ τύπος ὀριστικῆς μετὰ τὸ ἀντωνυμικὸ ἄρθρο, ἀλλὰ καὶ ἔχι (= ἔχει), λέγι (= λέγει), κτλ., ποὺ ἀφτὰ βέβαια, μετὰ ι, εἶναι ἀπομεινάρια ἀπαρεμφάτων (ἀν δὲν εἶναι τύποι ρημάτων μετὰ τὸ ἀντωνυμικὸ ἄρθρο) μὰ μετὰ ε εἶναι προστα-

χτικές, κιώστος οἱ βόρειοι καὶ τὰ δυὰ τὰ λένε μετὰ ἰ κέπειδῆς ὑπαρχαν ἀπομεινάρια τοῦ ὀνομαστικοῦ ἀπαρεμφάτου: τὸ δέσει, τὸ ἔχει, τὸ λέγει κτλ., ποὺ εἶπαμε παραπάνω, τὰ πήρανε κιὰφτὰ γιὰ προσταχτικές, τοῦλάχιστο ὅσοι μιλοῦνε τὸ βόρειο ἰδίωμα, κέτοι στερεώθηκε μέσα στὴν ψυχὴ τῶν Νέων Ἑλλήνων, πὼς τὸ α' πρόσωπο τῆς ἀρχαίας προσταχτικῆς, παίρνοντας μάλιστα τὸ ἄρθρο, μπορεῖ νὰ ντικαταστήσει τὸ ἀρχαῖο ὀνομαστικὸ ἀπαρέμφατο γιὰ τοῦτο εἶπε καὶ ὁ Ἐ. Γιωργιάς (Θαν. Ροδ. 84) «ἀπὸ τὸ πῆ καὶ κλάψε», γιὰ τοῦτο εἶπαμε κέμεις: «Καὶ τὸ φάγε πιὲ καλὸ ἔναι καὶ τὸ ἰδὲ παρηγοριά» κτλ. (Januaris: An Historical Grec. Grammar σελ. 321, § 1222 καὶ σελ. 580, § παραρτήμ. 27).

Στὴν αὐστηρὴ Νεοελληνικὴ φθογγολογία τὸ ζεβγάρωμα μφ δὲ στέκει, ἀλλ' ἀφομοιώνεται συνήθως τὸ μ πρὶν ἀπ' τὸ φ σὲ ἄλλο: φ, λ, χ. νύμφη, ἀφφιλογη κτλ. (προφορά Δωδεκανησ.) καὶ κατόπι ἀποσιωπᾶται τὸ ἕνα ὅμοιο σύμφωνο. Ἐμεῖς ὅμως στὴ λέξη ἀπαρέμφατο γράφουμε τὸ μ, γιὰ τὴν ἡ λέξη δὲν εἶναι λαϊκὴ καὶ δὲν τρίφτηκε ἀκόμα στὸ στόμα τοῦ λαοῦ μας καθὼς διδάξαμε κιόλας ἀπ' τὰ 1902 (Μικρὴ μου Γραμμ. σελ. 59), χωρὶς νὰ γνωρίζουμε τότε κανέναν ποὺ νὰ τὴν εἶπε πρὶν ἀφτὴ τὴ γνώμη ὡστόσο ὁ κ. Α. Ρουσσὲλ σένα ἀπ' τὰ τελευταῖα φυλλάδια τοῦ «Libre» λέει πὼς ἀφτὸς τῆπε πρῶτος στὴ Γραμματικὴ του ποὺ βγήκε εἴκοσι (ἀρ. 20) χρόνια ἀργότερα: ὅς εἶναι δά. Ἐντούτοις τὸ μφ τὸ βρίσκουμε νὰ τὸ λέει ὁ νεοελληνικὸς λαὸς στὸ ὄνομα: Σαμφῶ = Σαμφῶ (Γ. Γ. Ε. β', 111-112), λέει ὅμως καὶ Σαφῶ δηλ. Σαμφῶ.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Σημ.—Σὲ πρωταρτὸ ἄρθρο μου, «Ν. Ἐστία» ἔτος Α' τεύχ. 15 Σεπτ. 1930 σελ. 979, στήλ. α', ἀράδ. 10 ἀντὶ αἰ γρ.: μετὰ αἰ — σελ. 981, στήλ. β', ἀρ. 18, ἀντὶ: ὁμιλητῆς γρ.: ὁμιλητῆς — σελ. 980, στήλ. α', ἀράδα ἀπὸ κάτω 7,6 τὸ κείμενο νὰ διορθωθεῖ ἔτσι: «τὸ μακῶνα γίνεται μαγεῶνα ἀπὸ ἀναλογικὴ ἐπίδραση τοῦ: μάγνα, ἀναπτύσσεται δηλ. μπρὸς...» κτλ. Ἐπίσης τεύχ. 76 στήλ. 212 οἱ παραπομπές νὰ διορθωθοῦν σάν τις παραπάνου.

Μ. Φ.

ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΑΓΑΠΗ...

Πρώτη μου ἀγάπη, γελαστὴ παιδοῦλα, σὲ θυμᾶμαι κάθε στιγμή — κ' εἶναι πολλές — ὅπου εἶμαι πικραμένος. Εἶμαστε τότε δυὸ παιδιά, δὲν ξέραμε ποῦ πᾶμε κι' ἀνοίγε μπρὸς στὰ μάτια μας ὁ κόσμος μαγεμένος.

Ποῦ νᾶσαι τώρα; ποιὲς χαρὲς καὶ πίκρες νᾶχης νοιώσει; Νὰ προσδοκᾷς; νὰ ἐγκαρτερῆς; Ἰέννοιες σὲ τυραννᾶνε; Ἄχ, ξέρε πὼς ὁ χρόνος πιά δὲ θὰ μᾶς ξαναδώσει στιγμὲς σάν κείνες τις καλές, ποὺ πέρασαν καὶ πᾶνε.

ΦΤΩΧΗ ΨΥΧΗ...

Φτωχὴ ψυχὴ, δὲ σοῦμεινε ἀπὸ τὰ περασμένα τίποτα πιά ποὺ τὸν καλὸ καιρὸ νὰ σοῦ θυμίζη. Νὰ τὸ στερνὸ καράβι σου, ποὺ στ' ἀνοιχτὰ ἀρμενίζει καὶ ξεμακραίνει ἀπ' τὸ νησί τῆς νεότητος μου ὀλοένα.

Πόθους, ἐλπίδες, ὄνειρα, φιλίες, ἀγάπες, μίση, τὰ πήρε — φόρτωμα ἀκριβὸ — κι' ἔφυγε μέσ' στὸ βράδι. Κι' ὅταν, βαθύ, μυστηριακό, θὰ πέση τὸ σκοτάδι, στὴ θάλασσα τοῦ Μηδενὸς ὅλα θὰ τὰ βυθίση.

ΜΟΝΑΧΟΣ

Ἄχ! Τὶ πικρὴ ἢ λύπη νὰ ζῆς χωρὶς τίποτα ν' ἀλλάξη γύρω σου...
ΓΚΟΡΚΥ

Μονάχος σ' ἕναν κόσμιο ξένο
κ' ἡ ἀμφιβολία μετὰ τυραννεῖ.
Περνοῦν τὰ χρόνια καὶ προσμένω
κάποιαν πρωτόγνωρη ἠδονή.

Ποιὰ ὄνειρα καὶ πόσοι πόθοι,
ποὺ σβήνουν κάθε δειλινό!
Κ' ἡ μοῖρα τὸ ἴδιο πάντα κλώθει
πικρὸ τὸ μέλλον, σκοτεινὸ.

Μ' ἀγαποῦν τάχα, μετὰ μισοῦνε;
Εἶναι μαζί μου εἰλικρινεῖς;
Ὅπως ἐγώ, κ' οἱ ἄλλοι νὰ ζοῦνε
τὴν πίκρα τῆς ἀναμονῆς;

Μονάχος σ' ἕναν κόσμιο ξένο,
ποὺ ὅλα εἶναι κρύα καὶ θλιβερά
καὶ ποὺ τοῦ κάκου περιμένω
κάποια ἀλλαγὴ, κάποια χαρά...

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΤΟ ΠΗΛΙΟ

— ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ — (*)

Ἀπὸ τοὺς πρώτους ντόπιους ὄργανωτὲς τῆς πρέπει ν' ἀναφέρουμε τοὺς Γαρέφιδες καὶ τὸ Βογιατζῆ ἀπὸ τῆς Μηλιῆς, τὸν Κ. Ράϊκο ἀπὸ τὴν Κερασιά, τὸ Ν. Χ. Διανέλλο καὶ Δ. Ψυχούλη ἀπὸ τὴ Βυζίτσα, τοὺς Σταμούληδες ἀπὸ τὴν Ἀργαλαστή, τὸ Ζ. Χ. Κιτελῆ ἀπὸ τὸν Ἅϊ Γιώργη, τοὺς Μπαντιῆδες ἀπὸ τὴ Δράκια, τὸ Δάμτζα ἀπὸ τὸ Προμύρι, τὸν Παπαγιώργη Ρηματοῖδη ἀπὸ τὴ Συκῆ, τὸ Ι. Κόδια ἀπὸ τὸν Κισσό, τὸ Ζαγοριανὸ Ἱερώνυμο Κασσαβέτη (πὺ εἶταν μεγαλέμπορος στὴν Αἴγυπτο), τοὺς νιοχωρίτες Γ. Μαστέλλο καὶ Σ. Κουρμπέτη, τοὺς Ζαγοριανοὺς Κ. Ζαμανούδη Παπακώστα (γιατρός) καὶ Γ. Χρυσούδη, τοὺς Σακελλαρίδηδες ἀπὸ τὸν Ἅϊ Λαυρέντη, τοὺς μακρονιτζιώτες Ζ. Μπαστέκη, Α. Μπασαρδάνη καὶ Δ. Κολοσό, τὸ μηλιώτη Γαρέφη, κι' ἀκόμα τοὺς Ζαγοριανοὺς Κ. Χρυσοχοῖδη καὶ Γ. Μηλίτση, τὸ νιοχωρίτη Α. Πανταζάρα, τὸ μηλιώτη Κ. Κωσταντᾶ, τὸν

ἀργαλασιώτη Παρίση, πὺ ἀπὸ τοὺς πρώτους πῆραν τὰ ὅπλα καὶ σχημάτισαν τὸν πρῶτο ἐθελοντικὸ ἐπαναστατικὸ στρατὸ τοῦ καπετάν Ζ. Μπαστέκη.

"Ὅλα τὰ χωριά, εἰν' ἀλήθεια, κινήθηκαν, μὰ καὶ δὲν πῆγαν ὅμως ὅλοι νὰ καταταχθοῦν στρατιῶτες.

Νὰ τώρα κι' ἓνα ἱστορικὸ ἔγγραφο, ἡ ἐπαναστατικὴ προκήρυξη τῶν Ζαγοριανῶν (1). "Ὅσο κι' ἂν εἶναι γραμμένο ἀπὸ κάποιο καλαμαρά, ἔχει τὴν ἱστορικὴ του ἀξία.

Πρὸς τοὺς Συμπatriώτας μας Ἀρχηγούς Πηλίου Κυρίου Ζήσιμον Μπασδέκη καὶ Κωστ. Γαρέφην.

"Ἄπασα (2) ἡ Κοινότης τῆς Κωμοπόλεως Ζαγοράς, εἰς τὸ πρῶτον ἄκουσμα τῆς ἐλευθερίας ἀπορρίψασα τὸν ζυγὸν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας καὶ ἀναλαβοῦσα τὰ ὅπλα συμφώνως μὲ τὰ λοιπὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας μας, κηρύττει τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος καὶ τὴν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσιν.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος.

(1) Ἡ προκήρυξη αὐτὴ εἶναι δλοτέλα ἀγνωστὴ καὶ ἀνέκδοτη. Τὸ πρωτότυπο βρῖσκεται στὸ ἀρχεῖο μου.

(2) "Ὅσο κι' ἂν λέει ἡ προκήρυξη «ἄπασα ἡ Κοινότης Ζαγοράς», τὸ βέβαιον εἶναι πὺ δὲν εἶταν ὅλοι «οἱ ἄρχοντες» σύμφωνοι

Ζαγορά.—Τὸ Κασσαβέτιο Παρθεναγωγεῖο.

Κατὰ συνέπειαν τιθέμενοι πάντες ὑπὸ τὴν Σημαίαν τῆς Ἑλευθερίας, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς ὅπως μᾶς ὀδηγήσετε κατὰ τοῦ μέχρι τοῦδε τυράννου μας, ἐφαρμόσετε δὲ καὶ ἐπὶ τῆς χώρας μας τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον διοικητικὸν σύστημα καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος πάντα τὰ κατάλληλα ἐπισημασμένα μέτρα πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἐπιβράττησιν τῆς ἐλευθερίας μας.

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς ἐξειδικασμένης πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ ἀφοσιώσεως

Ἐν Ζαγορᾷ τῇ 19 Ἰανουαρίου 1878

Οἱ κάτοικοι

Δημ. Κασσαβέτης, Κ(υριαζῆς) Πάγκαλος, Ἀπόστολος Κωνσταντίνου, Μιλτ. Παραχειμῶνας, στάθης Γιαννακοῦ, Ἀριστάρχος Γιαννακοῦ, Π(ερικλῆς) Μολοχάδης, Κωστ. Γ. Μελητζῆς, Ἀναγνούλης Ἀντωνίου, Δημ. Ν. Μοσχίδης. Γ. Δ. Δημητρίου, Ἀποστολ. Κ. Τσάντου, Ἄθαν. Δ. Σαμαρέλλος, δῆμος παπουτζῆ, Κυριάκος Δ. Κυριακοῦ, ἀργύριος ἀντριά, ἰωάννης Δ. Ζαχακούδης, Γεώργης Κ. Πλακίδης, Νικόλαος Παπαβασιλῆ, γιώργος πάντου, στεφανῆς Γ. σκουφουγιάν, ἰωάννης σταμπούλι, Κωνσταντῆς Δ. Στέφου (=Κορδάτος), Γεωργίος Κουμανοῦ, Γεώργης Βούργαρος, βασιλῆς Νικόλα, Νικόλαος ρούσι, ἰωάννης σταμάτη, Κωνσταντῆς τριαντάφλαινα, ἰωάννης Κοπάν, νηκόλαος κουπανάρ, γιώργης Παπαναγιώτου, ρήγας Κ. Πάντος, Ὀθωνας Δ. Σαμαρέλλος, Γ. Ν. Φρόνιμος, Κ. Παναγιώτου, Γεώργ. Πετρίνης, Κυριαζῆς Ἰωάννου, Δημ. Κ. Χ' Ἰωάννης, Ἀποστόλης τοῦ Π. Νίκου, Κωσταντῆς Γ. Κανελλῆ, χρῆστος Νικολάου, Παναγιώτης Κυριαζῆ, Ευστάθιος Δ. Βογιατζῆς, Ἄλεξ. Χατζηνικολάου, Ἰωάννης Βόλτος, ἰωάννης Κ. Κανάκης, Κωσταντῆς Ἰωάννου.

Κ. Καραβέλης, Δημήτριος στεφανῆ Ζάγκο, Κωνσταντῆς νικηφόρος, Δημήτριος Ν. μπογιατζᾶκι, γιώργος Δημήτρι Κασνάς, Δημήτριος Θ. Τσαγγαράδας, Ἰωάννης Φλασκάκης, Ἰωάννης ἀποστόλου ντερέ, στέργιος Α. Τζελαντῆς, γιώργιος νικολάου, Κυριάκος Νικολάου, Ἰωαν. Π. Κραμιούδης, ἰω. Δημητρίου, ἰωάν. Γ. παπαδήμου, Κωνσταντῆς Θ. Τσαγγαράδας, Κωνσταντῆς μπροσιαντζᾶκι, Α. τράντος, Γ. Ν. Πολυχρόνου, Γ. Κοινωτικινίδης, Ἰωάννης Ἀθανασίου, Πολύμπερος Νικολάου, Δημήτριος Ἀντ. Κουτζουφτή, ἰωαν. Τριανταφύλλου, Δημήτριος κανάδας, σπαμάτης Ἰωάννου, Ἄντων. Ἀθανασίου, Ν. Δημητρίου, Δημήτριος Γ. Τζαννάκης, Δημήτριος Μπούρας, γιώργος ἀντωνίου, βαγγέλιος ἀθανασίου, γιώργης κουτζογιάννης, Δημήτριος καουνόπου, Παναγιώτης ἀποστόλου, Νικόλαος Γ. Τζιαννάκα, Δημήτριος σάπας, ἀπόστολος ἀντόνι, ἀναστάσιος βασιλῆου, κυργάκος κουτσουγιάνι, Ἰωάννης Α. κουλετζῆ, Σπύρος Χατζηπαναγιώτου, Νικόλαος Π. Καπαϊτζῆς, Νικόλαος Γ. Κανελλῆ, Δ. Γ. δούλου, Γεώργ. Μίτζος, Μανόλης τάσος, Ἀναστάσιος Ἰωάννου, Πανταζῆ Ἰάτας, Παναγιώτης Γεωργαδάκης, Δημήτριος Ἀκωλλῆς, Ἰωάννης Νικολάου, Δημ. Γ. Κανελλῆ, ἀγγελῆς Θεόδωρος, Κωνσταντῆ γιωργίου, Δημήτριος Ἀντωνίου Ἀφέντη, γιώργης πρᾶνας, Νικόλαος Γ. Μαλαμούτζη, Παναγιώτης Ἀναγνώστου, Ἰωάννης Κ. Σπανοῦ, Ἀπόστολος Τάσος, Κωνσταντῆς ρ. Σάπα, γιώργιος Πανταζάκος, γιώργιος καλαμπαλῆκα, γιώργιος Ἀθανασίου, Νικόλαος Α. μπουρατζέλιος, Κωσταντῆς Α. Ἀγκελέτος, φίλιπας στάθης, Κόνσολα, Ἀθαν. Α. κατζῶνης, γιώργης Ξιραδάκης, γιώργης καρπέτης, γιώργιος Π. πολυχρόνου.*

Οἱ πληρεξούσιοι

- Δ. Χαρίτος
- Γ. Γιαννακοῦ
- Γ. Αθανάς
- Γ. Βασδέκης
- Αχ. Παραχειμῶνας
- Ἀλεξ. Γιαννακοῦ

Μηλιές (Πηλίου)

Ἀλέξανδρος Γεωργίου
Νικόλαος Βογιατζής
Κ. Α. Παντίης
Ἀπόστολος Νικολαῦ
Ἰωάν. Πρίγκος

Ἡ γενική προκήρυξη, τῆς πρώτης Ἐπαναστατικῆς Κυβερνήσεως τοῦ Πηλίου, μετὰ τὸ ἴδιο καλαμαράδικο ὕψος καὶ σὲ ψόφια καθαρεύουσα, ἔλεγε:

Ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐθνικοῦ
Ἡ Προσωρινῆ Κυβέρνησις Πηλίου
Πρὸς τὸ Ἰπουργικὸν Συμβούλιον
τῶν Ἑλλήνων

Ἡ ἡμετέρα Ἐπαρχία, μὴ δυναμένη νὰ ὑποφέρῃ ἐπὶ πλέον τὰς ἀνηκούστους κακώσεις καὶ φοβερὰς καταπιέσεις, εἰς αἷμα ἢ τε τιμὴν καὶ ἢ περιουσίαν ἡμῶν εἶναι ἐκτεθειμένη, καὶ βλέπουσα ὅτι ἡ ἡσυχία αὐτῆς παρεγνωρίσθη καὶ παρεξηγήθη μέχρι τοῦδε, ἤρατο τὰ ὄπλα ὡς εἰς ἄνθρωπος, ὅπως κηρύξῃ τὴν τε ἐλευθερίαν καὶ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος Ἐνωσιν αὐτῆς ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Α. Μ. τοῦ συνταγματικοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου τοῦ Α'.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι διορισθέντες μέλη τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως προστρέχοντες ἐξ ὀνόματος τῶν ἐντολέων, ὅτινες ἐξελέξαντο ἡμᾶς πληρεξουσίου των, καὶ πάντων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν πρὸς τὴν προσφιλεῖ ἡμῶν μητρόπολιν καὶ ἐπικαλούμεθα πᾶσαν τὴν δυνατὴν αὐτῆς συνδρομήν, ὅπως τύχωμεν τῆς πραγματοποιήσεως τῶν αἰσίων εὐχῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐὰν ἐγκαταλειφθῶμεν εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὧν ἡ ὕλικὴ δύναμις δυστυχῶς δὲν θὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἠθικῶν ἡμῶν δυνάμεων, οἱ αἰμοχαρεῖς ἡμῶν τύραννοι δὲν θ' ἀπόσχωνται τοῦ νὰ ὑποβάλλωσιν ἡμᾶς εἰς πάσας τὰς καταστροφὰς τῶν δυστυχῶν Βουλγάρων, ἢ δὲ φωνὴν ὀλοκλήρου δυστυχῶς Ἐθνικότητος ἔσται εἰς τὰ ὄματα αὐτῶν ἐγκλημα, ὅπερ τιμωρηθῆσεται διὰ τῆς ὀλοσχεροῦς ἐξαφανίσεως.

Πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἡμετέρα φωνὴ θ' ἀκουσθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου μέχρι τοῦ ἰσχυροτάτου, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποσημειωθῶμεν.

Ἡ προσωρινῆ Κυβέρνησις

Ζ. Μπασιδέης, Ζ. Φυτάλης, Α. Βογιατζής,
Γ. Νικολάου, Κ. Γαρέφης, Κ. Σακελλαρίδης,
Ε. Σταμούλης, Κ. Κοτσαμάνης.

Πιὸ ὕστερα, 60 πληρεξούσιοι ἀπ' ὅλα τὰ εἰκοσιτέσσαρα μαζεύτηκαν στὴν Πορταριά καὶ ἐβγαλὰν ἄλλη Ἐπιτροπὴ ποῦ ἀποτελέστηκε ἀπὸ τὸν Ἰερώνυμο Κασσαβέτη, ἀντιπροέδρους τοὺς Ζ. Μπασιδέη καὶ Ε. Σταμούλη, καὶ μέλη τοὺς Κ. Σακελλαρίδη, Κ. Γαρέφη, Κ. Κοτσαμάνη, Κ. Ζαμανοῦδη, Α. Βογιατζή, Ζ. Χ. Κιτιλή, Γ. Νικολάου, Ι. Λαναρά καὶ Ν. Μπαντή.

Γιὰ δούρα ξέρουν τὴν ἱστορία τοῦ Πηλίου καὶ εἶναι ἀπὸ κείνα τὰ μέρη, θὰ φανῆ περιεργό γιατί λείπουν μερικὰ ὀνόματα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔγγραφα ποῦ καὶ τότε καὶ ἴσαμε σήμερα εἶταν τὰ «πρώτα» στὰ εἰκοσιτέσσαρα καὶ στὸ Βόλο. Καὶ ὅμως τὰ προσώπα αὐτά, μ' ἄλλα λόγια οἱ πιὸ τρανοὶ κοτζαμπάσηδες, ὄχι μόνο δὲν ὑπόγραφαν τίς ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις, καὶ δὲν πῆραν μέρος στὸ κίνημα, μὰ καὶ ἀντέδρασαν κι' ὅλας.

Ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 78, δ Μιλτ. Δ. Σεϊζάνης, στὴ μονογραφία του σ. 249 γράφει σχετικὰ:

«Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, καίτοι ἔντιμοι καὶ πλήρεις ζήλου οἱ ἀνωτέρω ἄνδρες (Σημ. οἱ ὑπογράφωντες τὴν πρώτη ἐπαναστατικὴ προκήρυξη), ἐν οἷς πολλοῦ σεβασμοῦ ἄξιος ὁ γηραιὸς μεγαλέμπορος Ἰερώνυμος Κασσαβέτης, ὑπῆρχον οὐχ' ἤττον ἐν Πηλίῳ πρόσωπα καταλληλότερα πρὸς γενικώτεραν ἐξέγερσιν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἀλλὰ ταῦτα προσκλήθησαν ἢ δὲν μετέβησαν ποσῶς εἰς Πορταριά, ἢ μεταδάντα δὲν προθύμοι ἐπὶ τὴν νὰ μετασχῶσι τῆς Πρ. Κυβερνήσεως».

Αὐτὰ τὰ «καταλληλότερα πρόσωπα» — κατὰ τὸ Σεϊζάνη — εἶταν οἱ μεγάλοι κοτζαμπάσηδες: Ὁ Γεώργιος Καρτάλης ἀπὸ τὸ Βόλο, ὁ Δ. Ριζοδήμος (1) ἀπὸ τὴν Πορταριά, ὁ Ἀπόστολ. Φρόνιμος ἀπὸ τὴ Ζαγορά, ὁ Ν. Φιλιππίδης ἀπὸ τῆς Μηλιῆς, ὁ Κουκουσλής κι' ἄλλοι ποῦ ἔδειξαν ἢ φανερῆ ἔχρητα ἢ ἀδιαφορία (2). Ὑστερα μάλιστα ἀπὸ τὴ με-

(1) Ὁ Ριζοδήμος εἶναι ἀλήθεια πῶς στὴν ἀρχὴ πῆρε μέρος, μὰ ἅμα εἶδε πῶς ἡ Ἐπανάσταση δὲν πῆγαινε καλά κι' ἀκόμα ἅμα δὲν ἐκανοποιήθηκαν οἱ φιλοδοξίες του. γιατί τὴν πολιτικὴ ἀρχηγία τὴν πῆρε ὁ Ἰερώνυμος Κασσαβέτης (Ζαγοριανὸς), πῆγε μετὰ τοὺς τούρκους.

(2) Οἱ περισσότεροι μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς ἔστειλαν στὴν τούρκικη Διοίκηση τοῦ Βόλου μὴν ἀναφορὰ γεμάτη ἀπὸ φράσεις δουλοπρέπειας. Ἔσση μάλιστα εἶταν ἡ καταφορὰ τοῦ λαοῦ (τῆς μεσαίας τάξης καὶ τῶν χωρικῶν) ἐναντίον τοὺς κοτζαμπάσηδες, ποῦ εἶταν ἤρθαν ἐθελοντὲς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀριστ. Καρτάλης, κοτζαμπασόπουλα καὶ οἱ δύο, οἱ ἐπαναστάτες δὲν τοὺς εἶδαν με-

γάλη μάχη τῆς Μακρινίτζας (7 Φλεβάρη) οἱ κοτζαμπάσηδες Γεωργ. Καρτάλης καὶ Ν. Κουκουσλής προσπάθησαν μετὰ κάθε τρόπο νὰ διασπάσουν τοὺς Ἐπαναστάτες καὶ νὰ φέρουν τὴ διάλυση τῆς Ἐπανάστασης. Ὅργανο τοῦ Ρετζέπ πασᾶ ἔπαιξαν τὸν ἴδιο ρόλο ποῦ ἔπαιξαν στὸ 21 οἱ πρόγονοὶ τους προεστοί. Ἐπίσης κι' εἶταν ἤρθε ὁ Χόβαρτ μετὰ τὸ στόλο του, ἔτρεξαν ἀπ' ὅλα τὰ χωριά οἱ ἴδιοι κοτζαμπάσηδες νὰ προσκυνήσουν, δηλώνοντας πῶς αὐτοὶ δὲ φταίνε, μὰ οἱ ἀντάρτες καὶ πῶς εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν τούρκικη διοίκηση.

Ἀμα ἐκφυλιστικὴ τὸ ἐπαναστατικὸ κίνημα, οἱ ἴδιοι ἐσκάρωσαν κι' ἓνα περιγελαστικὸ τραγουδάκι.

«Μὴ μ' ντουφέκια, μὰ μ' κανόνια,
πῆγατε καὶ φάγατε τὸν πάγο καὶ τὰ χιόνια
καὶ πῶς ἐγυρίσατε μετὰ δίχως πανταλόνια.»

Πιὸ ὕστερα πάλι, ἅμα ἡ Θεσσαλία ἔγινε ρωμέικο (1881), οἱ ἴδιοι κοτζαμπάσηδες δὲν πῆγαν νὰ ψηφίσουν στίς πρώτες δημοκρατικὲς ἐκλογές (1884). Μαθεμένοι νὰ διοικοῦν ἀνταρτικὰ καὶ κληρονομικὰ τὰ χωριά, τοὺς κακοφάνηκε εἶταν προκηρύχθηκαν ἐκλογές, στίς ὁποῖες εἶχαν δικαίωμα νὰ ψηφίσουν ὅλοι, φτωχοὶ καὶ πλούσιοι. Ἔτσι ἀποφάσισαν νὰ μὴν πάγναι νὰ ψηφίσουν.

Ὅσσο ὁ λαὸς, εἶταν πιά ἐφυγαν οἱ τούρκοι κι' ἔγινε ρωμέικο (2 τοῦ Νοέμβρη 1881), πανηγύρισε σ' ὅλα τὰ χωριά τὸ ξεσκλάβωμά του καὶ κυρίως τὸ ξεσκλάβωμά του ἀπὸ τοὺς κοτζαμπάσηδες. Μία λαϊκὴ παράδοση λέει πῶς στὰ ἐπάνω χωριά τοῦ Βόλου, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσημὴ δοξολογία ποῦ ἔγινε γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Θεσσαλίας μετὰ τὴν

καλὸ μάτι. Ὁ Παν. Γ. Πολίτης ἐθελοντὴς καὶ ἀγωνιστὴς στὸ 1878, γράφει στὰ Ἀπομνημονεύματά του ἄδ. 1879, σ. 77. «ἐκ τῆς πρώτης ὁμοῦ αὐτῶν ὁμίλιας (οἱ δύο Καρτάληδες), ἔνθα ὁμίλουν περὶ τῆς τελείας διοργανώσεως τοῦ μαγειρείου των, διεκρίθημεν ὅτι ὑπὸ τὴν λαμπρὰν αὐτῶν περιβολὴν καὶ τὰ Μαρτινῶ ὄπλα των ἐκρύπτετο καρδία καὶ διάνοια ἐμπόρου. Καὶ ὁμίλουν μὲν ἐνίοτε περὶ γενναϊότητος καὶ ἡρωϊκῆς θυσίας, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδείχθη, ὁμίλουν οὕτω, διότι εἶχον ἐξησφαλισμένην, ὁ μὲν ἐν Βώλῳ δὲ ἐν Ἰσαγκαράδαις ὑποκώρησιν». Γιὰ τὴν στάση τῶν κοτζαμπάσηδων κοίτα καὶ Μιλ. Σεϊζάνη: Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1878. ἄδ. 1879, σ. 249. Ὁ μακρονετζιώτης πάλι προύχοντας Γ. Δ. Παπαμιπατοῦλας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔδειξε φιλοτουρκικὴ στάση. Κατὰ τὸ Σεϊζάνη σελ. 217, «ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο φαῦλος καὶ τὸς τούρκους ὀπηρετῶν».

Ἑλλάδα, ἄρχισεν ὁ λαὸς νὰ χορεύῃ καὶ νὰ μὴ ξέρῃ τί κάνει ἀπ' τὴν χαρὰ του. Στὴν Πορταριά εἶταν ἓνας χωριάτης ποῦ τὸν ἔλεγαν Πατσιδ. Ἀμα ἄρχισεν ὁ χορὸς, ὁ λαὸς ἔδωκε τὴν πρώτην θέσιν τοὺς κοτζαμπάσηδες· αὐτοὶ ἄρχισαν νὰ σέρνουν τὸ χορὸ. Οἱ κοτζαμπάσηδες ὅμως μετὰ τὰ φορέματά τους ἔδειχναν πῶς δὲν καταδεχόνταν τὴν φτωχολογία. Ἔότες μέσα ἀπὸ τὸ πλῆθος κάποιος ἀρπάχνει τὸν Πατσιδ καὶ τὸν βάλλει μπροστὰ νὰ σύρῃ τὸ χορὸ. Τὸ χορὸ τὸν ἔσερνε ὁ κοτζαμπάσης ὁ Ἰσοποτός. Ὁ Πατσιδὸς μπαίνει μπροστὰ καὶ μένα στόμα ἀκούστηκε μιά φωνή: «Χορεύετε βρὲ παιδιὰ».

«Τὶ Πατσιδ, τὶ Ἰσοποτός». Ἀπὸ τότες, ἅμα θέλουν οἱ χωριάτες πηλιορέτες νὰ δηλώσουν πῶς δὲν ὑπάρχουν κοινωνικὲς ἀποστάσεις, λένε «τὶ Πατσιδ, τὶ Ἰσοποτός».

Ὅσσο ὁ κοτζαμπασοιδισμὸς κράτησε χρόνια καὶ χρόνια.

Γὰ ἀστικὰ στοιχεῖα τοῦ Βόλου (κυρίως οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι μαζί με λίγους ἐπιστήμονες) δὲ μπόρεσαν ν' ἀνθέξουν στὸν πόλεμο τῶν κοτζαμπάσηδων, γιατί στὰ χωριά οἱ κοτζαμπάσηδες χάλασαν κόσμο γιὰ νὰ πάρουν μετὰ τὸ μέρος τους τοὺς χωριάτες.

Εἶναι ὅμως χαρακτηριστικὸ πῶς στίς δύο πρώτες βουλευτικὲς ἐκλογές (20 Δεκέμβρη 1881 καὶ 7 Ἀπρίλη 1885) παρ' ὅλη τὴ δύναμη τοῦ κοτζαμπασοιδισμοῦ, ὁ Γεώργ. Φιλάρετος, ἀντιπροσωπεύοντας τὰ συμφέροντα τῆς ἀστικῆς τάξης ποῦ εἶχε μαζί της κι' ἓνα μεγάλο μέρος τῶν ἀγροτῶν, κατόρθωσε νὰ υπερισχύσῃ, μ' ὅλον τὸν πόλεμο ποῦ τοῦ ἔκαναν τὰ τζάκια. Ὁ ἴδιος Φιλάρετος μάλιστα γράφει σχετικὰ στὰ Ἀπομνημονεύματά του (1).

«Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τριῶν κομματικῶν τηλεβολοστασιῶν, ἡγούμενος τοῦ λαϊκοῦ κόμματος καὶ βοηθούμενος ὑπὸ ἐπιλέκτων φίλων — ὧν οἱ κυριώτεροι ἐν Βώλῳ Γ. Χρυσοβελώνης (δικηγόρος), Ἀδελφοὶ Γκλαδάνη (βιομήχανοι), Ν. Κοντός — ἔχων δὲ οἰονεὶ ἐπιτελάρχην, κατὰ τὸν ἐκλογικὸν ἐκείνον ἀγῶνα, τὸν δραστηριώτατον δικηγόρον Παναγιώτην Πολίτην... ἠδυνήθη ν' ἀνθέξω εἰς τὰ ὁμαδικὰ κατ' ἐμοῦ πυρὰ τῶν συνταταγμένων τριῶν στρατοπέδων».

Ὁ ἴδιος πάλι γράφει παρακάτω, μιλώνοντας γιὰ τὴν ἐπιτυχία του στίς δευτέρες βουλευτικὲς ἐκλογές, καὶ ὁμολογεῖ ποιανῶν συμφέροντα ἀντιπροσωπεύει:

(1) Γ. Φιλάρετος: Σημειώσεις ἀπὸ τοῦ 75ου Ἑψώματος ἄδ. 1924 τευχ. Α. σ. 142.

«Ἡ ἐπιτυχία μου ἐπανηγορεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ ὡς θρίαμβος αὐτοῦ (=τοῦ λαοῦ) κατὰ τῶν κοτζαμπάσιδων. Μολ διηγῆθησαν ὅτι εἰς Προμύριον ἢ ἀνακριθῆς εἰθούς περὶ ἀποτυχίας μου ἐπήνεργε τὸν ἄνικτον ἑνὸς ἀγρότου χωρικοῦ καὶ ἐμὸ φρονός».

Ἡέρασαν ὅμως πολλὰ χρόνια, ὡς πού νὰ χάσουν τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ τους δύναμη οἱ κοτζαμπάσιδες τοῦ Πηλίου.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε μάλιστα πῶς μόνο ὕστερα ἀπὸ τὰ 1905 ἀρχίζει, ὅχι μόνο στὸ Πήλιο μὰ καὶ σ' ἄλλη τῆ Θεσσαλία, νὰ παραμερίζεται ὁ κοτζαμπάσιδισμός.

* *

Σὲ κάθε χωριὸ στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ὑπῆρχε τὸ παζάρ (ἀγορά). Ἄν τὸ χωριὸ εἶχε πολλοὺς μαχαλάδες (συνοικίες), τότε σῆναν ἀπὸ τοὺς μαχαλάδες εἶταν τὸ παζάρ. Στὰ πιδ πολλὰ χωριά, στὸ παζάρ ὑπῆρχε καὶ πλακοστρωμένη πλατεῖα πού τὴν ἐστόλιζαν μεγάλα πλατάνια καὶ ἀκόμα καὶ βρύση γύρω στὰ πλατάνια — τὸ Πήλιο ἔχει πολλὰ πλατάνια — συνειθίζονταν νὰ φτιάνουν πεζούλες, γιὰ νὰ κάθονται τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς οἱ προύχοντες καὶ οἱ γερόντοι, γιὰτὶ δὲν ὑπῆρχαν στὰ παλιά τὰ χρόνια καφενεῖα. Σὲ μερικὰ πάλι χωριά, στὰ πιδ μεγάλα, κοντὰ στὸ παζάρ (πλατεῖα), ἢ κοντὰ στὴν ἐκκλησιά, ὑπῆρχαν τὰ χαϊάτια (=στοῖες ἢ ξύλινα περιστύλια), στὰ ὁποῖα κάθονταν οἱ προσετώτες καὶ οἱ ἀρχόντοι, τὶς γιορτὲς, κ' ἐπαίρναν τὸν καφέ τους, ἢ δίκαζαν καὶ διεκπεραίωναν τὶς υποθέσεις τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ κοντὰ εἶταν καὶ τὰ χαῖρια (ξενῶνες) πού χρῆσιμευαν γιὰ τοὺς περαστικούς ξένους. Στὰ χαῖρια ἔμεναν οἱ ξένοι δωρεάν. Τὸ τόσο ἀνεπτυγμένο αἰσθημα τῆς φιλοξενίας, στὰ παλιά τὰ χρόνια, ὅχι μόνο στὸ Πήλιο μὰ καὶ σ' ἄλλα μέρη, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐξηγοῦμε μὲ χίλιων λογίων ἰδεαλισμούς. Σ' ὅλες τὶς ἀρχέγονες κοινωνίες τὸ καθῆκο τῆς φιλοξενίας εἶναι ἱερό. Ἔτσι καὶ σήμερὰ ὁ ἀρβανίτης εἶναι πιδ φιλόξενος ἀπὸ τὸν παρισιάνο. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει «ψυχικὴ ἀνωτερότητα». Τὸ ἔθιμο τῆς φιλοξενίας πού τὸ βρίσκομαι σ' ὅλους τοὺς λαοὺς στὶς πρωτόγονες κοινωνίες τους, ἔχει τὴν αἰτία του στὴν ἔλλειψη συγκοινωνίας, ξενοδοχείων, ἀσφαλείας κλπ. Δηλαδή μ' ἄλλα λόγια, εἶν' ἕνα ἔθιμο πού βγαίνει τὰ ἴσια ἀπὸ τὶς κοινωνικοοικονομικὲς συνθήκες τῶν παλαιῶν κοινωνιῶν, σὰν ἀναγκαῖος θεσμός

γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ἀνταλλαχτικῶν σχέσεων. Μιὰ πού δὲν ὑπῆρχαν ἀρτονα μέσα συγκοινωνίας, ξενοδοχεῖα κλπ., ἔπρεπε τὸ κάθε χωριὸ νὰ δέχεται δωρεάν (νὰ φιλοξενῆ) τοὺς περαστικούς ξένους πού ἔρχονταν γιὰ δουλειές.

Ἄν δὲν γινόνταν αὐτὸ, ἂν δὲν καθιερώονταν τὸ ἔθιμο τῆς φιλοξενίας, τότες δὲ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ καμμιά ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία τοῦ ἑνὸς χωριοῦ μὲ τὸ ἄλλο καὶ ἀκόμα τῆς μιᾶς ἐπαρχίας μὲ τὴν ἄλλη.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καθιερώθηκαν καὶ τὰ πανηγύρια (πανηγύρια). Στὸ κάθε χωριὸ — ὅπως καὶ στὴν ἄλλη βέβαια Ἑλλάδα, — στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, πολλές φορές καὶ δυο, γίνονταν ἀπὸ ἕνα πανηγύρι (τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Σωτήρος, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς κλπ.)

Βέβαια ὑπῆρχαν καὶ πανηγύρια πού εἶχαν μόνο θρησκευτικὸ καὶ διασκεδαστικὸ σκοπὸ. Ὡστόσο ὁ ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν πανηγυριῶν εἶταν ἐμπορικὸς. Γι' αὐτὸ δὲν πᾶνε πολλὰ χρόνια πού ἐγίνονταν στὰ περισσότερα χωριά τοῦ Πηλίου τὰ χρονιάτικα πανηγύρια, στὰ ὁποῖα ἐγίνονταν διάφορες ἀγοραπωλησιές.

Ἄς ἀρχίσουμε ὅμως τὴν περιγραφή τους ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ τους μέρος.

Τὴν παραμονὴ τοῦ πανηγυριοῦ κι' ἀπὸ βραδύς γίνονταν στὴν ἐκκλησιά πού γιόρταζε (πολλὲς φορές τὰ πανηγύρια γίνονταν καὶ σὲ ξωκλήσια), ἀγρυπνία. Ἄμα ἡ ἐκκλησιά ἢ τὸ ξωκλήσι εἶταν μακριὰ ἢ σ' ἄλλο χωριὸ, τότες οἱ πιστοὶ καὶ θρησκοὶ πῆγαιναν σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις στὴν ἀγρυπνία, πέρνοντας μαζί τους καὶ καρπέτες καὶ βελέτζες (μάλινα σκεπάσματα), γιὰ νὰ κοιμηθοῦν, ἄμα τελείωνε ἡ ἀγρυπνία, στὰ κελλιά ἢ τὸ νάρθηκα.

Οἱ πανηγυριῶτες φοροῦσαν τὰ καλλίτερα τους ροῦχα. Οἱ ἄντρες τὶς κόφες τους ἢ τὶς βράνες πού ἔτριζαν ἀπὸ τὴν πολλὴ κόλλα. Ἄλλοι φοροῦσαν φέσι τασκιστὸ ἢ τούρκικο μὲ μαύρη ἢ γαλάζια φούντα. Ἐπίσης, ἂν εἶταν καλοκαίρι, περπατοῦσαν μὲ ριχμένη σὸν ὤμο τὴν τσάνα (ἕνα εἶδος στενὸ σακάκι) καὶ ἀφιναν νὰ φαίνεται ἡ τραχηλιά (=τὸ στηθοῦρι) καὶ τ' ἀσπρα μανίκια τοῦ πουκάμισου. Στὴν πλάτη κρέμονταν ἡ κόκκινη φόδρα μὲ τὰ ράματα τοῦ μεϊντανογέλεκου. Οἱ ἀσπρες πάλι κάλτσες ἢ τὰ ἀσπρα σκαρπίνια μὲ τὴ χτυπητὴ τους ἀντίθεση

ἔδιναν ἕνα ξεχωριστὸ τόνο στὴν ἄλλη φορεσιά. Οἱ γυναῖκες ἔβαλλαν τὰ μαῦρα ἢ γαλάζια φουστάνια τους πού κι' αὐτὰ ἔτριζαν, καὶ τὸ σοῦρλο τους (ἕνα εἶδος ζωναριοῦ στὸ κεφάλι γιὰ καπέλο), τὸ καλεμμερὶ ἢ τὸ μαφέσι τους. Οἱ πλοῦσοι, οἱ ἀρχόντοι πῆγαιναν καθάλα στὰ πανηγύρια. Ἡ κατώτερη ὅμως σκάλα (ἢ φτωχολογιά) πῆγαινε περπατώντας. Μάλιστα στὸ παραδάνι τῶν παγκυριστᾶδων, ὁ ἀφέντης (ὁ ἄντρας) πῆγαινε μπροστά, τὸν ἀκολουθοῦσε ἡ μάνα πού τὶς πιδ πολλὲς φορές περπατοῦσε ξυπόλυτη, κρατώντας κάτω ἀπ' τὴ μσχάλη τὴ παπούτσια της γιὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσῃ. Κι' ἀπὸ κοντὰ ἔρχονταν ἡ θυγατέρα ἢ τὸ παιδί. Αὐτὸ εἶταν τὸ πρωτόκολλο τῆς πεζοπορικῆς ἐθιμοταξίας τῶν πανηγυριστᾶδων.

Στὸ παζάρι ἢ στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας οἱπραματευτάδες εἶχαν ξαπλωμένες τὶςπραμάτειες τους. Τσόχες, κασιμίρια, τοίτια,

νιαντέλλες, κορδέλλες, παπούτσια, τσαρούχια, παντόφλες, κι' ἄλλα εἶδη ρουχισμοῦ, καθὼς καὶ φιλικὰ διάφορα, δαχτυλίδια, καρφίτσες, σκουλαρίκια, βραχιόλια, σουριχτρες, καὶ ζαχαρωτὰ διάφορα γιὰ τὰ παιδιά καὶ εἶδη γιὰ προικιά: τεντζερέδες, καζάνια, μπρίκια, ταψιά κλπ. Νὰ οἱ σπουδαιότερες πράματειες πού πουλιόνταν στὰ πανηγύρια. Ἄκόμα πουλιόνταν καὶ σκουρια βελέντζες, καρπέτες, κελίμια.

Οἱ πανηγυριῶτες ἀπ' τὰ ξένα χωριά μισαφερεῦονται (=φιλοξενοῦνται) στὰ σπίτια τοῦ μαχαλά πού γίνεται τὸ πανηγύρι. Ὁ κάθε μαχαλιώτης ἔχει κάνει ἀπὸ βραδύς ἐτοιμασία ἀπὸ φαγητὰ, φροῦτα καὶ μπακλαβά. Στὸ πανηγύρι ἢ ἀνοῖξη καὶ τὸ βαρέλι μὲ τὸ πιδ καλὸ κρασί.

Ἡ γυναῖκα ἢ τὸ κορίτσι, πρὶν ἀρχίσῃ τὸ φαῖ, θὰ κερᾶσῃ τοὺς ξένους γλυκὸ καὶ ρανί, κ' ὕστερα στρώνεται τὸ τραπέζι, ἢ πιδ σωστὰ ἢ τὰβλα, γιὰτὶ στὰ παλιά τὰ χρόνια δὲν ὑπῆρχαν τραπέζια, παρὰ κάθονταν ὅλοι γύρω στὴν τάβλα σταυροπόδι.

Ἐπάνω στὸ γεῦμα συνηθίζονταν πολλὲς εὐχές, ἀπ' τὶς ὁποῖες οἱ κυριώτερες εἶταν:

Μ' ἕνα γιδ (στὶς νιόπαντρες). Τοῦ χρόν' στοῦ σπῆ' σ, ἢ τοῦ χρόν' διπλῆ (στὰ κορίτσια). Καὶ τοῦ χρόνου, χρόνια πολλά.

Τ' χρόν' καλύτερα. Μεγάλ' ἢ χάρ' τ' ἀγίου. Νὰ ζήσ' πού μᾶς ἀντάμουνε. Στοῦ γάμ' τ' ε' λεύτερ' καὶ τ' σ' γέρ' καλὴ ψυχὴ. Καλὰ χαρῖκια (=εὐχῆς) ἀπ' τ' ε' θμούς σας (δικούς σας). Καλῶς ἀνταμώθηναμι καὶ πάντα μὲ τοῦ καλῶ...

Τὸ ἀπόγεμα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ φαγοπότι, ἀρχίζουν οἱ ἐπισκέψεις. Παρέες παρέες, ἀπὸ πέντε δέκα παγκυριώτες πηγαίνουν στὰ γύρω φιλικὰ τους σπίτια καὶ λένε τὰ χρόνια πολλά. Καὶ κατὰ τὸ βράδυ, μαζεῦονται ὅλοι στὴ χορεύτρα, πού ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά στέκονται οἱ γυναῖκες κ' ἀπ' τὴν ἄλλη οἱ ἄντρες. Τὰ πρόβρα καὶ τὰ ἐρίφια. Οἱ νιοὶ φοροῦν τὰ γιορτινὰ τους ἔπιος κ' οἱ κοπέλλες, ρίχνουν ματιές πονηρὲς κ' ἐρευνητικὲς. Διαλέγουν τὴ νύφη καὶ οἱ νιὲς τὸ γαμπρό. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν ἐκκλησιά, κ' ἐκεῖ τὰ μάτια πονηρεύονται. Μαζὶ μὲ τὰ μακροπροσκυνηματὰ, οἱ καρδιές χτυποῦν καὶ τὸ μυαλὸ πλάθει ὠραῖα ὄνειρα. Στὴ χορεύτρα, ἢ κανένας ἀρχοντας ἢ κανένας νιὸς πού κάνει τὸν παλληκαρά, ἀρχίζει τὸ χορὸ, πού βαστοῦσε ἴσασε τὴ νύχτα. Τὰ κορίτσια πού εἶταν στὴν πρόβα (=ὀπισθήφια γιὰ γάμο) ἢ στὴ βόλτα, ἔπρεπε νὰ χορέψουν.

Τὶς πιδ πολλὲς φορές ὅμως οἱ χοροὶ τελείωναν μὲ καυγάδες. Ἄν κανένας ἀνεπιθύμητος ἢ ἐπικίνυνος ὑποψήφιος γαμπρός ἔμπαινε μπροστὰ κ' ἔκοβε τὸ χορὸ τοῦ νέου πού χόρευε, ἀκολουθοῦσε ξυλοδαρμὸς καὶ καυγᾶς μεγάλος, γιὰτὶ ἐπαίρναν μέρος φίλοι καὶ συγγενεῖς.

Ἔτσι τὰ γέλια καὶ τὶς χαρὲς διαδέχονταν σπασίματα κεφαλιῶν καὶ τὰ τέτοια. Τὶς πιδ πολλὲς φορές ὅμως αἰτία γιὰ τοὺς καυγάδες εἶταν τὰ κόμματα. Οἱ τοπικοὶ κομματάρχες ὀργάνωναν ἀπ' τὰ πρὶν τὸν καυγᾶ, εἴτε γιὰ νὰ δείξουν τὴ δύναμη τους, εἴτε γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς ἀντίθετους.

Ἔτσι τὰ γέλια καὶ τὶς χαρὲς διαδέχονταν σπασίματα κεφαλιῶν καὶ τὰ τέτοια.

Τὶς πιδ πολλὲς φορές ὅμως αἰτία γιὰ τοὺς καυγάδες εἶταν τὰ κόμματα. Οἱ τοπικοὶ κομματάρχες ὀργάνωναν ἀπ' τὰ πρὶν τὸν καυγᾶ, εἴτε γιὰ νὰ δείξουν τὴ δύναμη τους, εἴτε γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς ἀντίθετους.

Ἔτσι τὰ γέλια καὶ τὶς χαρὲς διαδέχονταν σπασίματα κεφαλιῶν καὶ τὰ τέτοια. Τὶς πιδ πολλὲς φορές ὅμως αἰτία γιὰ τοὺς καυγάδες εἶταν τὰ κόμματα. Οἱ τοπικοὶ κομματάρχες ὀργάνωναν ἀπ' τὰ πρὶν τὸν καυγᾶ, εἴτε γιὰ νὰ δείξουν τὴ δύναμη τους, εἴτε γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς ἀντίθετους.

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ἐπίσημη σφραγίδα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ Πηλίου στὸ 1821

ΝΕΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ

ΤΟ ΔΕΙΛΙΝΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

— Δὲν ἔχω ἰδέα ἂν εἶμαστε στὸ Μάρτιο ἀκόμα, ἢ ἂν πέρασε κ' ὄλας ὁ Ἀπρίλης κ' ἦρθε ὁ Μάιος. Γιατί δὲν προσέχω πιά ἀπὸ καιρὸ στὰ ἡμερολόγια, τώρα, πού μοναχὴ μου ἔχω τόσο κατιλάβει, πὼς οἱ σπίνες πού ξεπετιοῦνται πότε-πότε κάτω ἀπ' τὴ μισόξεστη χόβολη δὲν εἶν' ἀρκετὲς ποτὲ νὰ ξανανάψουν τὴν πρώτη φλόγα· μὰ ξέρω καλά πὼς εἶμαστε στὴν Ἀνοιξή... Ἀκούω τὰ παιδιὰ ἀπ' τὸ διπλανὸ σπίτι νὰ ξεκίνοῦν πρωτὶ-πρωτὶ γιὰ τὸ σχολεῖο, χωρὶς νὰ μουρμουρίζουν πιά γιὰ τὸ κρύο, καὶ τ' ἀπομείνουμε σήμερα, σὰν νιώσω τοὺς ὄμους μου κάπιο ψυχρὸ ρίγος, δὲν μπορῶ πιά νὰ βγῶ στὸ παραθύρι μου γιὰ νὰ ζεσταθῶ, ὅπως στὴν ἀλαφριὰ λιμακίδα τῶν πρώτων χειμωνιάτικων ἡμερῶν... Ἀσθμαίνοντας καὶ σταματώντας κίθε λίγα σκαλιὰ ἀπ' τὴν κούραση, τὸ δειλινό, φτάνω στὸ δῶμα τοῦ σπιτιοῦ μου. Ἡ θύμησή του, γλυκειὰ κ' ἀκαλή σὰν ἄβλη τὰ πρῶινά—τὴν εὐτυχισμένη ὥρα τῆς πρώτης μας συνάντησης,—γίνεται βαρειά καὶ θλιβερὴ τώρα τὸ δειλινὸ, σὰν τὰ μαυρισμένα σύννεφα στὸν οὐρανό, πού χαμηλώνουν ὀλοένα καὶ πιὸ πολὺ κατὰ τὴ γῆ, ἀπειλώνοντας νὰ τὴ συντρίψουν...

Εἶναι ἡ ὥρα πού τοῦ ὑποσχέθηκα κάποτε νὰ τὸν συναντήσω, χωρὶς ἢ ὑπόσχεσή μου νὰ κρατηθῆ... ἦταν καὶ τότε ἀνοιξή... σὰν καὶ τώρα...—Τὸ μακρινὸ κελιάδισμα τῶν πουλιῶν, σὰν φτάση στ' αὐτιά μου ἀντιμαωμένο μὲ τὸ γλυκὸ ἄρωμα τῆς γαζίας, νιώθω τὰ μάτια μου νὰ γεμίζουν δάκρυα... «Σωτήρη... Σωτήρη! μουρμουρίζω τότε, κρύβοντας στὰ χέρια τὸ πρόσωπο... Σωτήρη, συχώρα με!... ποιὰ γυναίκα σκέφτηκε ποτὲ στὰ εἰκοσιδύο της χρόνια; οὔτ' ἐκείνη πού ὑπόφερε βαθιά κάποτε ἀπ' τὴν ἀγάπη καὶ τὴ Ζωή, οὔτε κείνη πού βρέθηκε ν' ἀν-

τικρύζη ὅλημερίς τὴ γαλάζια θάλασσα, καὶ ὁ μπαίτης της νὰ τὴν ἔχη ἀλλάξει τόσο, πού νὰ πιάη σ' ἓνα ἐρωτικὸ ραντεβού, χωρὶς πούδρα καὶ στὸ ἠλιοκαμμένο πρόσωπο! «Ὁχι, κίμμι, ἐρωτευμένη ἢ ἀνέραστη, ὥραια ἢ ἄσκημη, κίμμι, γυναίκα δὲ σκέφτηκε ποτέ, στὰ εἰκοσιδύο της χρόνια...»

Μὲ τὸ θολὸ βλέμμα κατὰ τὸ ρόδινο ὀρίζοντα, πού σιγὰ-σιγὰ ἀρχίζει νὰ παίρνει ἓνα μῶβ σκίασμα, προσπαθῶ νὰ μαντέψω, μὲς στὸ βαθύ σκοτάδι πού κρύβει τὸ παρελθόν μου, καὶ πέρα ἀπ' τὰ εἰκοσι χρόνια μου, πότε ἀκριβῶς ἐνίωσα τὴ χαρὰ, σὲ ποιὸ ἀκριβῶς σημάδι τῆς ζωῆς μου θ' ἄπρεπε νὰ γυρίσω πίσω... «Ὁχι, Σωτήρη... λέω μέσα μου. Ὁχι, δὲ θέλω πιά νὰ ξαναγίνω παιδί... δὲ θέλω νὰ ξαναπάρω τὰ δεκατρία μου χρόνια, τὴν ὥρα τοῦ πρώτου κ' ἀναπάντεχου φιλοῦ, κάποια βραδύα πού ἀνύποπτα ἐπαιζα μὲ τὴ φλόγα... δὲ θέλω νὰ στρέψω πίσω στὰ δεκάξη μου χρόνια, τότε πού γλωμασμένη ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴ συγκίνηση, ἔτρεξα στὸ ἐρημικὸ δρομάκι πού μὲ περίμενε, γιὰ πρώτη φορά, ὁ πρῶτος ἀγαπημένος... Ὁχι, μοῦ φτάνει νὰ γυρίσω καὶ νὰ σταθῶ, ἂν ἦταν δυνατό, στὰ εἰκοσιδύο χρόνια μου, τὸ πρῶινὸ κείνο πού σὲ πρωταντίκρισα, καὶ πού ὄλες οἱ κακίες σου ὑπερὰ σβήσαν μπροστά σου, καὶ στάθηκε ἀδύνατο νὰ τίς ξαναθυμηθῶ... Ὁ! Σωτήρη... πόσο ὠραῖος ἦταν κείνο τὸ πρῶτὸ ὁ ἥλιος, πόσο φωτεινὸς μοῦ φάνηκε ὁ οὐρανός, κ' ἄς μὴν εἴσουν ἐσύ, Σωτήρη, οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ μόνος ἀγαπημένος μου!...

Μὰ πόσο ἔπρεπε νὰ σ' ἔχω περιμένει, πόσο ἔπρεπε νὰ σ' ἔχω μέσα μου προαισθανθῆ, γιὰ νὰ σταθῶ κείνο τὸ πρῶτὸ νὰ μὲ φτάσης ἐσύ, ἓνας ἀγνωστος, νὰ σοῦ χαμογελάσω, νὰ σοῦ τείνω τὸ χέρι, μὲ μιά

ἀπλή, μὰ τυχαία ἐρώτηση πού κούφερες, μὰ ἐρώτηση πού δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ πρόσημα γνωριμίας... Ἐκεῖ, μπρὸς τὸ κατώφλι μᾶς κλειστῆς ξυλένιας παραγγίτας σταθήκαμε... Ἀριστερά μας ἀπλωνόνταν ἓνα μακρὸ χορταριασμένο ἀλιάνι, καὶ δεξιὰ μας, μερικὰ μέτρα μόλις μακριά, ἡ γαλάζια θάλασσα. Ἐκεῖ μιλήσαμε, σὰν νὰ γνωρίζομαστε χρόνια, γιὰ τίς ἰδέες, τίς ἐντυπώσεις, τίς ἀγάπες μας... Ἀχ! Σωτήρη, πόση φλόγα εἶχε ἀνεβῆ στὴ φρονὴ μας...

Σὰν γύρισα σπίτι, χωρὶς νὰ τ' ὁμολογῶ, τ' ἔξερα, στεκόμουν γιὰ πολλὴν ὥρα στὸ παρθένο, γιὰ τὸ ποιοῦσαι νὰ σὲ ξαναἰδῶ... Ἀνάπνει βαθιά, μὲ δύναμη, μὲ πεποίθησι, ὅπως, λίγες μέρες ἀργότερα, εἴξερα νὰ περπατῶ σταθερὰ πάνω στίς μυτερὲς ἀκονίστικες πέτρες, ξέροντας πὼς ἐσὺ πίσω μου προλάβαινες καὶ τὴν παραμικρὴ κίνησή μου. Ἀνάπνεα μ' ἐμπιστοσύνη κ' ἀνακούφιση, ὅπως ἀργότερα, χάνοντας τὸ δρόμο μου στὴν ἐρημιά, ἀνάπνευσα σὰν σ' εἶδα ξαφνικὰ μπρὸς μου, μ' ὄλο πού τὰ χλωμά χεῖλη σου ἦταν σφιγμένα καὶ τὰ φλογισμένα μάτια σου γεμάτα θυμὸ... Τί θὰ μπορούσε πιά νὰ μὲ θερμάνη ἀπὸ κείνη τὴ μέρα; Ἐσὺ ἀγγίζεις γιὰ πρώτη καὶ μόνη φορά τὰ χεῖλη σου στὰ δάχτυλα τῶν χειρῶν μου... Εἶμωνα ἢ πιὸ ἀδύνατη, καὶ γίνηκα ἢ πιὸ δυνατὴ κ' εἴσουν ἐσὺ ὁ δυνατώτερος, ἴσως γι' αὐτὸ καὶ μόνον νὰ γίνηκες ὁ πιὸ ἀδύνατος κείνη τὴ στιγμή!...

Τ' ἀγέρι, πού δροσίζει τὴν ὥρ' αὐτὴ, κάνει τὸ κουρασμένο μου κορμὶ νὰ συμμαζώνεται σὰν κουρέλι... κρυώνω... τ' ἄρωμα τῆς γαζίας, κάνει τὴ γερασμένη μου καρδιά νὰ λιποψυχᾷ... Ὁ! Σωτήρη, Σωτήρη!... Τότε πού ἀναπνέσαμε μαζί στὸ μικρὸ δασάκι μας τὴ μυρωδιὰ τῶν πεύκων, τότε πού ἀνάτεια χαμογελοῦσαμε ὁ ἓνας στὸν ἄλλον, τότε πού μοῦ ζητοῦσες τὸ χέρι γιὰ νὰ πιηδήσουμε κάποιον ξερὸ χαντάκι, τότε πού ἡ τύχη θὰ εὐνοοῦσε ἓνα Ὁνειρο Ἀγάπης, τότε, Σωτήρη, ἔπρεπε νάχαμε ἀγαπηθῆ...

Τὰ πουλιά, καθὼς νυχτώνει, παύουν τὸ γλυκὸ τους τραγοῦδι, μὰ καθὼς σβήνει, γιὰ τελευταία φορά, ἀπ' τὰ φυλλώματα τῶν μακρινῶν δένδρων, φτάνει ὡς τ' αὐτιά μου σὰν ἓνα ἀπόκοσμο ψιθύρισμα... «Ναί,

Σωτήρη, ἔπρεπε νάχαμε ἀγαπηθῆ τότε, ἀκριβῶς κείνη τὴ στιγμή πού κοιτάζοντάς με τρυφερά, εἶχες πῆ, ἀναπνέοντας μ' ὄλη τὴ δύναμη τοῦ στήθους σου τὸ πρῶινὸ ἀγέρι: «Ἐγώ, Μαριάννα, ἀναπνέω ὄλες τίς εὐωδιὲς μαζί...» Ἐφταξο, φοβήθηκα νὰ ὑποφέρω... Μὰ πῆς μου, Σωτήρη, ποιὰ γυναίκα ἐνοιωσε ποτὲ πραγματικά, πὼς τὸ νὰ πασχίση νὰ πνίξη μέσα της τὸ «κάτι» αὐτὸ πού τὴ σπρώχνει ἐκεῖ πού πραγματικά ἀγαπιέται, εἶναι βία ἐγκληματική; Ὁ! ἂν εἶχε προφύξει νὰ γλυστρήσῃ μ' ἀχτίνα ἀπ' τὸ φῶς στὴ σκέψη σου, πρὶν ἀκόμα ἔρθῃ ν' ἀπλωθῆ τ' ἀπόλυτο σκοτὸς... Ὁ! γιατί τὸ πρῶτὸ κείνο πού πῆρα ἐν' ἄσσημο κ' ἄδικον γράμμα σου, νὰ μὴ μπορέσω ν' ἀπαντήσω, παρὰ πιὸ χειρότερα κ' ἐγώ;... κ' ὁμοῦς τ' ἐνοιώσω, τὸ γράμμα αὐτὸ δὲν ἦταν δικό σου... ἦταν τῶν μικροκόριτσων, πού πασχίζαν νὰ ξανακερδίσουν ὅ,τι φαντάζονταν πὼς μὲ τὴν γνωριμιά μας τοὺς ξέφευγε, ἦταν τῶν μικρανθρώπων πού ζήτηγαν νὰ ἐνδικηθοῦν τίς εὐκόλες στιγμὲς, ποῦχαν κ' ὄλας προεξοφλήσει γιὰ μένα...

Τίς νύχτες τώρα, πού περνοῦν μιά-μιά ἀνώφελες, τίς νύχτες αὐτὲς πού ξέρω ὡς στὰ ὄνειρά μου ἀκόμα: «πὼς οἱ σπίνες πού ξεπετιοῦνται πότε-πότε κάτω ἀπ' τὴ μισόξεστη χόβολη, δὲν ἀρκοῦν πιά νὰ ξανανάψουν τὴν πρώτη φλόγα», τίς νύχτες αὐτὲς, τίς φθινοπωρινὲς καὶ τίς χειμωνιάτικες, τίς ἀνοιξιὰτικες καὶ τίς θερινὲς, τίς νύχτες αὐτὲς ποῦναι ὄλες ἴδιες γιὰ μένα, σὰν ἡ φωτογραφία σου, ἡ μόνη γέφυρα τώρα στίς τρισήμισι ὥρες πού μᾶς χωρίζουνε, σὰ νάσαι γητεμμένη... ξυπνῶ κριτώντας τὴ σφιχτά στα δάχτυλα... τὴν κοιτάζω σὰν ναρκωμένη, ἐνῶ ἡ ἀνάσα μου φλογισμένη πέφτει ἀπάνω της, σὰν νάθελε νὰ ζωντανέψῃ τὸ χλωμὸ αὐτὸ σου πρόσωπο μὲ τ' ἀκατάστατα ιαστανά σου μαλλιά... «Σωτήρη... Σωτήρη... λέω μὲ πόνο, γιατί... γιατί τίς νύχτες π' ἀγρύπνησα στὴν καμαριά μου, «ὑστερα ἀπὸ τὸ γράμμα σου», γιατί νὰ μὴ θελήσω νὰ βγῶ γιὰ λίγο στὸ παράθυρό μου; γιατί νὰ θέλω νὰ ξεγελάσω ἓνα πάθος μ' ἓνα ρηχὸ τρυφερὸ αἶσθημα; Ἐκεῖνος ἀγρυπνοῦσε μαζί μου... καὶ τότε... τότε... τὰ κύματα σπαῦσαν ἀλαφριὰ στὴ θάλασσα ποῦταν ἀντίκρου μου, μὰ καὶ κάτω στὸ μέ-

ρος, πού' ένα πρῶτ' συναπαντηθήκαμε, ὁ βο-
ριῆς ξέρω πὼς σήκωνε μεγάλη φουσκοθα-
λασιά... Ἔφταν' ἕνα νεῦμα τῶν χειρῶν
του τότε, ἔφταν' ἕνα χαμόγελο π' ἄφηνε
λοξεύοντας κι' ἀνασηκώνοντας λιγάκι τὸ
κεφάλι... καὶ θὰ κατέβαινα... θ' ἄνοιγα τὴν
ξώποτρα σιγὰ-κρυφά, καὶ θὰ τούτεινα τὰ
γυμνά χέρια... Μὲς στ' ἀπόλυτο σκοτάδι,
καθὼς θὰ φάνταζαν θερμὰ κι' ὀλόασπρα,
θὰ τὸν ὀδήγαγαν... θὰ τοῦ μιλοῦσαν...

Ἄργα στὸ σουρνούπωμα, σὰν τὰ φῶτα
τῶν γύρω σπιτιῶν ἕνα-ἕνα ἀνάβουν, νιώθω
τὰ δάκρυα νὰ στεγνώνουν στὸ φλογισμένο
μου πρόσωπο... ὦ! πόσα λόγια... πόσα
βλέμματα, πόσα φιλιά κοντὰ μου, χω-

ρὶς τίποτα νὰ σταθῆ, χωρὶς τίποτα νὰ μὲ
συντροφεύη, τώρα στὸ δεῖλι...

Ἡ κόχη τοῦ δρόμου μὲς στὶς πυκνὲς σει-
ρὲς τῶν ἡλεκτρικῶν τῆς ἀπὸ μακρὰ, φαν-
τάζει ὀλοκόκινη κι' ἡ κίνησή της ἀνεβαίνει
κι' ὡς ἐδῶ ἀπάνω, ἀρκετὰ ζωηρή... Ση-
κώνω τὸ σβησμένο βλέμμα κατὰ τὸν ἀστρο-
φώτιστο οὐρανό...

«Ἄργα, πολὺ ἄργα, τὸ βράδυ, σκέφτου-
μαι, θὰ ξανανοιώσω τὴ μοναξιά μου...»

Καὶ τὸ φεγγάρι φαίνεται νὰ μοῦ λέη:
«ναί, βέβαια — τὸ δεῖλι τώρα, ἡ ὥρα πού
κάνει τόσους νὰ κλαῖνε, ξεψύχησε πιά...»

«ὦ! Σωτήρη... Σωτήρη... πόσο ἄργα
εἶναι!..»

Κάθρα

ΑΘΗΝΑ ΣΑΝΤΡΗ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

— ΜΙΑ ΙΤΑΛΙΑ ΖΑΚΥΘΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ — (*)

Ἄπ' αὐτὸ πῆρε θάρρος ἡ Ζαφειρούλα καὶ
τῆς τὸ μολόγησε:

— Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια; Τὴν αὐγὴ
πού μοῦκες πὼς ἤθελες νὰ πᾶμε στὴν Ἁγία
Κυριακή, νόμισα πὼς ἦταν μόνο γιὰ τὸν Κω-
σταντή.

— Ὅχι, ὄχι, διαμαρτυρήθηκε ἡ Ἐλενα.
Πὼς σοῦ πέρασε τέτοια ἰδέα; Ἐγὼ τὸ εἶχα
τάμμα... γι' ἄλλη δουλειά. Ὅχι, νὰ σὲ
χαρῶ... βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου!..

Κι' ἡ φωνὴ τῆς ἔτρεμε χωρὶς νὰ θέλη.

**

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, οὔτε στὴ χώρα οὔτε
στὰ χωριά ὑπῆρχαν ξεχωριστὰ νεκροταφεῖα·
παρὰ κάθε ἐκκλησιά, στὸν αὐλόγυρο τῆς ἢ
στὸ περιβόλι τῆς, εἶχε καὶ τὸ μικρὸ τῆς
«κοιμητήρι». Ἔτσι καὶ στὴν Ἁγία Κυριακή,
τὸ μικρὸ περιβόλι πού πρασίνιζε πίσω ἀπ'
τὴν ἐκκλησιά, ἦταν ἀφιερωμένο στοὺς
νεκρούς. Κι' ἐπειδὴ στὸ χωριὸ ἦταν κι' ἄλ-
λες δυὸ ἐκκλησίες, οἱ ξύλινοι ἢ σιδερένιοι
σταυροὶ στὸ περιβόλι ἐκεῖνο ἦταν μετρη-
μένοι.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Ὁ κεντρικὸς δρόμος, πού ἔσχιζε σχεδὸν
ὄλο τὸ χωριὸ, τελείωνε κεῖ-πέρα. Ἄπαν-
τοῦσες ἀκόμα λίγα σπίτια, ἀριὰ σπαρμένα
στὰ χωράφια. Ἐπειτα ἦταν ἕνας χαμηλὸς
καὶ πλατὺς γήλοφος, σὰν πελώριος τύμβος,
ἐμισὸς χορταρισμένος πυκνά, κι' ἐπάνω
σ' αὐτὸ τὸ ὕψωμα, καταμεσίς, ἡ ἐκκλησι-
α μὲ τὸ λευκὸ τῆς περιτελισμα.

Στὴν πρόσοψη, μιὰ πόρτα μὲ τρία σκαλιά
καὶ δυὸ μεγάλα ἀψιδωτὰ παράθυρα. Δίπλα
τὸ μικροῦτοικο καμπαναριό, μὲ μιὰ μόνο
καμπάνα, καὶ δίπλα στὸ καμπαναριό, στὴ
γραμμὴ, ἕνα σπιτάκι, τὸ «κελλί» τοῦ παπᾶ.
Ἐμπρὸς ἕνα πλάτωμα γυμνὸ· πίσω τὸ περι-
βολάκι-κοιμητήρι.

Ὁ παπάς, ἕνας γέρος χῆρος καὶ ἄτεκνος,
εἶχε πεθάνει ἐκεῖνο τὸ χρόνον, κι' ὡς πού
νὰ χειροτονηθῆ ὁ διάδοχός του, ἕνας ἄλλος
παπάς, τοῦ χωριοῦ τὸν ἀναπλήρωνε στὰ πῶ
ἀπαράκτητα. Γι' αὐτό, τὸ κελλί ἦταν ἀκατοί-
κητο κι' ἡ ἐκκλησιά παραμελημένη. Τὸν
περισσότερο καιρὸ ἔμενε κλειστὴ. Κι' ὅποιος
ἤθελε νὰ μπῆ νὰ προσκυνήσῃ, ἔπρεπε νὰ
πάρῃ τὸ κλειδί ἀπ' τὴ γριά Κωνσταντινιά
τὴν πιὸ κοντινὴ γειτόνισσα.

Ἡ Ἐλενα κ' ἡ Ζαφειρούλα δὲν τῶξεραν.
Βρῆκαν ἀνοιχτὴ τὴ μικρὴ καγκελλόπορτα
τῆς μάντρας· ἀλλὰ ἡ πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς
ἦταν κλειστὴ, κι' ὅσο κι' ἂν ἐχτύπησαν στὸ
κελλί, δὲν τοὺς ἀποκρίθηκε κανένας.

Κρῆμα!.. Στὸ μικρὸ κοιμητήρι μποροῦ-
σαν νὰ μποῦν· ἀλλὰ πὼς θάναθον τὴ λαμ-
πάδα στὴν Ἁγία Κυριακή;

Μὰ γιὰ καλὴ τους τύχη, κάτι γειτονόπου-
λα, πού ἔπαιζαν παρακάτω στὰ χωράφια κι'
ἄκουσαν τοὺς χτύπους, τοὺς φώναξαν:

— Τὴν ἐκκλησιά θέλετε ν' ανοίξετε; Ἡ
κυρὰ Κωνσταντινιά ἔχει τὸ κλειδί...

Ἀηλαδὴ, γι' αὐτὸ δὲν τὴν ἐννοιαζε καὶ
τόσο πολὺ τὴν Ἐλενα· καὶ νὰ μὴν ἔμπαινε
στὴν ἐκκλησιά, φτάνει ν' ἄβλεπε τὸ κοιμητή-
ρι... Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν ὑποψιαστῆ ἡ Ζα-
φειρούλα, ἔκαμε μαζί της τὸ δρόμον ὡς τὸ
σπιτάκι τῆς Κωνσταντινιάς καὶ γύρεψε τὸ
κλειδί.

Ἡ γριά τῆς τὸ ἔδωκε μ' ὄλη τὴν ἐμπι-
στοσύνη· οὔτε πῆρε τὸν κόπο νὰ τίς συντρο-
φέψῃ, ὅπως θὰ τῶκανε ἴσως γιὰ κανέναν
ξένο. Γι' τὴν Ἁγία Κυριακή θάκλεβε τώρα
ἡ θυγατέρα τοῦ Ματαράγκα;

Γύρισαν στὴν ἐκκλησιά, τὴν ἀνοίξαν, ἄ-
ναψαν τὸ κερί τους ἀπὸ τὸ καντήλι πού ἔ-
καιγε πάντα, καὶ τὸ ἔστησαν στὸ μαναλάκι
πού ἦταν μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Ἁγίας.
Ἐπειτα ἔκαμαν τὴν προσευχὴ τους, ἐφλη-
σαν παντοῦ εἰκόνες καὶ εἰκονίσματα (1), βγῆ-
καν, κλείδωσαν τὴν πόρτα καὶ κάθισαν λίγο
νὰ ξεποστάσουν στὰ πέτρινα σκαλιά.

— Πᾶμε τώρα καὶ στὰ μνήματα, εἶπε σὲ
λίγο ἡ Ἐλενα.

— Πᾶμε!

Ἐπέρασαν ἀπὸ πίσω, στὸ πράσινο περι-
βολάκι μὲ τοὺς σταυρούς.

Ἡ Ἐλενα κοίταξε πρῶτα-πρῶτα τὸ πε-
ριτελισμα.

Τὴ νύχτα πού θὰ ξαναγύριζε, θὰ ἔβρισκε
πάλι τὴν καγκελλόπορτα ἀνοιχτὴ;.. Ἐ,
καὶ κλειστὴ νὰ ἦταν, εὐκολὰ θὰ μποροῦσε
νὰ πηδήσῃ ἀπὸ τὴ μάντρα. Ἦταν πολὺ χα-
μηλὴ καὶ σὲ μερικὰ μέρη μάλιστα πού τὸ
ἀνώμαλο ἔδαφος, πότε ἀπὸ μέσα πότε ἀπέξω

(1) «Εἰκόνες» καὶ «εἰκονίσματα». Ὁ λαὸς κάνει
ἀκόμα αὐτὴ τὴ διάκριση. Τὰ πρόσωπα, ὁ Χριστός,
ἡ Παναγία, οἱ Ἅγιοι, κτλ. εἶναι εἰκόνες. Οἱ
σηκνές, ἡ Ἀνάσταση, ἡ Ἀνάληψη, ὁ Μυστικός
Δείπνος κλπ. εἶναι εἰκονίσματα.

φήλωνε, θὰ μπορούσε νὰ τὴ διασκελλίσῃ κι' ἕνα
παιδί. Οἱ πεθαμένοι δὲ φοβοῦνται κλέφτες.

Ἡ Ἐλενα σημείωνε στὸ νοῦ τῆς τὰ κα-
τατόπια καὶ προχωροῦσε ἄργα γιὰ νὰ βρῆ
τὸ μνήμα τοῦ Κωνσταντή. Ἡ Ζαφειρούλα μὲ
τὰ τριαντάφυλλα τὴν ἀκολουθοῦσε. Μέσα
στὰ φτωγὰ ἐκεῖνα, ἦταν τὸ φτωχότερο. Σὲ
μιὰν ἄκρη, τέσσαρα βήματ' ἀπὸ τὴ μάν-
τρα· σὰν παραπεταμένο. Καὶ, καλὴ τύχη—
ἰδέε!—στὸ μέρος ἐκεῖνο, ἡ μάντρα εἶχε τὸ
λιγώτερο ὕψος. Ἡ Ἐλενα σήκωσε ἀπὸ κάτω
ἕνα μεγάλο σθῶλο χῶμα καὶ τὸν ἀπίθωσε
πάνω στὸν τοῖχο. Γιὰ σημάδι...

Μ' ἀλήθεια, ἐκεῖνο ἦταν τὸ μνήμα τοῦ
Κωνσταντή, ἢ μήπως ἔκαναν λάθος;

Ἐνας ξύλινος σταυρός, μαῦρος, ἔγραφε
ἀπάνω μὲ γράμματα ἄσπρα: «Κωνσταντῖνος
Ἐηδάχτυλος, ἔτων 25, ἀπέθανε τὴν κα' Δε-
κεμβρίου 1789».

Ἄλλ' οὔτε ἡ Ζαφειρούλα, οὔτε ἡ Ἐλενα
ἤξεραν νὰ διαβάσουν. Μονάχα ἡ Ἐλενα ξε-
χώριζε μερικὰ γράμματα κ' ἤξερε πὼς τὸ Κω-
σταντῆς ἀρχίζει ἀπὸ Κ καὶ τὸ Ἐηδάχτυλος
ἀπὸ Ξ. Κι' ἄμα εἶδε τὰ δυὸ γράμματα ἀπάνω
στὸ σταυρό, μπορούσε ὀπισθόηποτε νὰ ναι σί-
γουρη. Ἐπειτα, ὁ σταυρὸς ἐκεῖνος ἦταν ὁ πιὸ
καινούργιος, ὁ πιὸ φρέσκος. Κ' ἤξερε ἡ Ἐ-
λενα πὼς στὸ διάστημα τῶν πέντε αὐτῶν μη-
νῶν δὲν εἶχε πεθάνει κανένας ἄλλος ἀπὸ τὴ
γειτονιά ἐκεῖνη.

Ἡ Ζαφειρούλα ἤξερε κι' ἄλλο σημάδι.

— Ἐτοῦτο δῶ εἶναι, χωρὶς ἄλλο, εἶπε.
Γιατὶ ἡ Οὐρανία, ἡ ξαδρέφη του, μοῦ εἶπε
πὼς τὸν ἔθαψαν ζερβά, κοντὰ στὸ μούραγιο.
Τὸ θυμάμαι πολὺ καλά. Καὶ ἔντο... ζερβά,
καὶ τὸ μούραγιο ἔδεπᾶ.

Ἡ Ἐλενα βλοσυρὴ, σιωπηλὴ, κοίταζε τὸ
μνήμα.

Τὸ χῶμα σχημάτιζε ἀπὸ πάνω τὸ στενό-
μακρο κοουτρούλι, ἦταν ξερὸ, φρυγμένο
καὶ κάτασπρο σὰ γλήνα. Χορτάρι δὲν ἐφύ-
τρωνε ἐκεῖ γύρω. Καὶ—περίεργο πράγμα—
τὸ ξερὸ κουτρούλι ἦταν σκαμένο, αὐλακωμένο
ἀπὸ κάτι σκισμάδες στενές, μακρὲς καὶ βα-
θειές. Τόσο βαθειές, πού θάλεγε πὼς ἐφθα-
ναν ὡς κάτω, στὸν πεθαμένο.

Ἡ Ἐλενα συλλογιζότανε:

«Γι' αὐτὸ θὰ μὲ ρώτησε ἡ Μάϊσσα, ἂν εἶδα
ποτὲ τὸ μνήμα του... Νά, τὸ κουτρούλι ση-
κώνεται κάθε βολὰ πού θέλει βγῆ. Γι' αὐτὸ
εἶνα σκαμένο ὀλοῦθες...»

Ἡ Ζαφειρούλα ἔδεσε τὰ τριαντάφυλλα στὸ σταυρό, μάζησε κι' ἓνα ἀπάνω στὸ μνήμα κ' εἶπε μιὰ σύντομη προσευχή, δακρυσμένη.

Ἡ Ἐλενα δὲν ἔδγαλε μιλιὰ· οὔτε δάκρυσε τὸ μάτι της.

Σὲ λίγο ἀπομακρύνθηκε. Ἦθελε νὰ ἰδῆ καὶ τὰλλα μνήματα γιὰ νὰ συγκρίνῃ.

Ἀλήθεια, τὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ ἦταν μακριὰ ἀπ' ἕλα, μονάχο του στὴν ἄκρη ἐκείνη τοῦ περβολιοῦ. Ἀλλὰ κι' ἀπὸ τὰ πιδὸ κοντινά του, κανένα δὲν παρουσίαζε τὴ δική του ξεραΐλα. Ὅλα ἦταν χορταριασμένα, λουλουδιασμένα, δροσερά καὶ, ὅσο μπορεῖ νὰ εἶν' ἓνας τάφος, γελαστά. Παντοῦ χαμομήλια, χρυσολούλουδα, μαργαρίτες, παπαρούνες. Καὶ πουθενά, κανένα κουτρούλι, τόσο σκασιμένο, τόσο αὐλακωμένο ἀπὸ σκιαμάδες... Μόνο γύρω στὸ ἄχαρο μνήμα τοῦ Κωσταντῆ ἢ γῆς ἄσπριζε, χλώμιαζε, ξερή, φρυγμένη, κι' ἢ βλάστηση ἔπαυε, κοβόταν ἀπότομα.

Αὐτὸ ἔκαμε τῆς Ἐλενας μεγάλη ἐντύπωση. Ἔβλεπε φανερά πὼς τὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ ἦταν σημαδιακό. Δὲν ἐδάσταξε καὶ τὸ εἶπε τῆς Ζαφειρούλας.

— Εἶδες, νὰ μὴ φυτρώνῃ χορτάρια στὸν τάφο του; . . . Μὰ γιατί, καημένη;

— Εἶναι ἢ γῆς, ἀποκρίθηκε ἡ Ζαφειρούλα, δὲ βλέπεις; ἀπὸ δῶ ἀρχινάει τὸ βουναλάκι πού εἶναι ὅλο γλήνα. Δὲ φυτρώνει τίποτα ἀπάνου στὴ γλήνα.

Καὶ τῆς ἔδειξε τὸ γήλοφο, πού ἦταν σταχτὴ καὶ γυμνὸς ἀπὸ κείνο τὸ μέρος.

Τὴν Ἐλενα ἔμως δὲν τὴν ἔπειθε ἢ ἐξηγήση. Μέσα στὸ ἴδιο περβόλι, μπορούσε ποτὲ ἢ γῆς νὰ εἶν' ἐδῶ τέτοια καὶ παρακάτω διαφορετικὴ; Δὲν ἔβλεπε αὐτὴ, παρὰ τὴν ἐρωτικὴ φλόγα, τὴν ἀσθηστὴ φλόγα τοῦ Κωσταντῆ, πού ἔδγαине τὴν ἀπὸ τὸ μνήμα κ' ἔφρυγε, κ' ἔκαιγε γύρω κάθε χόρτο καὶ λουλουδι. Αὐτὴ ἔφρυγε καὶ τὸ κουτρούλι, πού ἦταν ἐκεῖ σὰ νὰ σκέπαζε τὸ στόμα ἐνὸς φούρνου.

— Δὲν εἶν' αὐτὸ, εἶπε χωρὶς νὰ θέλῃ, εἶναι κάτι ἄλλο πού τὸ ξέρω ἐγώ.

— Τί;

— Τίποτα . . . ἔγνοια σου!

Κ' ἐσώπασαν κ' οἱ δυὸ σκεφτικὲς.

Τριγύρισαν ἀκόμα λίγο, ἀνάμεσα στὰ μνήματα. Ἡ Ἐλενα ἔφαχνε, σὰ νὰ γύρευε κάτι. Καὶ φάνηκε πὼς τὸ βρῆκε κ' ἠσύχασε. Ἐκεῖ

σὲ μιὰν ἄκρη, δίπλα στὸ πηγάδι, μάτιασε μιὰν ἀξίνα κ' ἓνα φτυάρι.

— Πᾶμε τώρα νὰ φύγουμε, εἶπε τῆς Ζαφειρούλας, κι' εἶν' ἀργά! Δὲν κάνει νὰ βραδουαχτοῦμε.

Πέρα, στὰ μακρυνὰ βουνά, ὁ ἥλιος βασιλευε κατακόκκινος. Οἱ τελευταῖες του ἀχτιδες ἔρριχναν πάνω στὰ μνήματα ἓνα λεπτὸ χαλὶ τριανταφυλλένιο. Καὶ τὰ τριαντάφυλλα στὸ μαῦρο σταυρὸ τοῦ Κωσταντῆ ἔμοιαζαν σὰν αἱματόχρωμες παπαρούνες.

Φεύγοντας ἡ Ἐλενα, γύρισε κ' ἔρριξε ἀκόμα μιὰ ματιά. Καὶ τὸ θέαμα τῆς φάνηκε ἄγριο κι' ἀλλόκοτο.

— Ἡ φλόγα . . . ψιθύρισε, ἢ φλόγα . . .

Η'

Τὰ τρία καρφιά

Τὸ βράδυ, ἡ Ἐλενα εἶπε τῆς Ματαράγκαινας:

— Μάννα, ἀπόψε δὲ θέλω νὰ κοιμηθῆς στὴν κάμαρά μου! Δὲν εἶναι ἀνάγκη, γιατί δὲ φοβάμαι. Ἐσυνείθισα. Κάτσε κάτω, νὰ κοιμηθῆς μὲ τὸν πατέρα! Πόσα ἀντρόγενα θὰ χωρίσῃ πὰ αὐτὸς ὁ Κωσταντῆς; Δὲν τοῖ φτάνει πού κρατεῖ χωρισμένη ἔμενα ἀπὸ τὸν ἀντρα μου; . . . Ὁχι, νὰ σὲ χαρῶ! Κι' ἂν εἶναι τίποτα, σοῦ χτυπάω κι' ἀνεβαίνεις.

Ἐπείστηκε εὐκολὰ ἡ Ματαράγκαινα, γιατί, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, κακοπερνοῦσε στὴν κάμαρα τῆς Ἐλενας, ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ κοιμᾶται χάμω, σ' ἓνα πάπλωμα, κ' εἶχε ἀποθυμήσῃ τὸ μαλακὸ της κρεβάτι καὶ τὸ χνώτο τοῦ γέρου της.

Ἔτσι, ἀφοῦ ἀπόβραγαν κάτω, ἡ Ἐλενα μονάχη ἀνέβηκε νὰ κοιμηθῆ.

Ἀλλὰ δὲν ἔπεσε στὸ κρεβάτι, οὔτε γδύθηκε.

Ἀγρυπνῆ, περίμενε νὰ κοιμηθοῦν ὅλοι . . . Ἐπειτα, ἀφοῦ προχώρησε ἢ νύχτα καλά, τυλίχτηκε μ' ἓνα παλιὸ γαμπὰ τοῦ πατέρα της, ξεχασμένο στὴ σοφίτα, φόρεσε μιὰ μαύρη μάσκα, κουκούλωσε τὸ κεφάλι της μ' ἓνα μεγάλο μαντήλι, ἀναψε τὸ κλεφτοφάναρο, πού τὸ εἶχε ἐτοιμάσει ἀπὸ τὸ πρωτ', καὶ κατέβηκε σιγὰ-σιγὰ τὴ σκαλίτσα.

Στὴν κάτω κάμαρα, δίπλα στὸ πινελλο, ὁ πατέρας της, κουρασμένος ἀπὸ τὴ δουλειὰ τῆς ἡμέρας, κοιμόταν βαριά ὅπως πάντα. Μὰ κ' ἡ Ματαράγκαινα, πού γιὰ πρώτη φορὰ

ὕστερα ἀπὸ τόσες μέρες, βρέθηκε ἀναπαυμένη στὸ στρώμα της, δὲ θὰ ξυπνοῦσε οὔτε μὲ κανόνια.

Ὅσο γιὰ τὸν Ἀλέξη, τὸ κοπέλλι, αὐτὸς πλάγιαζε ἔξω ἀπὸ τὸ σπῆτι στὸν ἀλογόμυλο.

Ἄλλος δὲν ἦταν. Ἡ Ἐλενα μπορούσε νὰ φύγῃ καὶ νὰ γυρίσῃ σὲ μιὰ-δυὸ ἡμέρες, χωρὶς νὰ τὴν καταλάβουν . . . Φώναξε ἀρκετὰ δυνατὰ τὴ μητέρα της γιὰ νὰ βεβαιωθῆ. Δὲν ἔλαθε ἀπάντηση καμμιά, καὶ γύρισε στὴ σκαλίτσα.

Πῆρε τὸ φανάρι πού τὸ εἶχε ἀφήσει ἐκεῖ, ἔχωσε στὴν πλατεῖα τσέπη τοῦ γαμπὰ τὰ καρφιά καὶ τὸ μικρὸ τσεκούρι, καὶ ξανακατέβηκε γιὰ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πιασινὴ πορτοῦλα, πού ἀνοίγε πιδὸ εὐκολὰ.

Τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ τὸ εἶχε σκεπασμένο μὲ τὸ μετάλλινον καπάκι. Προτιμοῦσε νὰ κάμῃ τὸ δρόμο ὡς τὸ κοιμητήρι στὰ σκοτεινά. Δὲ θὰ τὴν ἔβλεπαν ἀπὸ κανένα σπῆτι, ἀπὸ καμμιά καλύβα, αὐτὴ ὅμως θάδωλεπε ἀρκετὰ, γιατί ἢ ἀνοιξιὰτικὴ νύχτα εἶχε τὴν ἀστραφειγιά της.

Δὲ θάταν ἀκόμα τέσσερις ὥρες νύχτα. Ὡς τὰ μεσάνυχτα, εἶχε καιρὸ . . .

Ἰράδηξε τὸ σύρτη τῆς πορτοῦλας, τὴν ἀνοίξε χωρὶς κρότο, βγήκε στὴν αὐλή κ' ἔκλεισε πάλι ἀπέξω.

Ὁ Ἀράνης ξαφνιάστηκε κι' ἔκαμε νὰ γαυγίσῃ. Ἀλλ' ἄμα τοῦ μίλησε ἡ Ἐλενα σύχασε.

Ἐκλείδωσε καὶ τὸ ξώπορτο τῆς αὐλῆς καὶ βρέθηκε στὸ δρόμο.

Ἀπὸ κεῖ τράβηξε στὰ χωράφια, γιὰ νὰ βρῆ τὸ μονοπάτι πού ἔβγαζε στὸ γήλοφο τῆς Ἀγίας Κυριακῆς. Γρηγορώτερα θὰ ἔφτανε ἀπὸ τὴ μέση τοῦ χωριοῦ. Ἀλλὰ προτίμησε τὴν ἐρημιὰ, γιὰ ν' ἀποφύγῃ, ὄχι τοὺς ἀνθρώπους πού τέτοια ὥρα κοιμόνταν ὅλοι, ἀλλὰ τὰ γαυγίσματα τῶν σκυλιῶν πού θὰ τοὺς ξυπνοῦσαν.

Τὸ πείσμα της, ὁ θυμὸς της, ἢ ἐπιθυμία της «νὰ ζήσῃ», τῆς ἔδιναν ἓνα θάρρος μοναδικό. Καὶ τὴν ἔκαναν, θάλεγε, ἐν' αὐτόματο, σὰν τοὺς ὑπνωτισμένους. Μόλις πού θὰ χτυποῦσε ἢ καρδιά της λίγο δυνατότερ' ἀπὸ τὸ συνειθισμένο. Ἦπιποτα δὲ θὰ τῆς ἔβγαζε τὴν ἀπόφασή της. Καὶ κοπέλλα αὐτὴ, μονάχη της, θὰ ἔκανε τώρα ὅ,τι θὰ δελιαζαν νὰ κάμουν «δέκα ἀντρες ἀντρεωμένοι».

Ἐφτασε στὴν Ἀγία Κυριακῆ, χωρὶς νὰ παντήσῃ ψυχὴ γεννημένη.

Τριγύρισε τὸ περιτείχισμα κ' εἶδε σ' ἓνα μέρος τὸ χωματένιο σβῶλο, ὅπως τὸν εἶχε ἀφήσει τ' ἀπόγεμα.

Σκαρφάλωσε ἀπὸ κεῖ τὴ χαμηλὴ μάντρα καὶ πήδησε μέσα στὸ περβόλι.

— Ἀ! ἔκαμε μόλις ἔρριξε μιὰ ματιά στὰ μνήματα.

Ἔδῶ κι' ἐκεῖ, ἐπάνω στὸ χῶμα, ἀνάμεσα στὰ χορτάρια, ἔλαμπαν κάτι μικρὲς φλόγες, μ' ἓνα πολὺ ἀλλοιότυπο φῶς, γαλαζδάσπρο, καὶ ζωηρό.

«Ποτὲ μου δὲν εἶδα τόσο πολλὲς καὶ τόσο μεγάλες κωλοφωτιὲς — συλλογίστηκε — μὴν εἶναι ζωτικὸ;»

Κ' ἔτρεξε πρὸς τὸ πλησιέστερο μάζωμα γιὰ νὰ ἰδῆ τί εἶναι.

Ἀδύνατο νὰ τὸ φθάσῃ! Οἱ μικρὲς φλόγες ἔτρεχαν, ἔφευγαν μπροστὰ της σὰν κυνηγημένες.

— Μάννα μου! . . . ἔκαμε μὲ τρόμο, καὶ γύρισε πίσω, πρὸς τὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ.

Ἀλλὰ καθὼς ἔτρεχε, ἔστριψε μιὰ στιγμή τὸ κεφάλι της κ' εἶδε ἀπὸ πίσω της τίς μικρὲς φλόγες νὰ τὴν κυνηγοῦν! . . .

Ὁ τρόμος της κορυφώθηκε κ' ἔπεσε χάμω.

Δὲν τῆς ἔμενε ἀμφιβολία, πὼς ἢ ἀλλόκοτη φωταψία ἦταν «συνέργεια τοῦ Ὁξαποδῶ». Αὐτὸς ἀναψε τὰ τρελλὰ καὶ παράξενά ἐκεῖνα φωτερὰ κια, πού ἔκαιγαν χωρὶς λάδι καὶ χωρὶς φυτίλι, καὶ μπορούσαν νὰ περπατοῦν, νὰ τρέχουν σὰ ζωντανά, γιὰ νὰ τὴν πιᾶσῃ φόβος καὶ νὰ μὴ μπορέσῃ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο πού ἠθελε . . .

Γι' αὐτὸ κ' ἢ Μάισσα δὲν τῆς εἶχε πῆ: «ὅ,τι δῆς κι' ὅ,τι ἀκούσης, νὰ μὴ φοβηθῆς!»;

Ὁχι, κι' αὐτὴ δὲ θὰ φοβόταν! . . . Ἦταν ἀποφασισμένη νὰ παλαίψῃ μὲ ζωντανούς καὶ μὲ πεθαμένους, μ' ἀνθρώπους καὶ μὲ δαιμόνες!

Ἀνοίξε πάλι τὰ μάτια της, ὅπως ἦταν πεσμένη, καὶ κοίταξε πίσω πρὸς τὰ μνήματα.

Οἱ μικρὲς φλόγες ἦταν ἀκίνητες, στὴ θέσῃ τους. Μόνο τὸ μάζωμα πού τὴν κυνήγησε, εἶχε ἀλλάξει θέσῃ, εἶχε πλησιάσει πρὸς τὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ. Ἀλλὰ κι' αὐτὸ ἀκίνητοσε ἐκεῖ καὶ μόνο σιγότερε. Κ' ἦταν ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ μέρος πού εἶχε πέσει ἡ Ἐλενα.

Σηκίωθηκε τότε στὸ κάθισμά της, ἔβγαλε τὴ μύσκα της καὶ ξεσκέπασε τὸ φῶς τοῦ κλεφτοφάνταρου.

Οἱ κοντινὲς φλογίτσες ἔσθησαν, χάθηκαν. Δὲν ἔμειναν πιά παρά οἱ πιὸ μακρυνές.

Ἄπ' αὐτὸ ξαναπῆρε ἡ Ἑλενα ὄλο της τὸ θάρρος.

«Τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ τὸ φοβάται ὁ Διάβολος, συλλογίστηκε. Ὅσο ἔχω τὸ φανάρι μου, δὲ μπορεῖ νὰ μοῦ κάμη τίποτα. . .» Καὶ μετὰ τὴν ἀχτίδα τοῦ μπροστά, ὁδηγήτρα καὶ προστάτρα, σηκίωθηκε καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ πηγιάδι.

Καμιά φλογίτσα δὲν ἔφρευγε τώρα νὰ τὴν κυνηγήσει. Οἱ κοντινὲς ἔσθησαν μπροστά στὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ κ' οἱ μακρυνὲς στεκόνταν στὴ θέση τους, ἀκίνητες σὰ φοβισμένες.

Ὁ φόβος τῆς πέρασε — τῆς ἔμεινε ὅμως μιὰ ἀπορία: Σ' ὄλο σχεδὸν τὸ περιβάλλον εἶχε ἰδῆ ἀπὸ κείνες τὶς φλογίτσες, ἀλλοῦ πυκνότερες, ἀλλοῦ ἀριές. Μόνο ἀπάνω κι' ὀλόγουρα στὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ δὲν ἦταν οὔτε μιὰ. Πῶς αὐτό; Ἄν ἦταν «συνέργεια τοῦ Ὁξαποδῶ», ἐκεῖ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι οἱ περισσότερες; Κι' ἂν ἦταν πάλι ἀπὸ ἄλλη αἰτία, ἀσχετὴ κι' ἀγνωστὴ, γιὰτὶ καὶ σ' αὐτὸ ἀκόμα, τὸ μνήμα τοῦ Κωσταντῆ νὰ παρουσιάζεται διαφορετικὸ; Οὔτε χόρτο ἀπάνω του, οὔτε λουλούδι, καλὰ ἔφταιγε, ὅπως εἶπε ἡ Ζαφειρούλα, «ἡ γῆς». Μὰ οὔτε φλογίτσα; Ἡ «γῆς» πάλι ἔφταιγε καὶ γι' αὐτό; . .

«Καταραμένο μνήμα. . . συλλογίστηκε ὄλα τὰ σημάδια τὸ δείχνουν. . . Ποιὸς ξέρει τί κρίματα θὰ εἶχε καμωμένα στὴ ζωὴ του. . . Μὰ κι' αὐτὰ ποῦ κάνει καὶ πεθαμένος, μετὰ τὴ βοήθεια τοῦ Ὁξαποδῶ, εἶναι καλὰ πράγματα; . . Ὅμως ἔγνοια του, τώρα θὰ τοῦ δείξω ἐγώ! . .»

Βρῆκε κοντὰ στὸ πηγιάδι τὴν ἀξίνα καὶ τὸ φτυάρι, ποῦ εἶχε ματιάσει τὸ ἀπόγεμα. Ἦναι σήκωσε ἀπὸ χάμω, τὰ φορτώθηκε στὸν ὦμο καὶ μετὰ βῆμα σταθερὸ γύρισε στὸ μνήμα τὸ καταραμένο. Σὰν αὐτόματο. . .

Ἄφησε τὸ φανάρι της χάμω, σὲ τρόπο ποῦ νὰ φωτίζῃ ὄλο τὸ κουτρούλι, καὶ πρὶν ἀρχίσῃ τὴ δουλειά της, στάθηκε λίγες στιγμὲς ὀρθὴ κι' ἀκουμπισμένη στὴν ἀξίνα νὰ κοιτάξῃ καὶ νὰ φογγρασθῇ.

Ὀλόγουρά της ψυχὴ, σιωπὴ, ἀστροφώτιστη ἐρημιὰ. Μόνο ἓνα τριζόνι ἔλεγε τὸ σιγανὸ καὶ μονότονο τραγοῦδι τοῦ ἐκεῖ κοντὰ, κι' ἔν' ἄλλο τοῦ ἀποκρινόταν ἀπὸ μακρύτερα.

Εἶχε σηκωθῆ κι' ἓνα ἑλαφρὸ ἀεράκι, τόσο

ἑλαφρὸ, ποῦ μόλις ἔκανε τὰ χορταράκια νὰ γέρνουν. Ἀλλὰ περισσότερο τράνταζε τὶς γαλαζδάσπρες φλογίτσες, κι' ἄλλες τὶς ἔκανε νὰ τρέχουν τρελλὰ κι' ἄλλες νὰ σκορπιούνται, νὰ χάνονται.

Ὅσο δυνάμωνα τὸ νυχτερινὸ ἀεράκι, ἀλήθεια, τόσο ἔσθηγε ἡ παράξενη φωταΐφια τοῦ κοιμητηριοῦ. . .

Ἡ Ἑλενα ἔπιασε μετὰ τὰ δύο της χέρια τὸν ξύλινο σταυρὸ τοῦ Κωσταντῆ καὶ τὸν τράβηξε μ' ὄλη της τὴ δύναμη. Ὁ σταυρὸς ξεφυτεύτηκε. Ἦναι ἔγειρε κάτω, δίπλα στὸ κουτρούλι κι' ἀκούμπησε πάνω του τὸ στρατσόχαρτο μετὰ τὰ τρία καρφιὰ καὶ τὰ μικρὰ τσεκούρι, ποῦ τὰ βγάλε ἀπὸ τὴν τσέπη τοῦ γαμπῶ. Ἐπειτα ἔβγαλε τὸ γαμπῶ καὶ τὸν πέταξε χάμω, κοντὰ στὸ τειχάκι.

Ἐκαμε τρεῖς φορές τὸ σταυρὸ της καὶ ψιθύρισε:

— «Θέ μου καὶ ἀγία μου Κυριακή, δώστε μου δύναμη νὰ μὴν ἀποστῶσούν τὰ χεράκια μου. Τοῦτο μόνο σὰς γυρεύω. . .»

Κι' ἔφτυσε τὶς παλάμες της, ἔδραξε τὴν ἀξίνα κι' ἄρχισε νὰ σκάφτη.

Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποῦ μεταχειρίζονταν τὴν ἀξίνα. Ἄν ἦταν λίγο πρωτύτερα νὰ νοίξῃ σκάδοντας ἓναν τάφο, θάταν γιὰ τὰ στιβαρὰ χέρια τῆς χωριατοπούλας παιχιδάκι. Ἦναι τελευταῖα ὅμως περιστατικὰ τὴν εἶχαν ἀδυνατίσει. Γι' αὐτὸ φοβήθηκε μήπως θὰ τῆς ἔλειπε ἡ δύναμη, ἡ σωματικὴ, μόνο δύναμη, νὰποτελειώσῃ τὸ σκάψιμο καὶ νὰ ξεσκεπάσῃ τὴν κάσση τοῦ Κωσταντῆ.

Κι' ἀλήθεια, τί σκληρὸ ποῦ ἦταν τὸ φρυγμένο καὶ ραγισμένο ἐκεῖνο χῶμα! . . Ἡ ἀξίνα δὲν τὸ ἔσκιζε, δὲν τὸ ἔκοβε· τὸ ἔσπαζε μόνο, σὰ νάταν πέτρα. Καὶ μετὰ πόση δυσκολία. . .

Ἐπέρασε σχεδὸν μισὴ ὥρα κ' ἡ Ἑλενα μόλις εἶχε καταφέρει νὰ ἰσοπεδώσῃ τὸ κουτρούλι. Καὶ τὸ χῶμα, ἀποκάτω, ἔξακολουθοῦσε τὸ ἴδιο, χωρὶς ὑγρασία, σκληρὸ καὶ πετρωμένο. Ἄν ἦταν ἔτσι, θὰ τὴν ἔβρισκαν ἐκεῖ καὶ τὰ μεσάνυχτα, ἡ ὥρα ποῦ βγαίνουν οἱ πεθαμένοι, κι' ἀλλήμονό της. . . Πῶς θὰ κατάφερνε νὰ καρφώσῃ τὸν Κωσταντῆ; Ἡ δὲ θὰ ἔβρισκε στὸ μνήμα, παρά τὴν κάσση ἀδειανή, ἢ θὰ τὸν ἔβλεπε μπροστὰ της ὀρθὸ κι' ὀλοζώντανο σὰν κάθε νύχτα!

Ἐπρεπε νὰ κάμη γρήγορα, νὰ προλάβῃ.

Στὴν ἀμηχανία της τῆς ἤλθε τότε μιὰ φώτιση.

Ἐτρεξε στὸ πηγιάδι ἔβγαλε ἓνα σίγκλο νερὸ καὶ τὸν ἄδειασε ὄλο ἀπάνω στὸ μνήμα.

Τὸ χῶμα τὸ ἤπια ἀμέσως, τὸ ρούφηξε ὄλο, σὰν ἀπὸ δέκα στόματα καταδιψασμένα. Κι' ἔγινε λάσπη μαλακὴ, ποῦ μποροῦσε νὰ τὴν ἀδειάσῃ ἀπ' εὐθείας τὸ φτυάρι.

Χαρούμενη, ἔκαμε ἀνόμα δύο, τρεῖς δρόμους ὡς τὸ πηγιάδι κ' ἔβρεξε τὸ ἀλλόκοτο μνήμα μετὰ τὰ τρεῖς σιγκλιὰ νερὸ.

Ἔτσι, ἡ δουλειὰ προχώρησε εὐκολὰ καὶ γρήγορα.

Ἦνας σωρὸς ἀπὸ γκριζὸ χῶμα, λασπωμένο, εἶχε ὑψωθῆ δίπλα στὸ στενόμακρο λάκκο ποῦ βαθοῦλωνε ὀλοένα. Λίγο ἀκόμα, καὶ τὸ λείψανο θὰ ξεσκεπαζόταν.

Γιὰτὶ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, δὲ θάβανε πολὺ βαθεῖα. Μόλις ἔσκαβαν ἓνα μέτρο, κάποτε καὶ λιγώτερο. Πολλὲς φορές μάλιστα, ἀπὸ τὰ φτωχὰ μνήματα, ποῦ δὲν εἶχαν πλάκα ἀποπάνω, τὰ γρίμια μποροῦσαν νὰ ξεθάδουν κόκαλα. Καὶ γι' αὐτὸ ἔβγαίναν συχνὰ, σὰ παλιὰ κοιμητήρια, φλογίτσες σὰν ἐκείνες ποῦ κυνήγησαν τὴν Ἑλενα. . .

Καὶ νὰ, σὲ λίγο ἡ ἀξίνα, μετὰ κούφιο κρότο, σκοντάδει σὲ ξύλο. . . Βρῆκε τὸ σκέπασμα τῆς κάσσης.

Ἡ Ἑλενα στάθηκε λίγο κι' ἀναστέναξε μετὰ ἀνακούφιση.

Κι' ὅμως, στὴν κατάσταση ποῦ βρισκόταν, δὲν εἶχε καταλάβῃ καθόλου τὴν κούραση. Μετὰ τὴν ὑστερικὴ ἐκείνη διέγερση, μετὰ τὴ νευρικὴ δύναμη τὴν ἀνεξάντλητη, θὰ ἦταν ἱκανὴ νὰ σκάψῃ ἀκούραστη ὄλο τὸ περιβάλλον.

Πῆρε τὸ φτυάρι κι' ἔξαλάφρωσε σιγὰ-σιγὰ τὸ σκέπασμα τῆς κάσσης ἀπὸ τὰ τελευταῖα χῶματα.

Ἦταν μιὰ κάσση φτωχὴ, ξύλινη, ντυμένη μετὰ πανὶ ἄσπρο καὶ στολισμένη μ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ στενὸ γαλόνι ἀσημένιο. Ἀλλὰ καὶ τὸ πανὶ καὶ τὸ γαλόνι διατηροῦνταν ἀπειράχτα. Θάλεγε πῶς ἡ τάφῃ εἶχε γίνῃ μόλις χτές.

Ἡ Ἑλενα δὲν παραξενεύτηκε καθόλου. Ὡς τώρα, εἶχε ἰδῆ πιὸ παράξενα. . . Ἐπειτα προχωροῦσε ἴσια στὸ τέλος. Αὐτὸ μόνο κοίταζε χωρὶς νὰ προσέχῃ σὲ τίποτ' ἄλλο. . .

Εἶχε πάρῃ μαζὶ της, ὅπως τὴ συμβούλεψε ἡ Μάϊσσα, ἓνα μπουκαλάκι μετὰ ξύδι δριμύ, γιὰ νὰ τὸ κρατῇ στὴ μύτη της, ὅταν θάνοιγε τὴν κάσση.

Ἀλλὰ κι' αὐτὸ στὴ βία καὶ στὴν ταραχὴ της τὸ ξέχασε.

Οὔτε ποῦ ἔβγαίνε ἀπὸ τὴν κάσση ἡ παραμικρὴ ἀποφορά, γιὰ νὰ τῆς τὸ θυμίσῃ. Μόνο ἡ μυρωδιὰ τοῦ χῶματος, ποῦ τὸ εἶχε βρέξει ἡ ἴδια μετὰ τὸ νερὸ τοῦ πηγιαδιοῦ, ἴδια μυρωδιὰ γλήνας.

Ἦταν μέσα στὸ στενὸ λάκκο ποῦ ἀνοίξε, δίπλα στὴν κάσση, σ' ἓναν μικρὸ τόπο ποῦ μόλις χωροῦσαν τὰ πόδια της, καὶ ποῦ τὸν εἶχε σκάψῃ ξεπίτηδες.

Τὸ σκέπασμα, ἀπάνω στὴν κάσση, ἦταν ξεκάρφωτο. Ἦναι εἶχαν ξεκαρφώσει τὴν ὥρα τῆς ταφῆς, γιὰ νὰ ρίξουν ἀπάνω στὸ νεκρὸ λίγο χῶμα, καὶ τὸ εἶχαν ἀφήσει ἔτσι. Μάλιστα δὲν ἦταν βαλμένο κ' ἐντελῶς ἴσια. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἔξείχε, κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄφηνε ἓνα στενὸ ἀνοιγμα.

Ἡ Ἑλενα ἔκαμε πάλι τὸ σταυρὸ της, ἔσχυψε ἀποφασιστικὰ, ἔδραξε μετὰ τὰ δύο της χέρια τὸ σκέπασμα καὶ, κοιτάζοντας ἄλλοθ, τὸ σήκωσε ψηλά.

Χωρὶς νὰ κοιτάξῃ ἀκόμα μέσα στὴν κάσση, τὸ ἔβγαλ' ἔξω ἀπὸ τὸ λάκκο καὶ τὸ ἀφησ' ἐκεῖ, ὅσο μακρύτερα ἔφταναν τὰ χέρια της.

Ἐπειτα, μετὰ τὰ μάτια κλειστά, γύρισε τὸ κεφάλι της πρὸς τὴν κάσση. . .

Θὰ εἶχε τὸ θάρρος νὰ τανοίξῃ καὶ νὰ ἰδῇ; Ὡ, ναί, θὰ τὸ εἶχε! . . Ἦταν μεγάλο, φοβερὸ, πρωτόκουστο γιὰ μιὰ νέα γυναῖκα σὰν τὴν Ἑλενα. Κ' ὅμως τὸ βρῆκε κι' αὐτὸ μέσα στὴν ἀποφασισμένη ψυχὴ της.

Στὴν κρίσιμη ἐκείνη στιγμή, τῆς τὸ ἔδινε τὸ μῖσος γιὰ τὸν πεθαμένο; ἢ ἀγάπη γιὰ τὸ ζωντανό; ἢ ἐπιθυμία γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία;

Ὁλ' αὐτὰ μαζὶ καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμα δυνατώτερο: ἡ ὑποβολὴ ποῦ εἶχ' ἐξασκήσει ἀπάνω της ἡ Μάϊσσα. Τὰ λόγια της κουδούνισαν κάθε τόσο στ' αὐτὰ τῆς Ἑλενας: «Ὅ, τι δῆς, θ, τι ἀκούσης, μὴ φοδηθῆς!» . . Ἐνεργάσει σὰν αὐτόματο, κουρδισμένο ἀπὸ μιὰ θέληση ξένη. Ἀλλὰ ἡ θέληση αὐτὴ τὴν ἔσπρωχνε νὰ κάμῃ τόσο σύμφωνα μετὰ τὸ βαθύτερο αἰσθημά της, ποῦ ἐνόμιζες πῶς ἦταν ὄλη δική της.

Κι' ἀνοίξε τὰ μάτια της καὶ τὰ στίλωσε μονομιάς στὴν ξεσκέπαστη κάσση.

Ὁ Κωσταντῆς ἦταν ἐκεῖ μέσα. . .

Ἀπὸ τὸ χεῖλο τοῦ λάκκου, λίγες ἀχτίτες τοῦ φαναριοῦ φώτιζαν τὸ χλωμὸ καὶ βαθυτάτον ὕπνο.

Γιατ' ήταν ἀλήθεια, σὰ νὰ κοιμόταν. Ἀλυσωτος, ἀγγιχτος, ἀκέρσιος, μὲ τὰ μάτια κλειστά, μὲ τὰ χέρια σταυρωτὰ καὶ δεμένα στὸ στήθος, μὲ τὰ μαῦρα του ροῦχα, ἔτσι ὅπως τὸν εἶχαν θάψει.

Μόνο τὰ ματόφυλλά του ἦταν λιγάκι πρισμένα, κι' ἀπὸ τὸ στόμα του ξέφευγε τὸ μπαμπάκι τοῦ χάρου.

Στὸ στήθος του, κοντὰ στὰ χέρια του, ποὺ ἔμοιαζαν κέρικα, ἓνα ξύλινο εἰκονισματάκι, κι' ἀπάνω στὰ ροῦχα του, κι' ἀπάνω στὸ προσκέφαλό του, ἐδῶ κι' ἐκεῖ, λιγα χώματα.

Κ' ἡ παραμικρὴ ἀποφορὰ, τίποτα ποὺ νὰ σοῦ δείχνῃ πὼς τὸ λείψανο ἐκεῖνος ἦταν πέντε μῆνες στὸν τάφο. Σὰ νὰ τῷ θάψαν χτέες!

Ἐκφρονίστηκε ἡ Ἑλενα μπροστὰ στὸ θάμα; Ὀχι. Θὰ ξαφνιαζόταν περισσότερο, ἂν ἔδλεπε κεῖ μέσα ἓνα σκέλετρο, ἓνα σωρὸ ἀπὸ κόκκαλα. Ἦταν κάτι ποὺ τὸ περίμενε, τὸ φανταζόταν. Γιατί, ἂν ἦταν λυωμένος ὁ Κωσταντῆς, πὼς θὰ μπορούσε νὰ βγαίνει ἀκέρσιος κι' ὀλοζώντανος ἀπὸ τὸ μνήμα καὶ νὰ τῆ βασιάνει;

Μιά στιγμὴ μόνο τὸν κοίταξε στὸ πρόσωπο κι' ἐγύρισε τὰ μάτια της ἀλλοῦ. Ἀλλὰ στὴ ματιὰ της ἐκείνη ποὺ τὸν τρύπησε, εἶχε συγκεντρωθῆ ὅλη της ἡ φρίκη κι' ὅλο της τὸ μῖσος.

«Νά τος, ὁ ἀφωρισμένος! . . . συλλογίστηκε. Μ' ἄμα τὸν καρφώσω ἐγὼ τώρα, ὡς ξανασηκωθῆ, ὡς ξαναβγῆ! . . .»

Κι' ἀπλωσε τὰ χέρια της κι' ἐπῆρε, ἀπὸ τὸ σταυρὸ, τὰ καρφιὰ καὶ τὸ τσεκούρι.

Ἐκανε γρήγορα, βιαστικά, σὰ νὰ τὴν κυνηγοῦσαν. Τὰ κινήματά της φανέρονταν τώρα μιὰ ψυχικὴ κατάσταση ποὺ ἔμοιαζε μὲ μανία.

Καὶ ὅμως πρόσεχε, φυλαγόταν ἀπὸ δυὸ πράγματα: νὰ μὴν ξανακοιτάξῃ στὸ πρόσωπο τὸν πεθαμένο, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀγγίξῃ πουθενὰ μὲ τὰ χέρια της.

Δὲν ἦταν καὶ δύσκολο, γιατί τὰ καρφιὰ ἦταν μακριὰ.

Ἐπῆρε τὸ πρῶτο, τὸ ἔμπηξε κάτω ἀπὸ τὸ λαρύγγι τοῦ πεθαμένου, καὶ μὲ τρεῖς μόνο δυνατὲς καὶ σταθερὲς τσικουριές τὸ ἔκαμε νὰ τοῦ τρυπήσῃ τὸ λαιμὸ καὶ νὰ καρφωθῆ στὸ ξύλο τῆς κάσας.

Ἦάει τὸ πρῶτο.

Ἦῆρε τὸ δεύτερο, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ἐλα. Αὐτὸ ἦταν γιὰ τὸ στήθος.

Τὸ πέρασε ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν ἄσιπρη καρδέλλα τῶν δεμένων χεριῶν, τρύπησε ἀποκάτω τὰ ροῦχα, τὸ ἔμπηξε ἀνάμεσα σὲ δυὸ πλευρές, δίπλα στὸ στέρνο, κι' ἀποτελείωσε τὸ κάρφωμα μὲ τὸ τσεκούρι.

Ἐξῆ σωστὲς τσεκουριές χρειάστηκαν γιὰ νὰ μπῆ ὅλο τὸ μεγάλο καρφί καὶ νὰ βρῆ κάτω τὸ ξύλο τῆς κάσας— ἂν τὸ βρῆκε κιόλα.

Ἦάει κι' αὐτό.

Ἦ Ἑλενα πῆρε τότε τὸ τρίτο, ποὺ ἦταν σὰν τὸ πρῶτο.

Αὐτὸ γιὰ τὰ πόδια.

Ἐκείνο τὸν καιρὸ, στὰ χωριὰ, τὰ ἔδεναν καὶ τὰ πόδια τῶν πεθαμένων, σὰν τὰ χέρια.

Ἦ Ἑλενα πέρασε στριφτὰ τὸ καρφί ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ δέσιμο, καὶ τὸ κάρφωσε ἀπλῶς στὸ σανίδι τῆς κάσας, χωρὶς νὰ τὸ περάσῃ ἀπὸ κανένα πόδι. Τὸ καρφί αὐτό, ἀφοῦ τρύπησε τὸ ξύλο, καὶ τὸ ἔσχισε μάλιστα, χῶθηκε βαθιὰ στὸ χῶμα.

Μὲ τρεῖς τσικουριές αὐτὸ κατορθώθηκε. Ἦ Ἑλενα ποὺ τις μετροῦσε, βρῆκε πὼς ἦταν ὀλες διώδεκα. Κι' ἔδωσε ἄλλη μιὰ, χωρὶς δύνανμη, γιὰ νὰ γίνουν δεκατρεῖς, ὅπως τῆς εἶπε ἡ Μάισσα.

Σὲ κάθε τσεκουριά, ἀγκομαχοῦσε:

— Νά! . . . νὰ κι' ἐγὼ! . . .

Ἀπ' αὐτὸ τὸ λόγο, ποὺ ξυπνοῦσε τὸ μῖσος γιὰ τὸν βασανιστῆ, ἡ ὑπεράνθρωπη δύναμη δὲν τὴν ἄφησε ὡς ποὺ τελείωσε τὸ φοβερὸ μαγικὸ.

Ἐπειτα ξαναπῆρε τὸ σκέπασμα τῆς κάσας καὶ, πάντα μὲ τὰ μάτια ἀλλοῦ ἀπὸ τὸ πρόσωπό του, ξανασηκώθηκε τὸν καρφωμένο.

Βγῆκε τότε ἀπὸ τὸ λάκκο, καὶ μὲ τὸ φτυάρι ἄδειασε μέσα τὰ χῶματα, ποὺ ἦταν σωρασμένα στὰ χεῖλη.

Ἐρριξε μαζὶ καὶ τὸ χοντρὸ στρατσόχαρτο ποὺ εἶχε τὰ καρφιὰ, καὶ τὸ μικρὸ τσεκούρι. Ὅλα τὰ σκέπασε τὸ χῶμα τὸ νοτισμένο, ποὺ τὸ πατήκωσε.

Ἐπειτα ἔσιαξε ἀπὸ πάνω ἓνα κουτρούλι, ὅπως μπόρεσε καλύτερα, ξαναφύτεψε σχεδὸν στὴ θέση του τὸ σταυρὸ— γιὰ νὰ σταθῆ μάλιστα, ἀναγκάστηκε νὰ τὸν χτυπήσῃ λίγο μὲ τὴν ἄξινά— καὶ τέλος ἐμάδησε στὸ χῶμα τοῦ κουτρουλιοῦ ὅλα τὰ τριαντάφυλλα ποὺ εἶχε φέρε τὸ ἀπόγεμα ἡ Ζαφειροῦλα.

(Ἀκολουθεῖ)

Τὸ Δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ὁ Σταθάτειος

Ὁ Σταθάτειος Θεατρικὸς Διαγωνισμὸς εἶχε πραγματικῶς μιὰν ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχία. Καὶ πρῶτα πρῶτα συγκέντρωσε ἐνενήντα ἔργα. Αὐτὸ θὰ πῆ ἴτι τραβῆξε ὅλους ἐκείνους ποὺ μπορούσαν νὰ γράψουν γιὰ τὸ θέατρο, καὶ παλιούς συγγραφείς καὶ νέους. Μπορεῖ κανεὶς νὰ συμπεράνῃ ὅτι δὲν ἔλειψαν, παρὰ καμμιά δεκαριά, ποὺ κι' αὐτοὶ θὰ ἔστειλαν. ἂν παρατηροῦνται λίγο ἡ προθεσμία. Τώρα δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ἢ δυνατώτερη ἔλξη ἦταν τὸ ποσὸ τοῦ πρώτου βραβεῖου: εἴκοσι χιλιάδες δραχμές. Σημερινὲς βέβαια, ὀνομαστικὲς σχεδόν, ἀλλὰ πάντα εἴκοσι χιλιάδες. Καὶ καθένας, μὲ τὴν πιθανότητα— γιατί ὄχι καὶ τὴ βεβαιότητα;— πὼς μπορούσε νὰ τὴς κερδίσῃ, φρεσκάρησε ἴτι εἶχε στὸ συρτάρι του, γραμμένο ἀπὸ καιρὸ, ἢ βιάστηκε νὰ γράψῃ κάτι καινούργιο. Ἐπειτα, ἀπὸ τὰ ἐνενήντα αὐτὰ ἔργα, περιουσιότερ' ἀπὸ τὰ μισὰ ἦταν ἀξιολογώμενα, καὶ καμμιά δεκαπενταριά διαφιλονέκησαν βραβεῖο. Πολὺ καλὴ λοιπὸν κι' εὐδοκίμη συγκομιδὴ. Κι' εἴμαστε βέβαιοι πὼς ἀπ' αὐτὴν πολλὰ καὶ μεγάλας ἐπιτυχίες θάξῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ Ἐθνικὸν Θέατρο. Ἀδιάφορο ἂν περισσότερο κα' ἀπὸ τὰ βραβευμένα τοῦ Σταθάτειου θὰ ἐπιτύχουν μερικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πῆραν μόνο δάφνη, ἢ κι' ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ ἀπλῶς ξεχωρίσθηκαν. Γιατί οἱ κριταὶ τῶν Διαγωνισμῶν μπορεῖ καὶ νὰ γελιοῦνται τὸ Κοινὸ ὅμως δὲν γελιέται ποτέ. Φθάνει κατ' ἔργο νὰ παρουσιάζεται στὸ Κοινὸ ποὺ ταιριάζει. Ὅλα τὰ καλὰ ἔργα, βλέπετε, τοῦ Σταθάτειου— κι' αὐτὸ τὸ ἐτόνισε στὴν ἐκθεσὶ του ὁ κ. εισηγητῆς— δὲν εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴν ἐπίσημη σκηνή— μερικὰ, ὡραιότατα, εἶναι γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἢ τὴν πρωτοποριακὴν.

Παραδειγματὸς χάρι, γιὰ μᾶς προσωπικά, ἓνα δράμα μὲ τὸν τίτλο «Ἐνῶ τὸ πλοῖο ταξιδεύει» ἦταν, ὡς ἔργο, ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τοῦ Διαγωνισμοῦ. (Τώρα μαθαίνομε ὅτι τὸ γράψε ἡ κυρία Γαλάτεια Καζαντζάκη). Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπιμέναμε νὰ πάρῃ τὸ πρῶτο βραβεῖο, ὁ μόνος λόγος εἶναι ποὺ τὸ βρήκαμε καὶ μεις πολὺ τοιμηρὸ καὶ πολὺ μοντέρνο. Δὲν εἶχε τὸν καθολικὸ ἐκεῖνο χαρακτῆρα ποὺ ἔπρεπε νάξῃ, καὶ κατὰ τὴ γνώμη μας, τὸ βραβευμένο τοῦ Σταθάτειου: ἦταν γιὰ θέατρο ἢ γιὰ κοινὸ εἰδικόν. Μποροῦσε ὅμως ἐξαίρετα— κατὰ τὴ γνώμη μας πάλι— νὰ πάρῃ τὸ δεύτερο. Κι' αὐτό, κ' ἡ «Προτομή», κ' ἡ «Ἰλλογένη», κ' οἱ «Μαριονέτες», κ' ὁ «Μυροβλήτης», κ' οἱ «Κορίνθιες».

Ἦ αὐτό, καὶ μόνο γι' αὐτό, μειωηγήσαμε ὡς πρὸς τὴ βράβειον τοῦ «Ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους», πολὺ ἔξυπνον ἔργον, ἀλλὰ κάπως συμβατικῶν ὄχι μόνο ἐκεῖνα ποὺ ἀναφέραμε παραπάνω, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα,— ἀκόμα μάλιστα κ' ἓνα τοῦ ἴδιου συγγραφέα— ἦταν ἀνώτερα. Τὴ γνώμη μας αὐτὴ δὲν τὴν παραδέχτηκαν οἱ ἀγαπητοὶ μας συνάδελφοι. Δικαιώματός τους. Στους Διαγωνισμοὺς ἢ πλειοψηφία πάντα δὲν νικά;

Τὸ εὐχάριστο εἶναι, ὅτι ἡ παραμικρὴ δὲν ἐπρόκυψε διαφωνία ὅσο— γιὰ τὴ βράβειον μὲ πρῶτο τοῦ «Ἀντιφωνητῆ» καὶ μὲ δεύτερο τοῦ «Ἀτέλειωτου Δρόμου». Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «Ἐνῶ τὸ πλοῖο ταξιδεύει», τὸ βυζαντινὸν δράμα «Ὁ Ἀντιφωνητῆς ἐμίλησε» ἦταν ἀσύγκριτα τελειότερο, ὡραιότερο, ἀρτιότερο καὶ οὐσιαστικώτερο ἀπ' ὅλα ὅσα εἶχαν ὑποβληθῆ. Καὶ πάλι ὁ «Ἀτέλειωτος Δρόμος» ἦταν ἀναντίρρητα τὸ καλύτερον ἀπ' ὅλα τὰ νεωτεριστικὰ ἔργα, τὰ ἀλά-Πιραντέλλο νὰ ποῦμε, καὶ τῶν νέων συγγραφέων, καὶ τῶν παλιῶν ποὺ νεωτερίζουν. Νά, ἀλήθεια, ἓνα ἔργο, ποὺ, ἂν καὶ τόσο τοιμηρὸ στὴ σύλληψή του, μπορεῖ, ἐπειδὴ ἔχει μιὰ ἔξοχη ἐκτέλεση, νὰ παιχθῆ καὶ στὸ συντηρητικώτερον θέατρο.

Αὐτὰ εἶχαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἀ' Σταθάτειου. Ὅσο γιὰ τις κατηγορίες μερικῶν ποὺ δὲν ἐβραβεύθηκαν, τις βράσκομε ἀδικες καὶ παρόλογες. Τὸ μόνο ποὺ μπορούσαν νὰ μᾶς ποῦν αὐτοὶ καὶ νὰ μᾶς ἀποστομώσουν, θάταν: «Σὰς στείλαμε τὸ καλύτερον ἔργο, μὰ δὲν εἶχατε τὴν ἱκανότητα νὰ τὸ ἴδῃτε καὶ νὰ τὸ καταλάβετε!» Ἐτέτοιος λόγος, ἀλήθεια, θὰ μᾶς ἔκανε σκεπτικὸς: μήπως, σὰν ἄνθρωποι, γελαστήκαμε; μήπως ὑποβλήθηκαμε κ' ἔργα ἀνώτερ' ἀπὸ τὴν κριτικὴν μας; . . . Ἀλλὰ νὰ μᾶς λένε ὅτι χαριστήκαμε στὸν κ. Σημηριώτη, ποὺ δὲν ἐμάθαμε παρὰ τυχαῖα πὼς ἦταν ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἀντιφωνητῆ» κ' ἐνάμισον μῆνα μετὰ τὴ γραπτὴν μας κρίσιν, ἢ στὸν κ. Συναδινὸ— ποὺ τὸ κάτω-κάτω ἐμεῖς μειωηγήσαμε— ἢ στὸν κ. Ἰωαννόπουλο, ποὺ δὲν ἐμάθαμε πὼς ἦταν ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἀτέλειωτου Δρόμου» παρ' ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα τοῦ φακέλλου του,— εἶναι ἄνω ποταμῶν! Ἐμᾶς προσωπικά μᾶς κατηγοροῦσαν πὼς, πολλὰς ἡμέρας πρὶν ἀπὸ τὴ δημοσίευσιν τῶν ἀποτελεσμάτων, ἐμπιστευθήκαμε σὲ κάποιον φίλον μας— ὑπὸ ἐχεμύθεια βέβαια— ὅτι θὰ βραβευθῆ ἓνα βυζαντινὸν δράμα, ποὺ, καθὼς μάθαμε, ἴσως εἶναι τοῦ κ. Σημηριώτη. Ἔστω. Ἀλλὰ τί βγαίνει μ' αὐτό; Εἶπαμε κανένα . . . φέμμα;— Ἔτσι ἢ ἄλλοιως, αὐτὰ πάντα κοινολογοῦνται. Ποτέ δὲν ἔγινε Διαγωνισμὸς χωρὶς νὰ ποῦν: «Δὲ βαριέστε! ἦταν γνωστὸ πρὸ καιροῦ πὼς θὰ βραβευθῆ ὁ δεῖνας!». Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦταν «γνωστὸ»,

ἦταν ἀραγε καὶ ἀδικο;... Ὡς πῆτε, ἡ ἀνομιμία... Ἐ, βέβαια, ἡ ἀνομιλία ἦταν ἕνας ὄρος τοῦ Διαγωνισμοῦ. Καὶ γὰρ αὐτὸ ἀποκλείσαμε κάθε ἔργο πού μίθουμε τὸ συγγραφέα του. Ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ τὴν κρίση μας! Μετὰ τὴν κρίση, αὐτὸ δὲν εἶχε πιά καμμιά σημασία. Γιατί *seripta manent*. Καὶ ἂν τίς τελευταῖες ἡμέρες, ἀπὸ διαίφορες ἀκριτομυθίες, ἔτυχε νὰ μάθουμε μερικὰ ἄνόμιμα συγγραφέων, τὸ ἴδιο μᾶς ἔκανε: τοὺς εἶχαμε πιά κρίνει.

Μολοντοῦτο—ὡς σημειωθῆ καὶ αὐτὸ γιὰ τὴν ἱστορία.—στὴν τελευταία συνεδρίαση τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅταν μᾶς πληροφορήσαν ὅτι εἶχαν γνωστῆ ὄχι μόνον οἱ τίτλοι τῶν ἔργων πού θὰ γνωθεύουμε, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν συγγραφέων, πού δημοσιεύθηκαν κίολα στὶς ἐφημερίδες, *ἐπροτείναμε νὰ αποκλειστοῦν ὅλα* αὐτὰ καὶ νὰ βραβευσθῶν ἄλλα. Αυστηρῶς οἱ συναδελφοὶ μας τὸ ἀπέχρησαν. Καὶ ἔτσι λέει τώρα καθένας τὸ μαζὺ του καὶ τὸ κοντὸ του.

Γρ. Ξ.

Γιατί... διαβάζεται τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον

Διαβίσαμε τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο τοῦ κ. Κ. Οὐράνη στὴ «Ἐλεύθερο Βῆμα», πού τὸ σχολίασε καὶ τὸ συμπλήρωσε στὴ «Νέα Ἑστία» ὁ κ. Κ. Παράσχος. Προσπάθησαν καὶ οἱ δύο νὰ ἐξηγήσουν γιατί δὲν διαβάζεται τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον, ἐνῶ θὰ πρεπε καλύτερα νὰ ἐξηγήσουν γιατί διαβάζεται, — γιατί εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητο, πού τὸ μαρτυρεῖ ἡ σχετικὴ στατιστικὴ, δηλαδή τὸ «ἀψευδὲς στόμα τῶν ἀριθμῶν», ὅτι τὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον διαβάζεται πολὺ. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι σιελτιώθηκε, ἀνυψώθηκε, τράβηξε τὸ γενικὸ ἐνδιαφέρον, καὶ ὅτι γράφεται πιά σὲ μιὰ γλῶσσα πού μιλεῖ καλύτερα σὲ νοῦ καὶ στὴν καρδιά τοῦ κάθε ἀναγνώστη. Ἡ κρίση πού παρατηρήθηκε τοὺς τελευταίους καιροὺς — ἀπὸ τρεῖς-τέσσερα χρόνια — ὀφείλεται στὴ γενικὴ κατάστασι. Ὁ κόσμος σήμερον δὲν ἔχει πολλὰ ζητήματα καὶ φυσικὰ δὲν παραγοράζει βιβλία. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἔπαυσε νὰ τὰ γράφῃ ἢ νὰ τὰ διαβάξῃ ὅπου τὰ βρίσκει. Καὶ ἄμα περᾶσι αὐτὴ ἡ γενικὴ κρίσις, καὶ ἡ ἀγορὰ τοῦ βιβλίου θὰ ἀναλάβῃ δίχως ἄλλο, καὶ οἱ ἐκδότες θὰ ξαναρχίσουν νὰ βιάζων λογοτεχνικὰ ἔργα μὲ τὴν ἀφθονία πού τὰ ἔβγαζαν ἄλλοτε.

Ἄλλο ζήτημα ὅτι τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον πρέπει νὰ βοηθηθῆ γιὰ νάντιμετωπίσῃ τὴ σημερινὴ κρίσις καὶ ἀκόμα, γιὰ νὰ διαδοθῆ περισσότερο σὲ μέλλον. Σ' αὐτὸ συμφωνοῦμε καὶ ἐπιδοκιμάζουμε ἀπολύτως τὰ προτεινόμενα μέτρα. Ἀποκρούμε μόνον τὴν κατηγορίαν ὅτι τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον δὲν εἶναι καλὸ, καὶ γὰρ αὐτὸ μιὰ ὀρισμένη κοινωνικὴ τάξι δὲν ξέρει παρά μόνον τὸ ξένο. Τέτοιον τάξι μπορεῖ νὰ ὑπῆρχε ἄλλοτε, ἀλλὰ σήμερον δὲν ὑπάρχει. Τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον — καὶ τὸ ξέρουμε καλά αὐτὸ — μπαίνει πιά καὶ στὰ πύδα ἀριστοκρατικὰ καὶ ξενομαθημένα σπιτία. Λιγοστὰ σχετικῶς, καὶ μόνον στὰς Ἀθήνας, εἶν' ἐκεῖνα πού διαβάξουν μόνον ξένα. Κανένα ξένον βιβλίον — τὰ τελευταῖα χρόνια — οὔτε τὸ πύδα περιφρησθῆ, δὲν πούλησε στὴν Ἑλλάδα τόσα ἀντί-

τυπία, ὅσα ἕνα καλὸ ἑλληνικὸ. Μποροῦμε νὰ πούμε ὅτι τὸ καλὸ ἑλληνικὸ βιβλίον διαβάξεται σήμερον ἀπ' ὅλες τὶς τάξεις, καὶ ἀπ' τὴν ἀνώτερη ἀκόμα.

Ὁ κ. Παράσχος ἀναφέρει μερικοὺς τίτλους βιβλίων πού δὲν θὰ τὰ γόραζε ποτὲ ὁ κόσμος. Φυσικὰ, τὰ καλὰ, τὰ ξανὰ γινώσκοντα βιβλία εἶναι πάντα λίγα. Μὲ καμμιά ὑποστήριξι, μὲ καμμιά προπαγάνδα, καὶ σὲ καμμιά οικονομικὴ ἀκρίβη, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διαδοθῶν τὰς ζητήματα καὶ τὰ διδάξαστα. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ: «πρέπει νὰ γράφονται περισσότερα καλὰ βιβλία»; Τὸ ζήτημα εἶναι ὅτι τὰ λίγα πού γράφονται, ἀρκετὰ ὑποστηρίζονται ἀπὸ τὸ κοινόν. Τὰ καλύτερα μάλιστα δὲν τὰ ἐπηρεάζει σχεδὸν οὔτε ἡ κρίσις. Ἐοδεύονται ὅπως καὶ τὸν καλὸ παλιὸ καιρὸ.

Γρ. Ξ.

Περὶ τὸ «Ἀφιέρωμα»

Ὁ ποιητὴς κ. Μίνως Ζώτος μᾶς ἔστειλε τὸ ἀκόλουθον γράμμα:

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Ἐπειδὴ ἤμουν ἄρρωστος, μόλις ἐδῶ καὶ λίγες μέρες κατόρθωσα νὰ διαβάσω τὴν κριτικὴ τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτου σας κ. Παράσχου γιὰ τὸ βιβλίον μου «Ἀφιέρωμα». Βέβαια δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀπαντῶ κανεὶς σὲ κριτικὴς, πάντως ἐγὼ δὲ θὰ ἐπέτρεπα ποτὲ στὸν ἑαυτὸ μου τέτοιον πρᾶγμα, — ἀλλὰ εἶναι μερικὰ σημεῖα τῆς κριτικῆς τοῦ κ. Παράσχου πού δὲ μπορεῖ, δὲν εἶναι δίκαιο νὰ μείνουν ἀναπάντητα.

Κάπου γράφει: «γιὰ τὸ Θεόν, τί σημαίνει ἡ λέξις *ἐκάθαρα*; καὶ ἀφοῦ μεταχειρισθῆσατε ἀνύπαρκτες λέξεις ἑλληνικὴς, γιατί νὰ μὴ μεταχειριστοῦμε καὶ γαλλικὴς καὶ ἀγγλικὴς ἢ καὶ κινεζικὴς ἀκόμη; δὲν εἶναι τὸ ἴδιον;»

Ἐ! μπορεῖ λοιπόν, ἐπιτρέπεται νὰ μὴ πληροφορηθῆ κανεὶς τὸν κ. Παράσχον ὅτι *ἐκάθαρα* εἶναι, σύμφωνα μὲ ὅλες τὶς ἐν χρήσει ἑλληνικὴς γραμματικὴς, κοινότητος, γνωστότητας ἀόριστος τοῦ ῥήματος *καθαίρω* (ξεπλύνω, καθαρίζω); — Στὸ τέλος τῆς κριτικῆς του γράφει: «Τὸν παρασύρει ἡ εὐκολογραφία του καὶ ἡ ἰδέα ὅτι, ἂν ἀραδιάσῃ κανεὶς μερικοὺς στίχους, δίχως μετρικὰ σφάλματα καὶ χασμωδίες, γράφει καὶ ποιήματα». Καθαρὰ τὸ λέει ὑποθέτω: ὅτι δηλ. ἔχω τὴν ἰδέαν πὸς ἔτσι γράφονται τὰ ποιήματα. Αὐστηρῶς ὅμως ὁ κ. Παράσχος δὲν προφαίνεται νὰ τελειώσῃ τὴ φράσι του καὶ ἀμέσως προσθέτει: «ἀλλὰ δὲ γράφει γιατί — καὶ τὸ ξαίρει αὐτὸ ὁ κ. Ζώτος — τὰ ποιήματα γράφονται πολὺ πύδα δύσκολα κλπ. κλπ.» Μπορεῖ, ἐπιτρέπεται λοιπόν νὰ μὴν ὑποδείξῃ κανεὶς σὲ ἀνθρώπους πού δὲ χαρίζων κάστανα, νὰ μὴν πέφτουν σὲ τέτοιες ἀντιφάσεις; Ἄπλως ρωτῶ.

Μὲ πολλὴ τιμὴ

ΜΙΝΩΣ ΖΩΤΟΣ

Σ. Τ. Ν. Ε. — Πραγματικῶς τὸ «ἐκάθαρα» εἶναι ἑλληνικόν ἄλλο ζήτημα, ἂν ὁ τύπος αὐτὸς ξενίζῃ στὴ γλῶσσα πού γράφει ὁ ποιητὴς. Ὅσο γιὰ τὶς φράσεις τοῦ κ. Π. πού παραθέτει, ἐμεῖς

δὲ βρίσκουμε καμμιά ἀντίφραση. Ὁ κριτικὸς μας καὶ ἠθελε νὰ πῇ καὶ τὸ εἶπε μὲ τὸν τρόπον του. Οἱ ἐξοικειωμένοι μ' αὐτὸν τὸν τρόπον — εἶναι βέβαια ὅσοι τὸν διαβάξουν ἀπὸ καιρὸ στὴ «Νέα Ἑστία» — δὲν θὰ σκεφθῆσαν, νομίζουμε, νὰ πορῆσουν.

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΑΛΛΙΑ

Henri Bordeaux: *Tuillette*

Εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸς στὴν πατρίδα μας, ἰδίως μὲ τοὺς *Φουβιλλάρ* πού εἶχε δημοσιεύσει πρὸ χρόνων ἡ «Ἑστία», μὲ τὴν «Γιαμλέ», πού δημοσιεύθηκε στὸ «Ἐλ. Βῆμα» καὶ ἄλλα, ὁ γάλλος αὐτὸς συγγραφεὺς καὶ ἀκαδημαϊκὸς πού ἔταξε ὡς σκοπὸ τοῦ ἔργου του τὴν προστασία τῶν παραδόσεων, τῆς θρησκείας καὶ τῆς οἰκογενείας — πού, καθὼς εἶναι γνωστὸ, προπαντὸς ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμον ἀπόκτησαν πολλοὺς καὶ βάρβαρους ἐχθρούς.

Ἡ ἔξοχὴ καὶ τίμιος ἐργασία του βρῆκε πρὸ πολλοῦ τὴν ἐπιβράβεισιν τῆς ὄχι μόνον στὴ Γαλλία του, ἀλλὰ καὶ ὅπου ἄλλου εἰσέδωσε ὁ γαλλικὸς πολιτισμὸς. Ὡστόσο ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀναπαύεται στὶς δάφνες του. Μὲ νεανικὸ πάντα ἐνθουσιασμὸ καὶ ἐνδιαφέρον στρέφει τὴν προσοχὴν του πρὸς τὶς κοινωνικὴς ἐκδηλώσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς προσπαθώντας νὰ τὶς καθορίσῃ καὶ νὰ τὶς ἀναλύσῃ. Οἱ εὐχολογικὲς νίκαι τῶν νεωτέρων του τὸν ἀφήνουν ἀδιάφορον. Ἀκολουθεῖ πάντα μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον τὴν λαμπρὴν ὑποστολὴν του, πού, καθὼς ἴσως θὰ κατάλαβε ὁ ἀναγνώστης, ξεπερνᾷ πολὺ τὶς φιλοδοξίας ἐνὸς ἀπλοῦ μυθιστοριογράφου.

Τὸ τελευταῖον ῥομάντο του, ἡ «*Tuillette*», δὲν ἀλλάζει, φυσικὰ, κατεύθυνση. Τὸ περιεργὸ «κεραμιδάκι» εἶναι ἕνα μωρὸ πού ἔρχεται ἀρκετὰ ἀπρόοπτα στὴ νεοπαγῆ ἐστία μιανὸ παρισινὸν κοσμικὸν ἀντρογύνου τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς. Ἡ μητέρα ἰδίως, μιὰ γυναῖκα-κουκλά, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἰδέαν τῆς μητρότητος. Ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς της εἶναι ἡ περικύβησις τοῦ ἑαυτοῦ της. Διασκεδάσις, ἀνεσις, ἀφροντισιὰ εἶναι οἱ μόνον τῆς θεοῦ. Γι' αὐτὸ, τὸ κοριτσάκι μεγαλώνει μέσα σὲ χέρια μισθωτῶν, χωρὶς τρυφερότητα, χωρὶς ἀγάπην. Πού καὶ πού, ὅταν τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία, ὁ πατέρας της τὴν παίρνει πάνω του, τὴ χαϊδεύει μιὰ στιγμὴν, κρυφά, γιατί ἡ γυναῖκα του τοῦ φωνάζει καὶ εἶναι τόσα χαριτωμένη καὶ ἀποκλειστικὴ πού δὲν μπορεῖ νὰ τῆς ἐπιβληθῇ.

Ἡ *Tuillette* ἀπὸ μικρῆ, συνήθισε στὴ μοναξιά. Μεγάλου περιπάτου στὸ δάσος. Ὀνειροπολήσεις. Ἡ ἀστοργία ὅμως σφυρηλάτησε τὸ χαρακτήρα της, ἕνα χαρακτήρα μὲ θετικὸν καὶ τρυφερόν.

Ἐρχεται ὁ πόλεμος. Ἡ *Tuillette* τώρα πιά εἶναι μέγαλο κορίτσι. Ὁ πατέρας της φεύγει γιὰ τὸ μέτωπον, ἡ μάννα της γιὰ ἐπίδειξι, ἀπὸ θεατρισμὸν, πηγαίνει στὸν Ἐρυθρὸν Σταυρὸν νοσοκόμα. Ἡ νέα μένει κοντὰ στὸν παπποῦ της, στὴν ἔξοχόν, στὸ μέγαλον δάσος πού ἀνήκει στὴν

οἰκογένειάν της. Ὁ πόλεμος μεγαλώνει, ξαπλώνεται. Ἀερὸπλانا, στίβες. Μιὰ μέρα πληροφοροῦνται πὸς τὰ γερμανικὰ στρατεύματα στρατοπεδεύουν μερικὰ μόνον χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ κτήμα. Στιγμὴς ἀγωνίας, ἀπογνώσεως. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἀμέσως κίνδυνος περνᾷ, ἡ νέα, μὲ τὰ ὑψηλὰ ἀισθήματα γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκογένειαν πού τρέφει, βρῆσκει σ' ἕνα ἀδιάκωπο μαρτύριον. Οἱ σύντομος ἐπιφανείσεις τῆς μάννας της, καὶ ἐπικόλαιος παρὰ ποτέ, πού περνᾷ τὶς μέρες της κίνωντας φιλάνθρωπικὴς ἐφορτῆς, κάνουν ἀζηλοῦτερη τὴν ἀντίθεσιν.

Ἄλλ' ἡ νέα τρελλαινεται ἀπὸ λύπη, ὅταν μιθαίνει πὸς ὁ πατέρας της σκοτώθηκε. Τῆς τὸ ἀναγγέλλει ἕνας φίλος καὶ συνάδελφος του πού ἦταν μαζί του τὶς τελευταῖες στιγμὴς. Καὶ ἡ μάννα της συγκινεῖται. Γιὰ λίγο καιρὸν ἡ *Tuillette* νομίζει πὸς ἄλλαξε.

Ἡ πρώτη ὅμως τρελλὴ μεταπολεμικὴ περίοδος τὴν παρυσύρει πάλι στὰ γλέντια. Ἐξανίσταται μάλιστα μὲ τὴν κόρη της, πού εἶναι τόσο φρόνιμη, τόσο ἡσυχῆ, τόσο καθυστερημένη. Ἀλλὰ ἡ *Tuillette* δὲν ἀκούει ποτὲ τὶς συμβουλές της. Ἔτσι, στὴν ἐορτὴ πού δίνουν γιὰ νὰ ἐορτάσουν τὰ γενέθλια τῆς νέας, ὄλος ὁ κόσμος ἔχει τὴν ἐντύπωση πὸς εἶναι ἡ μητέρα πού ἐορτάζει καὶ ὄχι ἡ κόρη, ἀπλᾶ, σοβαρὰ ντυμένη, πού οὔτε χορεύει, οὔτε φλερτάρει. Ὁμιλουμένως αὐτὴ ἡ ἐορτὴ ἦταν μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία, γιὰ τὴ νεαρὴ γῆρα πού πέρασε τὸν πόλεμον χωρὶς νὰ χαλάσῃ τὸ κέφι της. Ὁ συνάδελφος τοῦ μακαρίτη, ὄχι μόνον καὶ σοβαρὸς ἄνθρωπος, μὲ λαμπρὸν καὶ τίμιον χαρακτήρα, τὴν ἀγαπᾷ, τῆς προτείνει γάμον. Ἐκεῖνη ὅμως ἀπορρίπτει τὴν πρότασίν του. Εἶναι πολὺ σοβαρὸς, πολὺ ἡσυχὸς γι' αὐτὴν τὴν πεταλούδα. Προσωπικῶς θὰ προτιμοῦσε ἕναν ἄλλο, νεαρόν καὶ κομψότατον θαυμαστὴν της, πού τῆς κάνει κόρτε χωρὶς πολὺ παστρικοὺς σκοπούς. Καὶ ἀφοῦ ἤρθε τὸ ζήτημα τῆς παντρεύσεως στὴ μέσῃ, τὰ καταφέρνει νὰ τὴ στεφανωθῇ.

Τὸ νεαρό ζευγάρι φεύγει γιὰ ἕνα ἀτελείωτον μῆνα μέλιτος καὶ διασκεδάσεων. Ἀντιθέτως ἡ *Tuillette*, στὸ Παρίσι, ἀκολουθεῖ ἀνώτερες σπουδές, ἐνδιαφέρεται γιὰ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ προσπαθεῖ νὰ γίνῃ ἡ ἴδια ἕνας χρήσιμος κοινωνικὸς παράγων. Πεθαίνοντας ὁ πατέρας της, τῆς ἀφήσει μιὰ μεγάλη περιουσία πού τῆς ἐπιτρέπει μάλιστα νὰ συνδράμῃ συχνὰ καὶ τὴ μάννα της, πού βρῆκε ἕνα σύζυγον ἀντάξιν τῆς καὶ εἶναι πάντα σὲ οἰκονομικὴς στενοχώριες.

Ὁ παλιὸς φίλος τοῦ πατέρα της πηγαίνει κάποτε-κάποτε καὶ τὴ βλέπει. Τοῦ ἄρσενε πολὺ ὁ θετικὸς καὶ φωτισμένος χαρακτήρας της. Μιλοῦν συχνὰ γιὰ σοβαρὰ ζητήματα. Ἡ συνταύτιση τῶν ἰδεῶν τους, τοὺς εἶναι πολὺ εὐχάριστη. Καὶ ἔπειτα, μιὰ μέρα, ἐκεῖνος τῆς προτείνει γάμον καὶ παντρεύονται. Κάθονται στὴν οἰκογενειακὴ ἐπαυλὴ τῆς *Tuillette* καὶ περνοῦν μιὰ ζωὴ πολὺ ἡρεμὴ καὶ γλυκεῖα. Σὲ κάμποσους μῆνες, ἕνα παιδάκι θὰ σφίξῃ περισσότερο τοὺς δεσμοὺς τῶν δύο συζύγων...

Ἐξάρνα ὅμως ἡ γαλήνη τους ταράσσεται ἀπὸ τὴν μητέρα, τὴν κ. Monthenoit. Ἐρχεται ἕνα

προϊ, απελπισμένη, πτώμα.

Ο σύζυγός της είναι ένας παλιάνθρωπος! Της έφαγε όλα της τα χρήματα, και τη βασανίζει, τη μαρτυρά τώρα. Η κακήμοιρη ή πεισιλοῦδα δεν μπορεί να υποφέρει μια τόσο τραχειά ζωή κι' ερχεται να ζητήσει προστασία απ' την κόρη της.

Όταν, έπειτα από λίγο, πηγαίνει ο Montbenoit να τη ζητήσει, τον υποδέχεται ή Tulleite. Η σκαρή αυτή, λαμπρά γραμμένη, είναι συγκλονιστική. Στο τέλος ο Montbenoit φεύγει, χωρίς να δει τη γυναίκα του. Η Tulleite φροντίζει μόνη της για το διαζύγιο.

Η ζωή στην εξοχική έπαυλη, με την παρουσία της χωρισμένης, πέρνει τώρα ένα ρυθμό ζωηρότερο. Έρχονται επισκέψεις, ή κ. Montbenoit πηγαίνει σ' τσίγγι, σ' χορούς κι' έπειδή ή κακίστατη της Tulleite δεν της επιτρέπεται να κουράζεται, τη συνοδεύει ο σύζυγός της.

Οι παλιές ανιμνήσεις; μια γοητεία άγρευστη; ένα βράδυ, ή Tulleite, περιμένοντάς τους στον κήπο, τους βλέπει ν' άγκαλιάζονται. Βάζει μια φωνή τρόμου και τρέπεται εις φυγήν, στέ σκοτάδι, μέσα στα δέντρα. Τα μέρη όμως της είναι γνώριμα. Τρέχει στη λίμνη. Αυτό που είδα, είναι τόσο φοικτό, που την τρελαίνει. Άλλ' ή ύπαρξη που έχει στα σπλάχνα της, τη σταματά. Πέφτει πάνω στο χορτάρι άναισθητη. Ξυπνά μέσα στις περιποιήσεις και τα χάδια του συζύγου της.

Δεν ήθελε, δεν ήξερε — μια στιγμή τρέλλας! Τήν παρακαλά, την ίκεται να τον συχωρέσει έν όνόματι του παιδιού της.

Όταν ή Tulleite συνέρχεται, γοιζούν σπίτι. Τώρα είναι πολύ ψόχραιμη, πολύ άποφασισμένη. Φοινάζει τη μάνα της, της υποδεικνύει πως πρέπει να φύγη, να πάη κάπου για λίγο καιρό τουλάχιστον. Τα έτοίμασε όλα, το σπίτι της στο Παρίσι είναι στη διάθεσή της, της δίνει χρήματα. Η ιδέα να ξεφύγη από τη μονοτονία της έξοχης άρέσει υπερβολικά στην κ. Montbenoit. Ντύνεται εύθυμη, άπασχολημένη πάντα με την τουαλέττα, τις άνέσεις, τις διασκεδάσεις της, και κατεβαίνουν.

Όλην αυτή την ώρα, ή Tulleite περιμένε μάταια μια λέξη συμπάθειας, μια φράση μεταμέλειας, ένα κίνημα τρυφερότητας που θα γέμιζε την άπόσταση...

Τό αυτοκίνητο περιμένει. Η κ. Montbenoit άποχαιρέτά, μπαίνει μέσα, πάντα έλαφρή, εύθυμη, χωρίς τρυφερότητα. Νομίζει κανείς πως είναι ή Tulleite που φεύγει, — τόσο είναι ο σπαργιμός της μεγάλος, ή άπογοήτευσή της πικρή.

Τό αυτοκίνητο φεύγει, Η κ. Montbenoit κουνά το χέρι.

«Μαμιά!» φωνάζει ή Tulleite, που δε μπορεί πια να συγκρατηθή, με μια σπαρακτική φωνή, «μαμιά!»

Τρέχει μες στη νύχτα, πίσω απ' τ' αυτοκίνητο που χάνεται. Κι' έπειτα στέκεται, περιλυπη μέτρο θανάτου, γιατί καταλαβαίνει πως εκείνη δεν είναι σάν τους άλλους, δεν έχει μητέρα.

Τό μυθιστόρημα αυτό του Μπορντώ δίνει την έντύπωση άρχιτεκτονίματος, τόσο είναι σο-

βαρή, μελετημένο, καλοζυγισμένο. Ένα ύφος απλό, μια γλώσσα πλουσιωτάτη κι' άρμονική και μια άπέραντη άγάπη προς τη φύση ξεχειλίζει από κάθε σελίδα του. Άλλ' εκείνο που είναι άξιοθαύμαστο, είναι ή διαγραφική του χαρακτήρας της κ. Montbenoit. Άδρές, σταθερές και βέβαιες γραμμές, τραβηγμένες μ' ένα χέρι πεπειραμένο, σχηματίζουν έν' άνάγλυφο κι' άλησμόνητο πορτραίτο αυτής της γυναίκας-κούκλας.

A. B.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η Έκθεσις Γεωργαντή

Πρώτη φοράν έρέτος παρουσιάσθη με άτομικήν έκθεσιν τό καλλιτεχνικόν ζεύγος Γεωργαντή. Ο γλύπτης και ή ζωγράφος. Άλλ' ή έκδήλωσις και των δύο, είναι γνωστή από συμμετοχήν των εις παλαιότερας γενικάς έκθέσεις. Δυό συγκρατημένοι εις τά όρια της τέχνης της παριουόσεως καλλιτέχνη.

Ο κ. Ν. Γεωργαντής εξέθεσεν ένα όγκον έργασίας. Υποθέτομεν ότι είναι ή από πολλών χρόνων παραγωγή του. Οι γλύπται, γάρις εις την εδκόλιαν των έκμαγείων ήμπορούν, όταν θέλουν να, τα κρατούν, να έμφανίζουν εις τό άτελιέ των τό συνολικόν των έργων. Άλλ' αυτό τό πλεονέκτημα μετατρέπεται εις μειονέκτημα διά τους γλύπτας που είναι άναγκασμένοι να εργάζονται εκτελοῦντες παραγγελίας διά τόν βιοπορισμόν, προτομάς και άνάγλυφα πορτραίτα, που άποτελοῦν καλώς ή κακώς άναπαυ-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ (Έρπον του κ. Δ. Γεωργαντή. Θά στηθή εις την Κηφισσίαν).

στάσεις των προτύπων, αλλά σπανίως αντιπαρρίνονται εις καλλιτεχνικήν άνάγκην. Προτομαί ύπάρχουν πολλά εις τό άτελιέ του κ. Γεωργαντή και ίσως θα έπρεπε να εκτίθενται πολύ όλιγώτεροι, αλλά θα είχε να παρατηρήση κανείς εις άρκετά κομμάτια την ίκανότητα του καλλιτέχνη να ξεφεύγη άρκετά από την άπλήν άντιγραφικήν του φυσικόν πρότυπου του και να παρέχη με έλεύθερον πλάσιμο και με έκμετάλλευσιν των γλυπτικόν στοιχείων μίαν έκφραστικήν άληθειαν.

Τό μέρος της παραγωγής του κ. Γεωργαντή που δείχνει την καλλιτεχνικήν του άνησυχίαν, είναι εκείνο διά του όποιου έμφανίζεται με την προσπάθειον να δώση την γλυπτικήν έκφρασιν ιδεών και συμβόλων. Εις τό επίπεδον αυτό οι καλλιτέχνη πολύ συχνά γλιστροῦν επικινδύνως. Τό έργο των φαίνεται να έχει άνάγκην από φιλολογικά στηρίγματα. Ο κ. Γεωργαντής κατορθώνει με την έργασίαν αυτήν, άσζέτως με τό επίδικώμενον θέμα, να παρέχη γλυπτικής μορφάς και άκόμη και συνθέσεις που άποτελοῦν προσπαθείας που ένδιαφέρουν διά την έκφρασιν και τό πλάσιμον του γλυπτικού όγκου. Τό έκδηλότερον κομμάτι εις τό μέρος αυτό της παραγωγής του κ. Γεωργαντή είναι ή «Δύναμις της Ύλης». Αν έλειπε ή άντιαισθητική πελωρία παλάμη μέσα εις την όποιαν συνθλίβεται ένα πλήθος γυμνών, και που είναι έν τούτοις άπαραίτητη διά τό θέμα του έργου, ή μάζα εκείνη των σωμάτων θ' άποτελοῦσε ένα άρμονικόν σύνολον έκφράζον την πάλην της ύλης με τόν έκφραστικώτερον τρόπον. Υπάρχουν άκόμη εις τό άτελιέ του γλύπτου γυμνά που φανερώνουν την πίστιν του προς τόν κλασισμόν.

Άλλά πλήρες καλλιτεχνικόν άποτελεσμα ύπάρχει εις τό πρόπλασμα έφίππου άξιωματικού — του Γ. Κολοκοτρώνη υποθέτω. — Υπάρχει άρμονία εις τό σύνολον. Η αίσθησις της όρμής δίδεται πλήρης και καθιστά την άδρανή ύλην έλαφράν και άυτενεργούσαν, όπως τό άλογο με τόν άναβάτην του που ρίχνεται προς τά εμπρός.

Η κ. Έλένη Γεωργαντή παρέχει εις μίαν σειράν έβδομήντα τριών μικρών κομματιών τας ζωγραφικάς έντυπώσεις της από τά ταξείδια και τας έκδρομάς της. Ταξείδια στα όποια την άφει ή λατρεία προς την φύσιν. Αυτό τό αισθημα φανερώνουν τά τοπία της. Ζωγραφίζει, όχι διά να κατασκευάση πίνακας, αλλά διά να έκφράση την αίσθησίν της από τό κομμάτι που την ένδιαφέρει. Κάθε τοπίον την παρασέρει και έχει διά τό καθένα χρώματα και άκόμη και τρόπον έργασίας διαφορετικόν. Δεν είναι καλλιτέχνης που διατηρεί παντού την προσωπικότητά του, αλλά εκείνος που έγκαταλείπεται εις ό,τι του υποβάλλει τό φυσικόν αντικείμενον. Από τας ζωγραφικάς αυτές έντυπώσεις ξεχωρίζει ή άποιμς της Μονής Πετρόκη. Είναι ένα κομμάτι με διάθεσιν. Έχει άτμόσφαιραν και έκφρασιν του ζωγραφικού στοιχείου. Θα έπρεπε να σημειώση κανείς άκόμη τό «Άπό ψηλά», ένα κομμάτι με πεύκα, μίαν άπομν της Βουλιαγμένης.

ΑΘΗΝΑΙΪΣΣΑ (Μακέττα της δ. Γεωργαντή)

Εις τό άτελιέ αυτό εξέθεσε τις μακέττες της και ή δκ Λουκία Γεωργαντή. Κούκλες με τά παλαιά και συντηρούμενα άκόμη εις πολλά μέρη γραφικά γυναικεία κοστούμια. Είναι μια έργασία εις την όποian αξίζει να δοθη ξεχωριστή προσοχή. Έργασία έρεύνης και αισθητικής μελέτης του γραφικού στοιχείου της παλαιάς ελληνικής ζωής. Τα άπλά αυτά και όμως τόσο κομψά και χαριτωμένα φορέματα, έκφράζουν τόσο πολύ τό γούστο μιας εποχής και δίδουν τό χρώμα και τόν αισθητικόν χαρακτήρα κάθε ελληνικού τόπου! Όλη σχεδόν ή παλαιά Έλλάς δίδεται με τά είκοσιένα κομμάτια που εκτίθενται εις τας προθήκας της δας Γεωργαντή.

Έργασια καλλιτεχνική, ως αυτή, είναι προσφορά εις την άνάγκην της άναπτύξεως ιδιαίτερον διακοσμητικού χαρακτήρος της ελληνικής ζωής. Τα ελληνικά σπίκια ήμπορούν να έχουν αυτά τά πράγματα ως στοιχεία της διακοσμητικής των. Εύρισκόμεθα περισσότερο άνετα άνάμεσα εις τά μοτίβα που μας ένθυμίζουν τόν γνωρίμον χαρακτήρα του παλαιότερου ελληνικού περιβάλλοντος.

Δ. Α. Κ.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Οἱ Ἕλληνες σοῖστοι: *Λήδα Κουρούκλη, Καίτη Ἀνδρεάδου, Λούλα Μαύτα, Δημήτριος Χαρχαλάμπης, Σπύρος Φαραγγάτος, Φρειδερίκος Βολωνίνης.*—Οἱ ξένοι καλλιτέχναι: Ἑλισάβετ Σούμαν.—Ὁ διάσημος τενόρος Φλέτα.—Αἱ συμφωνικαὶ συναυλίαι τῆς Ἑλληνικῆς ὁρχήστρας.—Δύο ἔργα Ἑλλήνων συνθετῶν.

Ἡ μουσικὴ σαφῶς βρίσκεται αὐτὴ τὴν ἐποχὴν ἀπὸ κορύμφου τῆς. Ἐνα εἰσάγονον σημεῖον αὐτῆς φρετινῆ ἐξέλιξίς της εἶναι ἡ ἐμφάνισις μιᾶς φάλαγγος Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, ποὺ εἶναι σὲ θέσιν νὰ σταθοῦν ἀπὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τοὺς ξένους σοῖστοι ποὺ περνοῦν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν ἰσοπέδον ἐπαγγελίας. Τοὺς ἀναφέρω χρονολογικῶς μὴ τὴν σειράν των συναυλιῶν ποὺ ἔδοσαν.

Ἡ δ. Λήδα Κουρούκλη, ἡ νεαριώτατη καλλιτέχνις τοῦ βιολονσέλλου, ποὺ πῆρε πρὸ δύο ἔτων τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ Κονσερβατορίου τοῦ Παρισι, εἶναι μιὰ διαλεκτὴ μέσα στὶς διαλεκτὲς μουσικὴ φύσεις ποὺ φανεροῦνται ἀπὸ παιξίμω τῆς μὲ καταπληκτικὴ δύναμι ἐκφράσεις. Οἱ μουσικοὶ κριτικοὶ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ Βελγίου ἔγραψαν γι' αὐτὴν ἐνθουσιώδη ἀρθρα ποὺ τιμοῦν τὴν Ἑλλάδα. Τὸ μοναδικὸ ρεσιτάλ ποὺ ἔδωσε στὰ Ὀλύμπια, ὑπέροχα συνοδευομένη ἀπὸ τὸν κ. Μητρόπουλο στὸ πιάνο, ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν στὴν Ἑλληνίδα καλλιτέχνιδαν νὰ ἐκδηλωθῇ σ' ἅλας τὶς φάσεις τοῦ πλουσιωτάτου ταλάντου, μὲ τὸ ὅποιον εἶναι προικισμένη. Τὸ πρόγραμμά της ἀνέγραψε συνθέσεις κλασικῆς μεγάλης σημασίας, ὅπως ἡ *Σονάτα* τοῦ Βεραισίνη, τὸ *Κονσέρτο* τοῦ Λεονάρδο Λέο, ἡ *Βαριασιόνες* τοῦ Μπετόβεν σὲ θέμα τοῦ Μότσαρτ, καὶ σύγχρονα κομμάτια γεμάτα φλόγα ἐκφράσεως καὶ ἐμπροσισμὸς, ὅπως ἡ *Ἰσπανικὴ Σουίτα* τοῦ Μανουέλ ντὲ Φάλλα, ἡ *Μακρινὲς Βιολόνες* τοῦ Πόλ Μπαζλαρ, ἡ *Μυῖνα* τοῦ Ναστρούτσιλ κ.τ.λ.

Ἡ Λήδα Κουρούκλη εἶναι μεγάλου μέλλοντος καλλιτέχνις τὴν διακρίνει ἡ εὐγένεια τοῦ «βιμπράτο» τῆς, ἡ φλογερὴ εὐγλωττία τῶν «καντιλέν», ἡ ἐκφραστικὴ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἀνάγλυψη πλαστικότης τῶν μουσικῶν φράσεων καὶ τῶν ἰδεῶν ποὺ ἀποδίδει χωρὶς μάταιες ἐπιδείξεις ἐξωτερικῆς διακοσμητικῆς. Ἐχει ἀκόμη τὴν δύναμιν νὰ ἐξωτερικεύῃ στὴν ἐντέλεια ὅλα τὰ μουσικὰ συναισθήματα τῶν ἔργων ποὺ ἐρμηνεύει μὲ βαθειὰ διαίσθησι καὶ πλήρη κυριαρχία. Ὁ ἀφογὸς μηχανισμὸς ποὺ κέρδισε στὰ μακρὰ ἔτη τῶν σπουδῶν της, τῆς χρησιμεύει ὡς μέσον, ποτὲ ὡς σκοπὸς. Ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, δίκαια περήφανος γιὰ τὴν εὐγενικὴν καὶ ὀραία αὐτὴ κόρη τῶν Ἀθηνῶν ποὺ εἶναι προωρισμένη γιὰ παγκοσμίους θριάμβους, τῆς ἔκαμε ἐνθουσιώδη ὑποδοχήν.

Δύο Ἑλληνίδες τραγουδίστριες μορφωμένες ἀπὸ μεγάλη Γερμανικὴ σχολή, παρουσιάζονται μὲ τὰς σοβαρωτέρας ἀξιώσεις τελείων Heders-angerinnen: ἡ δ. Καίτη Ἀνδρεάδου καὶ ἡ δ.

δ. Λούλα Μαύτα. Καὶ αἱ δύο ἔχουν φωνὴν σοπράνο, μὲ τὴν διαφορὴν ὅτι ἡ φωνὴ τῆς Καίτης Ἀνδρεάδου ἔχει δραματικὸν χρῶμα, ἐνῶ ἡ Λούλα Μαύτα εἶναι ἡ καθαρὸν λυρικὴ σοπράνο μὲ τὸ ρόδινο τιμῆρε καὶ τὶς φωτερές διακομάνσεις. Ἡ Καίτη Ἀνδρεάδου τραγούδησε ἀπὸ Κεντρικῶν ἕνα μακρότατον πρόγραμμα ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους κλασικοὺς τοῦ 16^{ου} αἰῶνος καὶ ἔφθασε ὡς τοὺς συγχρόνους Ἰσπανοὺς Μανσι καὶ Joaquín Nin, περνώντας ἀπὸ τὸν Μάλερ, τὸν Σούπερτ, τὸν Debussy, τὸν Καλομοίρη καὶ τὸν Μητρόπουλο. Τραγούδησε ἀκόμη στὴ Λέσχη Καλλιτεχνῶν «Ἀτελιέ» ὀλόκληρο τὸν κύκλο τῆς «*Ἀγάπης τοῦ Ποιητῆ*» (Nichterliebe) τοῦ Σούμαν—Χάινε, μὲ τὸν σταθμόν μουσικὸν παλμὸν ποὺ ἀπαιτοῦν πρὸ παντὸς τὰ λυρικώτατα αὐτὰ κομμάτια. Ἡ Καίτη Ἀνδρεάδου εἶναι μιὰ δημιουργὸς τῆς λυρικῆς συγκινήσεως ἀπὸ τὶς πολὺ λίγες τοῦ εἴδους της. Ἡ θερμὰ χρωματισμένη φωνὴ της ἔχει τὴ σκοτεινὴν δραματικότητα μιᾶς κοντράλτο, ἀκόμη καὶ ὅταν φθάνῃ στὸς ὑψηλότερους τόνους.

Ἀντιθέτως ἡ φωνὴ τῆς δ. Μαύτα εἶναι γεμάτη φῶς καὶ δροσιὰ. Τραγούδησε μὲ ὑπέροχον τέχνη καὶ μουσικώτατη διαίσθησι τὰ ὀραιότερα τραγούδια τοῦ Paul Kahn, τοῦ Hugo Wolf, τοῦ Gustav Mahler καὶ τοῦ Ρίχαρντ Στράους. Εἰς τὸ πιάνο τὴν συνοδεύει μὲ βαθειὰ μουσικότητα ὁ ἐξαιρετικὸς Ἕλληνας πιανίστας Σπύρος Φαραγγάτος.

Τὸ ρεσιτάλ πιάνου ποὺ ἔδωσε στὰ Ὀλύμπια ὁ λαμπρὸς αὐτὸς Ἕλληνας σοῖστας, εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα τῆς ἐφρετινῆς περιόδου. Σπανίως μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία ν' ἀκούσωμε στὰς Ἀθήνας ἕνα τόσο μέγαλο πρόγραμμα ἐκτελεσμένο μὲ τόση ἀριότητα καὶ τόσον ἀσθηρὰ μουσικὴ συνείδησι. Ἡ *Chaconne* τοῦ Μπαχ, ἡ πολυδαίδαλη αὐτὴ πολυφωνικὴ σύνθεσις ποὺ πραγματοποιεῖ στὸ πιάνο κολοσσιαῖα effets ἐκκλησιαστικοῦ ὄργάνου, ἡ δευτέρα *Σονάτα* τοῦ Μπετόβεν μὲ τὴν ἀπόλυτην διαφάνειαν τοῦ κλασικοῦ της σχεδιαγράμματος, ἡ *Σονάτα* εἰς φα δίεσις τοῦ Σούμαν μὲ τὴν ρωμαντικὴν φλόγα ποὺ τὴν διαπνέει ὀλόκληρη καὶ τὴν θαυμασιὰν καντιλέν τῆς Ἀρίας, τὸ *Σκέρτσο* εἰς σι ἐλασσον, οἱ δύο *Μπαλλάντες* τοῦ Σοπέν, τὰ *Mouvements* τοῦ Ρουβίνε καὶ τὸ Τραγικὸ Φόξ-Τρόττ τοῦ Καστελνιούβο Τεδέσκο—δύο σελίδες ἐξόχως συγχρονισμένης μουσικῆς—ὅλας αὐτὲς οἱ πλήρεις ἀξιώσεων συνθέσεις ἔδωσαν ἀφορμὴν στὸν δεξιό-τέχνην ἐκτελεστὴν νὰ φανερώσῃ ὅλας τὰς φάσεις τοῦ μουσικοῦ του ταλάντου καὶ τῆς λαμπρῆς τέχνης του.

Ὁ κ. Δημήτριος Χαρχαλάμπης ἦλθε γιὰ πρώτη φορὰ στὰς Ἀθήνας νὰ δώσῃ ἕνα ρεσιτάλ ἡστέρα ἀπὸ πολλῶν ἔτων σπουδῶν στὸ Παρίσι, ὅπου ἀφομοίωσε τελείως μὲ θαυμαστὴν διαίτησιν τὴν εὐγένειαν, τὴν εὐαισθησίαν καὶ τὴν εὐρυθμίαν τῆς Γαλλικῆς σχολῆς. Ὁ κ. Χαρχαλάμπης εἶναι μιὰ λεπτὴ μουσικὴ φύσις ποὺ κατορθώνει ν' ἀποδίδῃ στὸ πιάνο ὅλας τὶς ἐμπροσιστικὰς διαθέσεις καὶ τὶς αἰθέριες ἡχη-

τικὰς πινελιὰς τοῦ Debussy, ὅπως κανεὶς ἄλλος Ἕλληνας ὁμοτέχνος του δὲν τὸ κατορθώσεν ὡς τώρα. Εἶναι ἀκόμη ἄξιος ν' ἀκολουθῆ πιστὰ τὰ μεγάλα κελύσματα τῆς κλασικῆς παραδόσεως, ὅπως τὸ ἀπέδειξε στὴν ὑπέροχον ἐρμηνείαν τῆς *Σονάτας* τοῦ Μπετόβεν ὅπου βί μὲ τὸ ἀσθηρὰ γαλήνιον καὶ γεμάτο ἐγκαρτέρησιν Ἀδαβιο ποὺ ἀπεδόθη ἀπὸ τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην μ' ἕνα τρόπον ἀπολύτως ἀντικειμενικόν.

Ἀντιθέτως, αὐτὰ δώδεκα Προελούδια τοῦ Σοπέν ποὺ ἐπαρκελοῦθησαν ἀπὸ πρόγραμμα, ὁ κ. Χαρχαλάμπης ἀπετύπωσε τὴν καθαρὴν ἀτομικὴν του σφραγίδα, ὅπως καὶ στὰ ζωντανωτάτα Προελούδια τοῦ Debussy, Bruyères, La Soirée dans Grenade, Janus sous la pluie κ.τ.λ. Στὸ τέλος τοῦ προγράμματος ὁ κ. Χαρχαλάμπης ἀπεδείχθη ἐφάμιλλος τοῦ μεγάλου Ἰσπανοῦ πιανίστα Ricardo Vinès, ὁ ὅποιος ἀποδίδει μὲ ἰδιαίτην ζωντανωτικότητα ἐπάνω στὸ πιάνο τὴν περίφημη σειρά *Tableaux d'une Exposition* τοῦ Μουσσοργκι. Εἶναι μιὰ σύνθεσις γεμάτη πρωτοτυπία καὶ τεχνολογία καθαρῶς Ρωσικῆ, βαθύτατης, μουσικῆς εὐαισθησίας κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴν τῆς ἀπλότητα, ἡ ὅποια ἀπαιτεῖ τὴν πλέον ἐκλεπτυσμένην χρωματικὴν ἀπόδοσιν ἀπὸ τὸν ἐρμηνευτὴν πιανίστα. Ὁ κ. Χαρχαλάμπης χειροκροτήθηκε ζωντανῶς στὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὀραίων αὐτῶν σελίδων ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐπαίζοντο στὰς Ἀθήνας.

Ὁ Φρειδερίκος Βολωνίνης, ὁ γνωστότατος Ἕλληνας σοῖστας τοῦ βιολιού, εἶχε τὴν τύχην ν' ἀνακαλύψῃ τὸ κελόκαϊρι ἕνα πολὺτιμο ὄραϊο βιολί Bibi—ἀληθινὸν εὐρημα—, τὸ ὅποιον καὶ ἀγόρασε θυσιάζας ὑπέροχον ποσόν. Ἐστὶ, τώρα ὁ λαμπρὸς μᾶς καλλιτέχνης ἔχει πλέον τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα ποὺ τοῦ ἔλειπε τόσα χρόνια. Τὸν ἀκούσαμε μὲ ἰδιαίτην χαρὰ στὸ λαμπρὸν τοῦ αὐτοῦ ὄργανο σὲ μιὰ συμφωνικὴ συναυλία, στὴν ὁποίαν ἔπαιξε μὲ συνοδείαν ὁρχήστρας τὴν *Ἰσπανικὴν Συμφωνίαν* τοῦ Λιάδ. Ὁ εὐγενικὸς ἡχὸς τοῦ Ἕλληνος βιολιστοῦ καὶ ἡ ἐκθαμβωτικὴ του δεξιότητις ἐλαμψαν μέσα στὸ συμφωνικὸν σύνολο τῆς ὁρχήστρας. Ὁ Βολωνίνης εἰσιμάζει τώρα ἕνα ρεσιτάλ μὲ τὴν *Παρτίτα* τοῦ Μπαχ, τὸ *Κονσέρτο* εἰς λα, τὸ *Κονσέρτο* τοῦ Darius Milhaud, ποὺ θ' ἀκουσθῇ γιὰ πρώτη φορὰ στὰς Ἀθήνας, τὸ περίφημον *Caprice* τοῦ Παγανίνι—Κραϊσλερ καὶ πολλὰς ἀκόμη συνθέσεις τοῦ Σκόττ, τοῦ Καρτιέ, τοῦ Φωρέ καὶ τοῦ Debussy. Ὁ Βολωνίνης διακρίνεται μ' ἐξαιρετικὸν τρόπον στὶς Συμφωνικὰς Συναυλίαις ὡς πρῶτο βιολί «κονσερτίνο», ἐκτελὼν ὅλα τὰ σόλα τοῦ βιολιού στὰ μεγάλα συμφωνικὰ ἔργα.

Μέσα στὸς ξένους καλλιτέχναις ποὺ πέρασαν σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐκείνη ποὺ ἦτο πραγματικῶς ἔξοχη καὶ ἄξιζε τὰς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινοῦ, ἦτο ἡ κ. Ἑλισάβετ Σούμαν, λυρικὴ σοπράνο τῆς Ὄπερας τῆς Βιέννης καὶ τοῦ Βερολίνου. Ἡ κ. Σούμαν εἶναι πραγματικῶς μιὰ πριγκί-

πισσα τῆς τέχνης καὶ ἡ ἐμφάνισις της ὅπως καὶ ἡ ἐρμηνεία της, μαρτυροῦν ὅλον τὸν ἀριστοκρατικὸν καὶ τὴν γνησιότητα τῆς καλλιτεχνικῆς της προελεύσεως.

Μακρὴν ἀπὸ κάθε ἐπίδειξι καὶ κάθε μάταια λάμψη, ἡ κ. Σούμαν φανεροῦνται μιὰ ἀπὸ τὶς σεμνότερες ἰσότητες τῆς μεγάλης μουσικῆς. Τὸ τραγούδι της στὰ ἔργα τοῦ Μότσαρτ εἶναι πραγματικὰ ἕνας «ἀγγλὸς αἰθέρας *Χερουβινκῆς χαρᾶς*», κατὰ τὴν φράσιν τοῦ ποιητῆ. Ἐξευγενισμένο, ἐξαισθημένο, ἀπολυτοποιημένο ἀπὸ κάθε νόθο στοιχεῖο, εἶναι ἕνα ἀληθινὰ ὑπερκόσμιον τραγούδι. Τὸ περίφημον Μοτetto *Ἀλληλοῦσα*, ἀντιπεργίχει μιὰν οὐράνιαν αἰγλή, σκορπά μιὰ διάχυτη φρεγγισιλή. Καὶ σ' ὅλας τῆς τῶς ἐκδηλώσεις πρωτοστατεῖ, πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο στοιχεῖο, ὁ ἀγνότερος ἰδεαλισμὸς τοῦ μεγάλου μουσικοῦ στυλ.

Ἡ κ. Σούμαν τραγούδησε ἕνα πλῆθος Γερμανικὰ τραγούδια, χωρὶς γὰρ παρεκκλίνῃ οὔτε μιὰ στιγμὴ ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ εὐγενικοῦ σχεδιαγράμματος τῆς μεγάλης τέχνης. Ἐστὶ, ἀκούσαμε μουσικῶς ἀλλὰ καὶ ψυχικῶς ὀλοκληρωμένες τὶς ὀραιότερες δημιουργίες τοῦ συνθέτου τοῦ *Μαγμένου Ἀβλοῦ* καὶ τὶς ὀραιότερες σελίδες τοῦ Σούπερτ, τοῦ Σούμαν, τοῦ Μάρξ, τοῦ Γουσταύου Μάλερ καὶ τοῦ Ρίχαρντ Στράους. Τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν ἀπεθέωσε κυριολεκτικῶς τὴν μεγάλην Γερμανίδα καλλιτέχνιδαν.

Τὸ ἴδιον ὅμως αὐτὸ κοινὸν φρίνηκε δυστυχῶς κατώτερον ἑαυτοῦ καὶ τῆς φήμης του ὡς τοῦ «ἐξυπνότερου κοινοῦ τοῦ κόσμου» στὸ πέρασμα τοῦ Ἰσπανοῦ τενόρου Μιγκουέλ Φλέτα,—ἕνα πέρασμα ποὺ σημεῖωσε πραγματικὰς ἀσχημίες μέσα στὰς Ἀθήνας. Τῶν ἀσχημιῶν αὐτῶν ὑπόλογοι εἶναι μερικὲς ἐφημερίδες ποὺ παραγνωρίζουν τὸν προσορισμὸν τους καὶ βρῖσκουν μιὰ ἰδιαίτην εὐχαρίστησι στὸ νὰ ὑποδαυλίσουν τὰ πρωτογόνα ἐναίτικτα τοῦ καλόβουλου Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Κάθε λαὸς εἶναι ἑτοιμὸς νὰ ὑποδεχθῇ ἕνα διάσημον τενόρον μ' ἐξαιρετικὰς ἐκδηλώσεις καὶ νὰ τὸν ἀποθεώσῃ σὰν εἰδωλο. Ὁ Φλέτα ἦταν γνωστὸς σ' ὅλον τὸν κόσμον ἀπὸ τοὺς δίσκους τῶν γραμμοφῶνων, γι' αὐτὸ στὸ πρῶτο του ρεσιτάλ τὸ θέατρον Ὀλύμπια ἦταν ἀσφυκτικῶς γεμάτο, μὲ ὅλας τὶς ὑπέροχες τιμὰς τῶν εἰσιτηρίων ποὺ πουλήθησαν πρὸς 300, 250 καὶ 150 δραχμῆς. Ἀπὸ τὸ πρῶτο ὅμως κομμάτι ποὺ τραγούδησε ὁ Φλέτα ἀπογοήτευσεν φοβερὰ τοὺς ἀκροατὰς του, οἱ ὅποιοι τὸν χειροκρότησαν διστακτικὰ καὶ χλιαρὰ. Οἱ εὐσυνείδητοι μουσικοὶ κριτικοὶ ἔγραψαν φρικτὰ τὴν ἄλλη μέρα τὴν ἀλήθειαν. Μερικὲς ἐφημερίδες ὅμως σήκωσαν σημαία ὑπὲρ τοῦ Φλέτα καὶ ἀρχισαν νὰ ἐξάπτουν τὸν κόσμον κατὰ τῶν κριτικῶν, οἱ ὅποιοι ἐπράνησαν ἀδίκως μεροληπιτικῶς δῆθεν καὶ ἀσθηροί, ἐνῶ ὁ μέγας αὐτὸς τενόρος εἶναι μιὰ παγκόσμιος δόξα ποὺ καταδέχθηκε νὰ καταβῇ στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ τιμήσῃ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Στὴν παράστασι τῆς Τόσκας, ἐνῶ τὸ θέατρο ἦταν ἀδειο στὴν ἀρχὴ, γέμισεν ἀποτόμως στὴ β' πράξιν ἀπὸ πλήρη μι-

νόμους και ἀλαλάζοντα που ἀπεθέσαν πεισματωδῶς τὸν Ἰσπανὸ τετόρο σὲ κάθε του ἀμφίβολη νότα και ἐβρίζαν τοὺς κριτικούς, ζητώντας τὴν κεφαλήν των ἐπὶ πίνακι. Οἱ ἴδιες σκηνὲς συνέβησαν και στὴν παράσταση τοῦ Ριγκολέττο, ἐνῶ ὁ ἀδικημένος Φλέτα σ' αὐτὲς τὲς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἐδέχγεται ἰσποτικώτατα ἐγγενῆς και μακροθύμιος και φιλοῦσε μὲ συγκίνηση τὲς Ἑλληνικὲς τιμιές των στεφάνων διάρνης που τοῦ προσέφεραν. Ἐννοεῖται ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιτήδεια «κόλπα» ἐκαυόφωνα τὸν ἑξαλλον ἐνθουσιασμόν του κοινού που ἐφθανε μέχρι φρενιτιδός.

Μὲ τὲς σκηνὲς αὐτὲς νομίζω ὅτι ἡ σοβαρότης τῆς Ἑλληνικῆς πρωτευούσης κινδυνεύει πολὺ σὰ μάλιστα τῶν ξένων, ὅταν βέβαια αὐτοὶ δὲν εἶναι οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι καλλιτέχναι που ἐνθουσιάζονται τὰς διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν σὲ κάθε παράστασιν. Ἡ ἀλήθεια σὲ ἕλην αὐτὴν τὴν «περίπτωσιν Φλέτα» εἶναι μία: ὁ Ἰσπανὸς αὐτὸς τετόρος δὲν εἶναι κανένας μεγάλος καλλιτέχνης. Δὲν ἔτυχε καμμιάς ἀνωτέρας μορφώσεως, οὔτε ἔκαμε συστηματικὴς και σοβαρὰς σπουδῆς. Εἶναι βεβαίως προικισμένος ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ ὄραλαν φωνήν, ἡ ὁποία ὅμως δυστυχῶς παρουσιάζεται τώρα ἐντελῶς κατεστραμμένη, ἀνομοιογενῆς σὰ μὲντιουμ και στερεομένη ὀρθῆς και δυνάμειος, πρὸ πάντων δὲ σταθερότητας στους ὕψηλους τόνους. Οἱ Ἑλληνες που χειροκροτοῦσαν μανιωδῶς τὸν Φλέτα, ξεγνοῦσαν ὅτι ὑπάρχει ἕνας Ἑλληνας τετόρος, ὁ Ὀδυσσεὺς Λάμπας, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦμε σχεδὸν στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ὁ ὁποῖος στέκεται σὲ ἀπέριον ἀνώτερον ἐπίπεδον και φωνητικῶς και μουσικῶς και σκηρικῶς ἀπὸ τὸν Ἰσπανὸν καλλιτέχνην του καμποτισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἀπεθέσαν μὲ τόσην μοροπιστίαν.

Σ.Κ.Σ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀλεξάνδρου Ἐμπειρίκου: «Les Paysages Vivants».

Φαίνεται σὰν αὐτονόητο ὅτι ἡ φύση εἶναι τὸ πιὸ ὄραιο τῆς ζωῆς. Ἀμα ὅμως τὸ σκεφθῆ κανεὶς καλύτερα, φαίνεται πὰν ἀπὸ τὰ πιὸ δυσνόητα προβλήματα που ἐπιβάλλονται στὸν ἀνθρώπο που ζῆ τὴ ζωὴ του.

Ὅτι τοῦ πνεύματος τὰ δημιουργήματα ἐπιστρέφουν πρὸς τὸ πνεῦμα και τὸ πληροῦν, δὲν εἶναι και ἀπαρο. Ὅτι ὅμως κάτι που δὲν φαίνεται δημιουργημ πνευματικὸ, πληροῖ αἰσθητικὰ τὸ πνεῦμα, εἶναι δυσνοητότερο. Ὅσοι διαφορῆς και ἔν ἐχη φυσικὴ και καλλιτεχνικὴ καλλονή, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι, και στίς δύο φορῆς, φερόμαστε πρὸς μίαν ἐνιαία πηγὴ πνευματικῆς ἐδδιαιμονίας.

Και αὐτὸ τὸ πρόβλημα θὰ ἐξηγηθῆ, μόνον ἅμα κατανοηθῆ ἡ μεταφυσικὴ ἐνότης τῆς φύσεως και τοῦ πνεύματος, που ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἀποψη παρουσιάζουν τὴν ἴδιαν ἐλευθερία και τὴν ἴδια ἀρμονία. Deus sive natura, ὅπως ἔλεγε ὁ Spinoza, που δὲν ξεχώριζε τὰ δύο αὐτὰ στοι-

χεῖα. Αὐτὸ τὸ πρόβλημα, πρὸς τὸ ὁποῖο μόνον προσβλέπομε, χωρίς ἔδω νὰ τ' ἀγγίζομε, μὴς τὸ θυμίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἡ καλλιτεχνικὴ ἀπεικόνισι τῆς φύσεως μὲ τὸ πινέλο ἢ μὲ τὸ κονδύλι, και μάλιστα ὅταν ἡ φύση που ἀπεικονίζεται, εἶναι ἡ ἔξω ἀπὸ τὸν ἀνθρωποφύση, που ἀντικειμενικώτερα πάντα προσπίπτει στὴ συνείδησι, τέτοια φύση δένεται ἐκ νέου πρὸς τὴν τέχνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κοινὴ μεταφυσικὴ τῆς καταγωγῆ, και ἀπὸ τὴν περιγραφικὴ πλαστοουργικὴ ἐνέργεια τοῦ καλλιτέχνη.

Και μ' αὐτὴν τὴν πλοκή, παίρνουν, και ἡ τέχνη που ἔχει περιεχόμενο τὴν φύση και ἡ φύση που ἔχει μιὰ καλλιτεχνικὴ πιά μορφή, ἐντελῶς ξεχωριστὴ ζωνοῖδα στὴν ἀντίθεσὶ των. Και ἔχει μίαν ἰδιόμορφον αἰσθητικὴν ἀξία και ἡ πλοκή των.

Γύρω ἀπὸ αὐτὲς τὲς μόλις χωραγμένους σκέψεις μ' ἔφεραν συχνὰ τὰ ποιήματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἐμπειρίκου.

Ὁ Ἐμπειρίκος εἶναι ὁλόκληρος στραμμένος πρὸς τὴ φύση: σπάνια πρὸς τὲς ἐσωτερικῆς φυσικῆς δυνάμειος τοῦ ἀνθρώπου, συχνότερα πρὸς τὴ μὴ ἀνθρώπινη φύση. Τὸ πνεῦμα, ἂν, γιὰ νὰ γίνωμε κατανοητοί, τὸ ἀντιτάξομε στὴ φύση, ὁ Ἐμπειρίκος ἢ τὸ βλέπει σὰν μιὰ φυσικὴ δύναμη, σὰν μιὰ μοῖρα που ὄρα-ὄρα ταράζει τὸν ἀνθρώπο, ὅπως στὸν Ἀπόλλωνα ἢ τὸν Ἡρακλῆ, ἢ πάλι σὰν τὴν ἐσωτερικὴν ἀρμονία που συνδέει τὲς γραμμῆς τοῦ ὄριζοντα μὲ τὰ πσῦκα, τὰ βράχια και τ' ἀερογιάλια. Ἀλλὰ και αὐτὸ τὸ πνεῦμα, που βλέπει μὲς στὴ φύση, δὲν ἔχει τὴν οὐσία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, που ὑπάρχει ἀπὸ τὸν πόνο και τὴν ἀγωνία. Δὲν ἔχει μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα μίαν ἀνταπόκριση ἀνθρώπινη που σὲ τὸσους ποιητῆς τὴ φύση τὴν ἀνθρωπομορφώνει σὲ τρόπο που τοῦ ποιητῆ ὁ πόνος νὰ διαχύνεται και νὰ ἐκτείνεται νοσταλγικὰ σὲ ὅλη τὴ φύση.

Πρὸς αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἔρχεται ὁ κ. Ἐμπειρίκος, σὰν καθαρῶς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο βάρος. Και μόνον ἕνα πάθος κρατεῖται μέσα του, τὸ πάθος γιὰ τὴ φυσικὴ δύναμη και φυσικὴ ἀρμονία τοῦ ἀφύχου κόσμου, που δὲν παίρνει ψυχὴ ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ τὸν πόνο, οὔτε ἀπὸ τὸν δικὸ του πόνο που δὲν γνωρίζει, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν πρωτογενῆ ἀξία που ἔχει ἡ καθαρὴ μορφή στὴν καθαρὴ φύση. Γιὰ ὅσους εἶναι ἀκατανόητος ἕνας ἔρωτας πρὸς κάτι ἄλλο μὰ και ἀψυχο μαζί, γιὰ κάτι που δὲν ἔχει οὐσία, ὅσο και ἂν ζῆ ἀπὸ τὴν ὕλη μονάχα, (γιατὶ εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ σχέση, ἡ ἐσωτερικὴ ἀρμονία αὐτῆς τῆς ὕλης), ποιήματα σὰν τοῦ κ. Ἐμπειρίκου που λατρεύουν ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε ἄλλη πνευματικὴ συσχέτισι τὴ φύση γιὰ τὴν φύση, ἴσως νὰ φαίνονται καλοδουλεμένα ἀραβουργήματα χωρίς βιασύτερο ποιητικὸ περιεχόμενο. Διαφεύγει ἀπὸ τέτοιους ἀναγνώστες τὸ θεμελιώδες στοιχεῖο, που κάνει τὸν Ἐμπειρίκο ποιητῆ, ἡ στροφή του πρὸς τὴν ἀπόλυτη ἐκφραση τοῦ ὄραλου, ἐκείνην που μόνον οἱ καθαρὰ καλλιτεχνικῆς ὑπάρξεις καταλαβαίνουν, γιατὶ εἶναι ἀρχικὰ χωρισμένη ἀπὸ κάθε μεταφυσικὴ προσατένισι, τὴν ἐκφραση που ὑπάρχει σὲ ὅτι πιὸ ξένο φαινομενικὰ πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴν ὑπάρχει, τὴν ἀσυνείδητη ἐνέργεια μὰ και ἀρμονία μαζί τοῦ φυσικοῦ κόσμου.

Ἄν εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι στὸν Ἐμπειρίκο ἡ φύση δὲν ποιεῖ τὸν πόνο του, φαίνεται ὅμως συχνὰ πὸς αὐτὸς πονεῖ τὸν πόνο τῆς φύσεως. Και ὅμως δὲν μὴ φαίνεται και αὐτὸ νὰ συμβαίνει. Ὁ πόνος ἔχει μίαν ἐξωτερικὴν ἐκφραση που τὸν καθιστὰ ἀντιληπτὸ τοῖς ἄλλοις. Ἡ φύση μέσα στὴν ἀπειρία τῶν μορφῶν τῆς, ὑποδέεται συχνὰ και τὴν μορφή τοῦ πόνου. Και ἐνδιαφέρει και ἔδω ὅχι τὸ ἐσωτερικὸ ψυχικὸ πρόβλημα, οὔτε τὸ πρόβλημα τοῦ παγκοσμίου πόνου, ἀλλ' ἐνδιαφέρει ἡ καλλονὴ τῆς φυσιογνωμίας τοῦ πόνου.

Τέτοια εἶναι ἡ φύση τὸ πιὸ συχνὰ στὴν ποίησι τοῦ Ἐμπειρίκου, και πρὸς τὴν τέτοια φύση στρέφεται ἡ ποιητικὴ του συγκίνηση.

Βέβαια δὲ λείπουν ὅμως σὲ μιὰ περίπλοκη καλλιτεχνικὴ ψυχὴ και λοξοδρομήσεις πρὸς μίαν ἀνθρώπινότερη φύση. Θέλοντας νὰ δουλέψῃ τὴν ἑλληνικὴ φύση, μοιραία τῆς δίνει κάποτε τὴν προέκτασι τοῦ χρόνου. Και μὴ που εἰσφύση ὁ χρόνος, τὸ ἱστορικὸ, τὸ δραματικὸ και ἀνθρώπινο στοιχεῖο ἔχει μὴ ἐπίσης σὰ ποιητικὸ πλαίσιο. Ξαναγυρίζει ὅμως ὁ ποιητῆς πάντα στὴν κυρία γραμμὴ του που δὲν τὴν ταριάζει ἡ ὁμορφία τῆς δραματικῆς ραῆς τοῦ χρόνου και ὅσαν ὁ χρόνος παρασύρει, ὅσο ἡ ἄμεση θεὰ τῆς ὕλης γραμμῆς, τῆς ἐσωτερικῆς μουσικῆς τοῦ ὕψου κόσμου. Ἡ θεὰ αὐτὴ βέβαια ζωντανεύει τὴν φύση. Ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀκριβῶς βγαίνει και ἡ ἐσωτερικὴ τῆς ἀρμονία. Ζωὴ πάθους και ὀρμῆς, ζωὴ που ἔχουν τὰ στοιχεῖα περισσότερο παρὰ οἱ ἀνθρώποι. Και ἀλήθεια, εἶναι τόσο ἐντονη και δραμητικὴ ἡ ζωὴ τῶν πραγμάτων στὴν ποίησι τοῦ Ἐμπειρίκου, που ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων φαίνεται μπροστά του; φωχιά και ἀδύνατη. Και εἶναι και αὐτὸ κάτι, που μὰ; βοηθαίει γιὰ νὰ ὑψώσομε μέσα μας περισσότερο ἀκόμα τὸν φυσικὸ κόσμο.

Μὲ δύο φύσεις εἶναι ἐρωτευμένος ὁ Ἐμπειρίκος, τὴν ἀττικὴ φύση και τὴ φύση τῆς Γαλλίας. Ζαῖρε ὅλες τὲς ἀποχρώσεις των, τὰ εἶγη και τὰ ὄνειρα που περιπλαῖουν. Γιὰ τὴ γαλλικὴ φύση, ἡ προσωπικὴ μου ἐντύπωσις εἶναι τόσον περαστικὴ! Κι' ὅμως μπορῶ νὰ πὼ πὸς τὴν βλέπω σὰν μιὰ παλαιὰ γνωριμία μπροστά μου. Και ἂν παρὲ δὲν τὴν εἶχα δῆ, περνώντας/ἀπ' ἐκεῖ θὰ τὴν ἀνεγνώριζα. Ἔχω τὴν πεμπουσία τῆς μέσα μου και ὅλη τὴν αἰσθητικὴ χαρὰ που δίνει τὸ χρῶμα, ἡ δρασιά, ὁ χυμὸς και τὸ φῶς τοῦ χωματένιου και τοῦ ἀληθινοῦ κόσμου. Μοῦ εἶναι ἀδιάφορο ἂν ὁ Ἐμπειρίκος εἶχε πιστὸς ζωγράφος. Εἶμαι βέβαιος ὅμως πὸς εἶναι. Γιατὶ μιὰ τόση συνοχή και συνέπεια αἰσθητικὴ δὲν κρατεῖται μόνον μὲ τὴν φαντασία, χωρίς τὴν βοήθεια τῆς πραγματικότητος. Ἡ φαντασία ἔχει πάντα ἀστάθειες και ἀσάφειες και δὲν μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴ θεὰ τῆς γῆς. Γιατὶ πιστεύω πὸς ὁ Ἐμπειρίκος μὴ χάρισε τὴν πολυτιμὴ γνώση ἐνδὸς κοιμητιοῦ, που ἀγαποῦμε ὅσο περισσότερο γέρομε πρὸς τὴν ἀνάπαυσι που μὰς ἐπιφυλάσσει.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀττικὴ φύση, θαρρῶ πὸς τὴν ξέρω κι' ἐγὼ και τὴν ἀγαπῶ περισσότερο ἀπ'

ὅλα τ' ἄλλα και πὸ ἡ ἀξία νὰ διώξουν τὸν ἀνθρώπο ἀπ' αὐτὴν. Δὲν τὴν βλέπω ἀπὸ τὴν κλασσικὴ τῆς ἄψῃ, ὅσο ἀπὸ τὴν τραγικὴ. Εἶμαι ἐπιτυχημένος πὸς ἕνας ἀνθρώπος, που τὴν γνώρισε και τὴν ἀγάπησε μαζί μου, ἔχει ἔξαρθῆ σὲ μίαν ἀντικειμενικώτερη ὑπόστασι, σὲ μιὰ γαληνότερη θεὰ. Ὁ Ἐμπειρίκος δὲν ἔχει τὸ ἐλάττωμα νὰ τοῦ γεννοῦν τὰ πράγματα που βλέπει, σκέψεις που δὲν ἔχουν ποτὲ τὴν ἀξία τῶν πραγμάτων, σκέψεις που παρασύρουν μακριὰ ἀπὸ τὴν καθαρὴ θεὰ τὴν ἀγνή λατρεία τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Καταρθώνει νὰ σταθῆ ἐλεύθερος ἀπὸ τὸ στοχασιῶ, ἢ μᾶλλον, ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε στοχασμὸ που δὲν στρέφεται στὴν αἰσθητικὴ διαμόρφωσι τῆς φύσεως που κυτάζει. Εἶναι λίγοι οἱ πιστοὶ αὐτῆς τῆς μυσταγωγίας. Λίγοι ἔχουν τὴν καθαρότητα που ἐπιτρέπει τὴν τοιαύτην ἐπικοινωνία μὲ τὴν φύση. Ἀκόμη λιγότεροι μπορεῖ νὰ συνειδατοποιήσουν αὐτὴν τὴν ἐπικοινωνία σ' ἕνα ἔργο ποιητικὸ.

Ὁ Ἐμπειρίκος βλέπει ὅλες τὲς λεπτομέρειες τῆς φύσεως. Μήπως αὐτὸ εἶναι ἐλάττωμα; Αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες τότε εἶναι ἐλάττωμα, ὅταν τοποθετοῦνται παρατακτικὰ. Ἴσως νὰ τὸ πάθαινε αὐτὸ ὁ Ἐμπειρίκος σὰ πρῶτα του ποιήματα. Στὴν τελευταία συλλογὴ «Les Paysages Vivants», που μὴ δίνει ἀφορμὴ σ' αὐτὲς τὲς σκέψεις, οἱ λεπτομέρειες δὲν εἶναι βαλμένες γιὰ τὴν προσωπικὴ των χάρι, ἀλλὰ ὑπηρετοῦν σ' ἕνα σύνολο και εἶναι ἀξεχώριστες ἀπ' αὐτό. Αὐτὸ τὸ σύνολο ἐκφράζει χωρίς σκέψη, μὲ τὴν αἰσθητικὴ κίνησι και μορφή, τὸ νόημα τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως, και πιὸ ζωηρὰ τῆς φύσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Αὐτὴ ἡ τελευταία, γιατί εἶναι ἡ πιὸ ἄλλη ἢ πιὸ δυσκολοξάνοιχτη ἀπ' ὅλες τὲς ἄλλες, βρῖσκει ἀπέριον μὲν θαυμαστάς, ἐλάχιστους ὅμως ἱμνητῆς. Ἐλάχιστοι ἀλήθεια διετύπωσαν τὴ φύση αὐτὴ που βλέπω κάθε μέρα ἀλλοιώτικη και αἰώνια. Ὁ Παλαμῆς τῆς ἔδωσε ἱστορικὸ βάρος και ὕψος δραματικὸ. Ὁ Μορέας τὴν συνέδεσε μὲ τὴν θαυματουργὴ νοσταλγία του γιὰ τὸ κλασσικὸ και τὸ γαληνὸ και τὸ συγκρατημένο. Ὁ Ἐμπειρίκος τὴν ἐρημήνευσε ἰδίως ἰωνικώτερα και ἀσφαλῶς περισσότερο ἀπόσωπα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἶδε περισσότερο τὴ γραμμικὴ τῆς παράστασι και λιγότερο τὴ μεταφυσικὴ τῆς οὐσία. Πάντως τὴν ξανάπλασε μὲ τὸ στίχο, τὴν ξανάπλασε μὲ ἀγάπη και μὲ ποιητικὴ σοφία. Σὲ μιὰ ἐποχῆ, ὅπου ἡ φύση πέθανε και γιὰ τοὺς ποιητῆς, ἀκόμα ὁ Ἐμπειρίκος ἀντίκρουσε τὴν πιὸ δυσκολοξάνοιχτη φύση και τὴν εἶδε, τὴν εἶδε ἀρκετὰ καλά, ὥστε νὰ μπορῆ νὰ τὴν ἀναδημιουργήσῃ μέσα στὸν κόσμο τῆς τέχνης.

Γιὰ ὁποῖον πιστεύει ὅτι ἡ καθαρὰ σχέση μὲ τὴ φύση εἶναι σχέση θερησκευτικὴ, ἀπόλυτη, τὸ ἔργο τοῦ Ἐμπειρίκου, καθὼς τὸ βλέπω ὅλο-ἕνα νὰ συμπληρώνεται, εἶναι μιὰ πολύτιμη ἐνθάρρυνσι, μιὰ παρηγοριά μεγάλη μέσα στὴν ἀμελικτὴ θνητότητα και πενιχρότητα τῆς ζωῆς.

ΗΘΟΣ ΔΕΛΦΟΣ

Μανώλη Κανελλή: «Σάρκας, μυθιστόρημα.

“Αν ή ενότις στην εργασία ενός ποιητή ή έ-
νός πεζογράφου είναι λογοτεχνική άρετή από
τις πιο ύψολογίσιμες, ή «Σάρκας» του κ. Κ.
Κανελλή, μολονότι προκαλεί πολλές και σοβαρές
αντιρρήσεις και επιβάλλει τη σιωπή της περι-
φρονήσεως σε όσους άγανακτούν κόντα από
τις ατέλειες ενός λογοτεχνήματος, πρέπει να
αναλυθώ, να εξηγηθώ, να τοποθετηθώ. Το
μυθιστόρημα αυτό δεν είναι απλώς ένα έργο
με προτερήματα και με ελαττώματα. Είναι το
ξέσπασμα μιας ψυχικής διαθέσεως που την
εύρηκαμε εκδηλωμένη και μ' άλλους λογοτε-
χνικούς τρόπους και την άναγνωρίσαμε άμέσως
χωρίς κόπο και άμφισβόλια. Άνήκει δηλαδή
και ή «Σάρκας» σε μια σειρά λογοτεχνικής έρ-
γασίας, που έχει άδιάσπαστη ενότητα. Και την
ενότητα αυτή δεν δυσκολεύεται να την άνακα-
λήψη όποιος έχει παρακολουθήσει όπωσδήποτε
τις λογοτεχνικές προσπάθειες του κ. Κ. και έχει
διαβάσει τουλάχιστον τα ποιήματα που συγγέ-
νησε σε βιβλίο με τον τίτλο τή «Ρίγη της
Γής». ‘Ο νέος αυτός λογοτέχνης και στα «Ρίγη
της Γής» και στη «Σάρκας» διατυπώνει το ίδιο
συμπέρασμα από το αντίκρισμα του ανθρώπου
και των αγώνων του κ' έχει την ίδια ιδέα για τη
ζωή και για την αξία της. ‘Ο κ. Κ. έχει την ψυχή
βαρεία, όπως έλεγα γράφοντας για τα «Ρίγη
της Γής». Είδε τη ζωή χωρίς φως, χωρίς χαρά.
Και βλαστημάει, βγάζει φωνές βάρβαρες, κραυ-
γές ανθρώπου που αισθάνεται τον έαυτό του
χαμένο μέσα στο σκοτάδι.

‘Υπάρχει, δηλαδή, στην εργασία του κ.
Κ. ή ενότις εκείνη που χαρακτηρίζει όχι
μόνο το τελειωμένο έργο αλλά και τις κα-
λές άκόμια λογοτεχνικές άπόπειρες. Άλλο ζή-
τημα τώρα αν ή ενότις μόνο δεν είναι άρκετή,
άφου το λογοτέχνημα είναι ή σύμπτωση πολ-
λών προϋποθέσεων και ή καλή χρησιμοποίηση
άλλων τόσων ίκανοτήτων.

‘Ο κ. Κ., όπως στα «Ρίγη της Γής», και στη
«Σάρκας» περιηρζει την έρευνά του στις έκδη-
λώσεις εκείνες του ανθρώπου που πρώτη άφορ-
μή έχουν τον έρωτα. Και είναι αλήθεια ότι ο
λογοτέχνης που θα κατορθώσει να συλλάβη τις
έκδηλώσεις αυτές, θα κλείσει στο έργο του το
μεγαλύτερο μέρος της ζωής. Στη «Σάρκας» όμως
δεν συναντούμε τη μεγάλη εκείνη ζωική δύνα-
μη που λέγεται Άγάπη, ή όπως άλλοιως θέλετε,
αλλά τον «κοινωνικό έρωτα», που δημιουργεί
καταστάσεις στις όποιες χάνεται κάθε άρστη
του ανθρώπου και ή ζωή γίνεται σωστή κόλα-
ση.— ένας κόσμος ζόφου που όλα τα κάνει λά-
σπη και τα πετάει τροφή σε ύπάρξεις που είναι
βρομερότερες από τα σκουλήκια και στέκονται
χαμηλότερα απ' αυτά. ‘Ολη ή «Σάρκας» είναι
μια φοβερή βλαστήμια στην Κοινωνία, στον
Άνθρωπο, στη Μοίρα, μια βλαστήμια που
ένω προκαλεί τον τρόμο, δεν ξυπνάει τον
ήθικό κόσμο που κοιμάται ύπνο βαθύ
στα βάθη της ψυχής των περισσότερο αν-
θρώπων της εποχής μας. Έχει δηλαδή άρνη-
τικό άποτέλεσμα, όπως καθιερί που δεν άνάβλυ-

σε από άγάπη, άλλ' από άγανάκτηση. Κι αυτό
ισα-ισα είναι το μεγαλύτερο μειονέκτημα της
εργασίας του νέου αυτού λογοτέχνη. ‘Ο κ. Κ.
δεν έχει άγάπη και συμπόνια για τον άνθρωπο.
Έχει μόνο άγανάκτηση. Βλέπει πάντα μπρο-
στά του έναν ύπεύθυνο, γίνεται θηρίο από τη
λύσσα του και, περνώντας σε σίφουνας πάνω
από τους ανθρώπους που θέλει να ζωντανέψη
μπροστά μας, σηκώνει όλο το βούρκο της ζωής
των και μ' αυτόν σκεπάζει τα πάντα. Δεν αφή-
νει τίποτα καθαρό.

Αυτή είναι ή ζωή; Άσφαλώς όχι. Άλλά και
ή πιο ζοφερή ζωή θα γινόταν ζοφερότερη μέ-
σα στις σελίδες της «Σάρκας». ‘Ο κ. Κ. άνή-
κει στην κατηγορία των συγγραφέων που θέλ-
γουνται από την υπερβολή. Άλλοι επιμένουν να
μη βλέπουν ούτ' ένα συννεφάκι στον ουρανό,
ούτε το συννεφάκι εκείνο που προκαλεί την άγ-
τίθεση και κάνει άπαλότερο και ειρηνικώτερο
το γαλάζιο του στερεώματος. Αυτός δεν αφήνει
να περάσει φως ούτε από τις χαρμίδες των
παρθύρων της σκοτεινής φυλακής στην όποία
ζει ο κόσμος του. Θέλει τον άπόλυτο, αλλά και
άνυπαρκτο ζόφο. Και ύποτάσσει, αλήθεια, το
έργο του στην ψυχική του διάθεση, αλλά το
κρατάει μακριά από την πραγματικότητα που
κυνηγάει περισσότερο από καθιερί άλλο την ποι-
κλία, την έναλλαγή, την αντίθεση.

Έτσι, μερικές αξιολογώτατες ίκανότητες του
κ. Κ. μένουν χωρίς σοβαρό άποτέλεσμα. Το ύ-
φος του, ύποταγμένο στην άτμοσφαιρα του έρ-
γου, έχει διαρκώς τον τόνο της κατάρας, όταν
δεν έχει τη βαναυσότητα της βλαστήμιας. Άλ-
λά και πάλι είναι άδρο, προσωπικό, κ' έχει παλ-
μό δικό του. Σε μερικές μάλιστα σελίδες της
«Σάρκας» είναι το μόνο που αξίζει. Έπειτα, ή
παρτηρητικότης του κ. Κ. είναι ένας φακός
που άρπάζει και τα πιο άσημαντα και τα με-
γεθύνει όσο πρέπει. Ξέρει να βλέπη ο κ. Κ.,
αλλά μόνο την πλευρά της ζωής που άπορά-
τισε να εξερευνήση. Έχει, άκόμια, άξιοσημείω-
τη περιγραφική ίκανότητα. Έέλος, κατορθώνει
συχνά να βρίσκη σωστές ψυχολογικές εξηγήσεις
γεγονότων και καταστάσεων. Άντίρρηση μόνο
θα είχαμε για μερικές περιεργες συμπτώσεις
που ύπάρχουν στο μυθιστόρημα αυτό, και προ-
πάντων για τις συμπτώσεις εκείνες που γίνονται
άφρηγία σειρās ολόκληρης σπουδαίων γεγονό-
των, — γεγονότων που σχηματίζουν κάποτε τη
βίση του μύθου. Πώς, λ. χ. — άπορεί ο άνα-
γνώστης, — δικηγόρος του «σπιτιού» στο όποιο
κράτησε ή Έλλη, ή ήρωίδα του έργου, έτυ-
χε να είναι ο Καβάντης, ο άντρας της δηλαδή;
Και να πής πως είναι μετρημένοι οι δικηγόροι
στην Άθήνα! ‘Οπωσδήποτε, οι συμπτώσεις εί-
ναι άδυναμία όλων σχεδόν των πεζογράφων
μας και δεν επιμένω περισσότερο. Προτιμώ ν'
άναφέρω μια άκόμια ίκανότητα του κ. Κ., και
με τον καθορισμό της αξίας της να κλείσω το
σημειωμά μου. ‘Ο κ. Κ. ξέρει να μοιράζη το θ-
λικό του, να κρατάη σε καλή άρηγηματική σει-
ρά τα γεγονότα που του χρειάζονται και να δέ-
νη πρόσωπα και περιστατικά σ' ένα στερεό
σύνολο. Έχει δηλαδή ή «Σάρκας» σχέδιο. Και

πεζογράφημα με σχέδιο, — όχι, φυσικά, με το
σχέδιο των καλλιών διηγημάτων και μυθιστορη-
μάτων που ήταν άφόρητος και άντικαλλιτεχνι-
κός περιορισμός, — στέκει καλύτερα στα πόδια
του. Άλλά και ή αξία του καλού σχεδίου, ο-
πως και όλων των άλλων ίκανοτήτων του κ. Κ.,
δεν φαίνεται ολόκληρη σε έργα που τα βγαί-
νει ή άτμοσφαιρα της «Σάρκας». Οι ίκανότητες
αυτές έχουν στην περίπτωση αυτή άρνητικό μό-
νο άποτέλεσμα. Κάνουν τα έργα του είδους της
«Σάρκας» λιγώτερο καταθλιπτικά και δυσάρε-
στα. Π. Χ.

Πέτρος Πικρός: «Η έταίρα που κυβέρνησε
την Ελλάδα».

Το βιβλίο τουτο γράφτηκε μ' έναν άρισμένο
σκοπό. Κι ο σκοπός αυτός μπορούσε ως ένα
σημείο να πραγματοποιηθεί, αν το σχέδιο και
το γράμμα του έργου ήταν άλλο. ‘Ο κ. Πικρός
θέλησε να γράψει ένα ρομάντσο «με θέμα ιστο-
ρικό και μορφή χιουμοριστική», όπως λέει στην
αυτοκριτική του. Προπάντων όμως να δώσει σε
μια χιουμοριστική εικόνα την κοινωνική ζωή
του Χρυσού Αιώνας κ' απ' εκεί να βγάλει την
προσωπικότητα της Άσπασίας. Δεν άκολούθησε
δηλαδή το σύστημα των βιογράφων που πι-
στεύουν ότι στη διαμόρφωση των ιστορικών
γεγονότων παίζουν μεγάλο ρόλο οι προσωπικό-
τητες και επιμένουν σ' αυτές περισσότερο.
Κ' επάνω στο ζήτημα αυτό μπορούσε, φυσικά,
να γίνει εύρύτατη συζήτηση. Άλλά σ' ένα έργο,
που θέλει να είναι λογοτεχνικό περισσότερο
παρά ιστορικό, πρέπει πριν από καθιερί άλλο
να εξεταστεί ή λογοτεχνική μορφή. Και οι άν-
τιρρήσεις άκριβώς που προκαλεί ή λογοτεχνική
μορφή της «Έταίρας που κυβέρνησε την Έλ-
λάδα» δεν αφήνουν να προχωρήσουμε περισσό-
τερο και να συζητήσουμε την ιστορική βίση
της. Άλλωστε το κέρδος από μια συζήτηση αυ-
τού του είδους είναι πολύ άμφισβόλο, άφου ο
κ. Πικρός κ' οι όμοϊδεάτες του πιστεύουν ότι
βρήκαν τον τρόπο με τον όποιον εξηγούνται
όλα τα γεγονότα, — ιστορικά, κοινωνικά, επι-
στημονικά, καλλιτεχνικά, — και έχουν την εύτυ-
χία να μην άμφισβάλλουν για τίποτα...

‘Οπωςδήποτε, οι αντιρρήσεις που προκαλεί ή
λογοτεχνική μορφή της «Έταίρας που κυβέρ-
νησε την Ελλάδα» και πολλές είναι και σοβα-
ρές. ‘Ο κ. Π. θέλησε να σατυρίσει. Και μπο-
ρούσε, βέβαια, να σατυρίσει τον Χρυσόν Αίω-
να, όπως και κάθε εποχή με ανθρώπους που
είχαν μεγάλες ίκανότητες και άνάλογα ελαττώ-
ματα. Άλλά να σατυρίσει με κέφι, να δει τα
παράξενα της εποχής με ψυχραιμία κ' αντί-
ν' άγανακτήσει να διασκεδάσει. Κάτι που δεν
κατόρθωσε να κάνει ο κ. Π. Και δεν άρνού-
μαι, βέβαια, ότι ή σάτιρα μπορεί να πηγάζει
κ' από άγανάκτηση. Κάθε άλλο. Άλλά ή σά-
τιρα του είδους αυτού άναφέρεται συνήθως σε
γεγονότα της τελευταίας ώρας και σύγχρονα
πρόσωπα. ‘Η σάτιρα δηλαδή μπορεί να χωρι-
στεί σε δυό είδη: στη σάτιρα των σημερινών
και στη σάτιρα των περασμένων. Κ' ενώ ή

πρώτη μπορεί να είναι ξέσπασμα θυμού, ξέ-
σπασμα δίκαιο και θανασιτό, ή δεύτερη πρό-
πει ν' άναβλύζει από τη φιλοσοφική εκείνη
διάθεση που ζητεί εξηγήσεις για όλα τα πράγ-
ματα, για τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα και για
τις άσημαντες λεπτομέρειες της καθημερινής
ζωής, για τις όνομαστές προσωπικότητες και
για τον άγνωστο άργόσχολο μιας λαμπρής έπο-
χής, για τα σπουδαία και για τ' άσημαντα, για
τις μεγάλες γραμμές και για τις κρυμμένες χα-
ρακτηριστικές λεπτομέρειες. Άλλά ο κ. Π. δεν κα-
τόρθωσε να σατυρίσει με τον τρόπο αυτόν. Και
είναι αλήθεια ότι προσπαθεί να σταθεί στα μι-
κρογεγονότα της καθημερινής ζωής. Άλλά ποτέ
δεν τα σατυρίζει με κέφι, με τη σκέψη ελεύθε-
ρη από ιδεολογίες και προθέσεις. Παντού και
πάντα μένει ο άνθρωπος που θέλει να κηλι-
δώσει ό,τι του φαίνεται άσυμβίβαστο με τις πε-
ποιθήσεις του. Και κηλιδώνει με τον το βαναυ-
σώτερο τρόπο. Δεν άπόρχει βρωμιά, χυδαίο ύπο-
νοούμενο, πρόστυχη έκφραση που να μην άνα-
ζητήθηκε και να μη σερβιρίστηκε στον άνα-
γνώστη της «Έταίρας που κυβέρνησε την
Έλλάδα». Στις περισσότερες σελίδες της ή
δυσφρησή σας ύποφέρει φοβερά. Και σε όλες
νοιώθετε γύρω σας κάτι το άκάθαρο. Έτσι,
γίνεται ή πιο θλιβερή παρεξήγηση: σ' ένα ρο-
μάντσο «με θέμα ιστορικό και μορφή χιουμορι-
στική» λείπει έντελώς ή σάτιρα και κυριαρχεί
προκλητικά ή χυδαιολογία.

Π. Χ.

Άγις Θέρος: «Ένα Τραγούδια».

Σίγουρα όσοι αγαπούν την ποίηση — και εί-
ναι, εύτυχώς άρκετοι άκόμια — θα διαβάσουν με
μεγάλη εύχαρίστηση τα ποιήματα που ο κ. Ά-
γις Θέρος, σάν σπάνια και έκλεκτά λουλούδια,
κορφολόγησε στους ξένους ποιητικούς λειμώνες,
και μās τα προσφέρει ένωμένα σε μια μικρού-
λα συλλογή. Είναι καρμιά τριαγυαριά, δημο-
σιευμένα, τα περισσότερα, έδώ και χρόνια, σε
διάφορα περιοδικά, πρωτοτυπωμένα το 1916
από το άλεξανρινό περιοδικό «Γράμματα»,
και που τώρα τα ξαναεκδίδει με μερικές προ-
θήκες ο «Πυρός».

Δεν έχω ύπ' όψην μου την πρώτη έκδοση, για
να κάνω τη σύγκριση με τη σημερινή. Μά και
χωρίς καρμιά σύγκριση φαίνεται πόσο ή μετα-
φραστική εργασία του κ. Θέρου είναι καριω-
μένη όχι μόνο με λεπτότατο καλλιτεχνικό αϊ-
σθημα, μά και με προσοχή κ' εύσυνειδησία.
Τις άρετές αυτές τις βλέπομε κάθε στιγμή, σε
κάθε ποίημα της συλλογής. Όλα προδίδουν
τον ποιητή-μεταφραστή, που άγάπησε, που τρα-
γούδησε κρυφά μέσα του ό,τι μετάφρασε, που
τό έταίριασε με ρυθμούς της δικής του ψυχής,
και που κατόπιν, ξαναπλάθοντας και ξαναδη-
μιουργώντας, το μετέφερε στη γλώσσα μας.

Είναι ποικιλώτατη ή συλλογή του κ. Θέρου.
περιέχει μεταφράσεις ποιημάτων γάλλον, άγ-
γλων, ιταλών, γερμανών ποιητών, γνωστών και
άγνωστων, του Γκαίτε, του Μάλτεργλιγκ, του
Βερλαίν, του Ριτερχάους, του Λουκά Γκουτεργκ,

των πύθων ανόμοιων στην εμπνευση και στην τεχνουργία και πού τους ένώνει μόνον ή αγάπη του μεταφραστή. Ο κ. Θέρος δέν περιορίστηκε ούτε σ' έναν ποιητή, ούτε σ' όρισμένη εποχή, ούτε σ' όρισμένη τεχνουργία· στην απέραντη περιοχή της ποιητικής τέχνης διάλεξε ό,τι του άρεσε, ό,τι ήταν πύθ ταιριαστό με την ιδιοσυγκρασία του ή και με μιá διάθεση του της στιγμής.

Γι' αυτό ίσως και όλες του σχεδόν οι μεταφράσεις είναι τόσο επιτυχημένες. Ήγιναν όλες με κέφι. Αποδίδουν πιστά τό πρωτότυπο, άλλ' ή κι διυλικά. Διατηρεί ή μεταφραστής την προσωπικότητά του, αλλά και κάθε ποίημα αναδίδει τον δικό του άερα. Ίσως μάλιστα να συνέβαινε ακόμη περισσότερο τό τελευταίο αυτό, άν ό κ. Θέρος απέφυγε όρισμένες ιδιοματικές λέξεις, των μανιάτικων δημοτικών τραγουδιών, πού δίνουν ίσως κάποιο παράξενο θέλητρο στα ποιήματα πού μεταφράζει, μά και κάτι σαν όρρωμορφία. Άλλά τόυτο μόνον ένας σχολαστικός κριτικός σαν και μένα μπορεί να τό προσέξει. Π.

Βασίλη Δασκαλάκη: Οι «Ξερριζωμένοι»

Ένα βιβλίο πού ξεχωρίζει οποσδήποτε μέσα στο πλήθος των πεζογραφήματων του τελευταίου καιρού, πού προσπαθούν να δώσουν την έντύπωση ήτι ό πεζός λόγος περνάει στον τόπο μας περίοδο άκμής. Δέν είναι, βέβαια, οι «Ξερριζωμένοι» λογοτέχνημα πού ίκανοποιεί. Στίς σελίδες του ήμως ό αναγνώστης δέν άγανακτεί ούτε μά φορά, — κι' αυτό είναι σέ θέση να τό εκτιμήσουν μόνο όσοι παρακολουθούν συστηματικά τή νεοελληνική πεζογραφία, — και κάποτε μάλιστα δοκιμάζει μερικές πραγματικά εύχάριστες εκπλήξεις.

Ο κ. Δ. προσπαθεί να μάς δώσει τα παιδικά και τό έφηβικά χρόνια ενός χωριατόπουλου πού έμεινε πολύ νωρίς όρφανό στο μακρινό χωριό του και άναγκάστηκε να κατέβη στα μεταλλεία του Λαυρίου για να βγάλει τό ψωμί του και να προετοιμάσει ένα οποιοδήποτε μέλλον. Και ή προσπάθεια αυτή του κ. Δ. δέν έμεινε χωρίς άποτέλεσμα, ως ένα σημείο τουλάχιστον. Προκάγτων τό πρώτο μέρος του βιβλίου του είναι μιá ωραία αφήγηση της απλής ζωής πού γαληνεύει την ψυχή, την απομακρύνει από τις φρεβές άγωνίες της εποχής μας και την ξεκουράζει. Μάς μεταφέρει στον κόσμο των ανθρώπων πού βρισκονται σέ στενή επαφή με τή Γη και γενικώτερα με τή Φύση, πού δέν έχουν ιδέες, αλλά αισθήματα, και νοιώθουν την αξία της ζωής με τό δικό τους τρόπο πού είναι και ό καλύτερος: παρακολουθούν από πολύ κοντά τον άγώνα πού κάνει κάθε δημιουργία του Θεού, — τό δέντρο, τό ζώο, τό πουλί κλπ. — τό βοηθούν όταν μπορούν, κι' έτσι δοκιμάζουν χαρές και συγκινήσεις πού δίνουν στην ψυχή τους άνεξάντλητη καλωσύνη, θιαμαστή καρτερία και απάνταστη όρεξη για δουλειά.

Δέν είναι όμως όλα τα μέρη των «Ξερριζωμένων» ισοδύναμα. Και άκριβώς από τή στιγμή πού τό χωριατόπουλο κατεβαίνει στην πολιτεία,

οι «Ξερριζωμένοι» γίνονται έν' άλλο αφήγημα. Έδώ ό κ. Δ. δέν κατορθώνει, παρά να περιγράψει τον έξωτερικό κόσμο. Ο έσωτερικός άνθρωπος του έχει ξεφύγει κι' ή ζωή του χωριατόπουλου στην πολιτεία των μεταλλείων, όπως είναι μιá συνηθισμένη περιπέτεια, πού να μάς ενδιαφέρει.

Όστόσο τό βιβλίο στο σύνολό του έχει μιá λογοτεχνική αξία. Είναι γραμμένο σέ στρωτή και καλαισθητή δημοτική και δέν παρουσιάζει πούθενά γνωρίσματα προχειρογραφίας κι' εύκολης σκέψης. Είναι μιá αξιοσημείωτη προσπάθεια, πού άν δέν κατόρθωσε να δώσει κάτι τό αληθινά δημιουργικό, δέν έπρεσε όστόσο ποτέ στην μετριότητα έκαίνη πού έννοχλεί και δημιουργεί τους άναγνώστες με την καταστρεπτική άνεκτικότητα. Π. Χ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Γεώργιου Θεοτοκά: «Όρες άργίας», πεζογραφήματα. Δρ. 40.

Δίνου Όρθέστη: «Ναβία (ρωμάντο) κι' άλλα διηγήματα». Έκδ. Οίκος Ίω. και Θ. Κυριακίδη. Λευκωσία. Σελίνι 1.

Μωρίς Ντεκομπρά (μετάφρ. Ν. Ε. Α.): «Η Σφιγγα έμίλησε», μυθιστόρημα. Έκδ. Μιχ. Ι. Σαλίθερος.

Δοξίου Φιλίππου: «Τά Έλληνικά Γράμματα έν Κύπρω κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας». Τόμος Β'. Λευκωσία.

Γιάννου Γ. Δοπρίδου: «Ναξιανζήνων Ήμερολόγιον». Έτος Α' 1931. Καβάλλα Δρ. 20.

Στυλ. Β. Πρωτονοταρίου: «Η ήθική εις την προϊστορικήν και εις την σύγχρονον κοινωνίαν». («Έρσυνα» Άλεξανδρείας). Δρ. 10.

Άθηνάς Ν. Ταρσούλη: «Φυσιολατρεία» (Άπόσπασμα από τό βιβλίο «Γύρω στο παιδί».)

Dr A. Steinmetz: «Untersuchungen zu den Kleftenliedern». Ανατύπωση εκ του Γ' τόμου της Λαογραφίας. Θεσσαλονίκη.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Η έκλογή του κ. Ξενοπούλου από την Άκαδημία Άθηνών έδωσε άφορμήν εις σειράν δημοσιευμάτων, τά όποια δέν είχαν, εύτυχώς, τον τόνο των έκδηλώσεων πού γίνονται εις παρομοίως περιστάσεις. Όσοι έγραψαν εις τάς έφημερίδας και τά περιοδικά, εξέφρασαν, φυσικά, την ίκανοποίησιν των διά την έκλογήν ενός λογοτέχνου, ό όποιος, όπως έτόνισαν όλοι, έπρεπε πρό πολλού να είναι άκαδημαϊκός. Δέν περιωρίσθηκαν όμως εις τά τυπικά και τά εγκάρδια εκείνα λόγια, πού χρησιμοποιούνται διά την εκπλήρωσιν μιζς υποχρέωσης και δέν έχουν αξίαν διά τον συγγραφέα, πού προτιμά την ανάλυσιν του έργου του από τά θερμότερα και ειλικρινέστερα συγχαρητήρια. Όλοι, και εκείνοι ακόμη πού έσοχολασαν εις σύντομα σημείωματα την έκλογήν του νέου άκαδημαϊκού, έκαμαν κάτι καλύτερο: έδωσαν ένα πορτραίτο του συγγραφέως, παραλλήλως δέ χαρακτηρισμούς του έργου του, εις τους όποιους τό κριτικόν πνεύμα δέν παρεχώρησε ούτε για μιá στιγμή την θέσιν του εις τον

πανηγυρικόν και έντελώς άκατάλληλον διά την βιβλιολόγησιν μιζς πνευματικής εργασίας τόνον. Δηλαδή ή έκλογή του κ. Ξενοπούλου έδωσε άφορμήν εις κριτικήν, κατά μέγα μέρος δέ εις κριτικήν επιτυχή και δικαίαν. Από τά πολλά δημοσιεύματα άναφέρουμε ιδιαίτέρως τά άρθρα και σημειώματα του κ. Κωστή Ούρανν ή εις τό «Έλεύθερον Βήμα», του κ. Φώτου Γιοφύλλη εις τον «Έλεύθερον Άνθρωπον», του κ. Πέτρου Κάρη εις την «Έλληνικήν», του κ. Κωστή Μπασιτιά εις την «Καθημερινήν» κ. ά.

— Εις σημείωμα του κ. Μιχ. Ροδά, δημοσιευθέν εις τό «Έλεύθερον Βήμα», περί των έπαρχιακών φιλολογικών περιοδικών και της άποστολής αυτών, εβρίσκομεν όρθοτάτας σκέψεις και υποδείξεις. Έτό έπαρχιακό περιοδικό, παρατηρεί ό κ. Ροδάς, πρέπει να μένη περισσότερο συγκεντρωμένο στον έαυτό του, για να έχη και την τοπική του ύπόσταση, τό ξεχωριστό και διακριτικό χρώμα του, την δική του ψυχή και ζωή, τον ιδιαίτερο παλμό του. Έτό όρθόν άλλωστε της παρατηρήσεως αυτής φαίνεται και από τό γεγονός ότι κανένα έπαρχιακόν περιοδικόν χωρίς τοπικόν χαρακτήρα δέν κατάρβωσε να ζήσει. Και δέν είναι όλίγα τά περιοδικά πού, ένψ εξέδιδοντο εις την έπαρχίαν, προσπαθούσαν με κάθε τρόπον, — με την έλλειψιν δημοσιευμάτων άναφερομένων εις τά τοπικά, λ. χ. δημοτικά τραγούδια ή εις την εργασίαν παλαιότερων έντοπίων λογοτεχνών, με την άπουσίαν κάθε συνεργασίας προσερχομένης από τους φιλολογούντας νέους του τόπου κλπ., — ν' αποκρύψουν την προέλευσιν των. Όλα όμως τά περιοδικά αυτά είχαν ταχύτατον θάνατον. Και τόυτο διότι δέν είχαν προσορισμόν. Η «Έπαρχία» έν τούτοις, — τό νεαρόν λογοτεχνικόν περιοδικόν των Τρικάλων, με τό τελευταίον τεύχος του όποιου άσχολείται ό κ. Ροδάς εις τό έν λόγω σημείωμα, — προσπαθεί ν' ανταποκριθί εις τον προσρισμόν αυτόν. Δημοσιεύει ήδη έν συνεχεία την θεσσαλικήν παροιμίαν και αφήνει να έννοηθί ότι εις τό πρόγραμμά του κατέχει μεγαλύτεραν θέσιν ή παρακολούθησις των πνευματικών έκδηλώσεων του τόπου από τον όποιον προέρχεται.

Άλλ' ή «Έπαρχία» δέν είναι άξιόπαινος διά τον λόγον αυτόν μόνον. Εις άρθριδιόν της παραλαμβάνει την δ. Έλ. Χαλκούση, ή όποία εις μιάν διάλεξιν πού έδωσε στα Τρίκκαλα μαζί με τάς παραστάσεις του περιοδεύοντος θιάσου της, ειπεν ότι «της άρέσει πολύ να παίζη ελληνικά, έργα μά δέν ήπάρχουν τέτοια», και της συνιστά να προτιμά τά ελληνικά θεατρικά έργα πού προκαλούν, όταν είναι καλά, μεγαλύτερον τό ενδιαφέρον του κοινού. Και ή ούστασις αυτή, προκειμένου περί θιάσων πού περιοδεύουν εις τάς έπαρχίας, έχει περισσότερον την θέσιν της. Τοίλάχιστον μέχρι της ένάρξεως των παραστάσεων του Έθνικου Θεάτρου, τό όποιον, ως έλπίζωμεν ότι θα γνωρίση έπαρκώς εις την ελληνικήν έπαρχίαν την θεατρικήν παραγωγήν μας.

— Εις την «Πρωϊαν» εμμενέσεται κρίσις του κ. Φώτου Πολίτη διά τό «Λεμονοδάσος» του κ. Κοσμ. Πολίτη, διά τό όποτον έγράφη ήδη και εις την «Νέαν Έστίαν» έκτενης και ένθουσιώδης κριτική. Δέν ξέρω πολλά έργα της λογοτεχνίας μας πού να είναι τόσο βαθεία από πραγματικότητα,

σο ή κάθε σελίδα του «Λεμονοδάσος», γράφει ό κ. Πολίτης. Και συνεχίζει εις τον ίδιον τόνο την ανάλυσιν του έργου. Αντιθέτως ό Άλλης Θρύλος εις την «Έργασίαν» παρατηρεί ότι ό συγγραφέας του «Λεμονοδάσους» προσπαθεί, χωρίς όμως να τό επιτυγχάνη, να ψυχολογήσθ ανθρώπους, ότι σι χαρακτήρες εις τό έργον αυτό μένου έντελώς άκαθάρτοι και ότι αι περιγραφαι τοπίων κλπ. δέν έχουν καμίαν άπρόσφατον. Η Άλλης Θρύλος σημειώνει ακόμη ότι στο «Λεμονοδάσος» «άφθονού τα όρθογραφικά λάθη», ότι δηλ. δέν υπάρχουν όρθογραφικά. Και ή έλλειψις αυτή έμολογήμεν ότι ζημιώνει κάπως τό έργον του κ. Κοσμ. Πολίτη.

— Εις την «Έστίαν» σημείωμα του κ. Σωτήρη Σκίπη διά τον Ντεκαμπρά. Αι δυσμενείς παρατηρήσεις του κ. Σκίπη διά τό έργον του Γάλλου μυθιστοριογράφου έκρίθησαν δικαιοτάται και συνεζητήθησαν εύρύτατα.

— Εις τό «Έλεύθερον Βήμα» άρθρον του κ. Ζαχ. Παπαντωνίου διά τά έργα του πρό όλίγου καιρού άποθανόντος ζωγράφου Συμεών Σαββίδη, τά όποια έκθέτουν οι κληρονόμοι του εις τό «Λύκειον των Έλληνίδων». Ο κ. Παπαντωνίου τονίζει ότι ό Σαββίδης, ό όποιος, σημειωτέον, είχε γράψη γερμανιστί άνέκδοτον βιβλίον περί της τέχνης του χρώματος, ήτο θεωρητικός των χρωμάτων, έλάχιστα όμως χρωματιστής. Εις τάς κρίσεις αυτές άπήνησε από των στηλών του «Έλευθέρου Άνθρώπου» ό κ. Ι. Γιφτιξής, ένας από τους «ταχίους» κληρονόμους του Σαββίδη, και, μεταξύ των άλλων, διέτύπωσε την άπαρίαν πως ό κ. Παπαντωνίου, ό όποιος δέν έδιάδασε ποτέ, κατά τους ίσχυρισμούς του κ. Γιφτιξή, τό περί χρωμάτων βιβλίον του περί ου ό λόγος ζωγράφου, φρονεί ότι τό σύγγραμμά αυτό πρέπει να μεταφρασθί και να έκδοθί.

— Εις τον «Άγώνα της Δωδεκανήσου» αξιοσημείωτος κριτική ανάλυσις των «Ιστολχιδων» του κ. Σκίπη από τον κ. Α. Α. Παπανδρέου.

— Εις τό «Έλεύθερον Βήμα» ένδιαφέρον άρθρον περί μεταφράσεως των ποιητικών έργων του γνωστού Γάλλου λογίου και μεταφραστού των νεοελλήνων ποιητών κ. Ζάν Μισέλ. Ω.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

* Η έκλογή του κ. Γρ. Ξενοπούλου εις την Άκαδημίαν, την όποιαν άνηγείλαμεν βιαστικά εις τό προηγούμενον, έγινε ως έξης: Έκ των 38 έν Άθήναις παρόντων Άκαδημαϊκών παρευρέθησαν 35. Έκ τούτων 25 έψήφησαν υπέρ του κ. Ξενοπούλου, 6 υπέρ του κ. Πύπ, 3 υπέρ του κ. Άννίνου, και 1 ψήφος εδρέθη λευκή.

* Η «Ιταλική Έβδομάς» θάρχιση εις τό Ζάππειον την 26 Άπριλίου. Θα περιλάβη έκθεσιν ζωγραφικής και γλυπτικής, έκθεσιν βιοτεχνίας και αγοράν Ιταλικού Βιβλίου. Θα γίνου δέ συνδιάξεις, άθλητικά παιδια κτλ. Η έν Άθήναις Έπιτροπή άποτελείται εκ του κόμητος Βόλπι, επίτιμου προέδρου, του πρόεδρου της Ιταλίας κ. Ιωσήφ Μπασιτιανί, προέδρου, του κ. Βεντούρι, αντιπροέδρου, του θουκότ Άδάρνα, του καθηγητού κ. Νταλασέττα, του κ. Ε. Τασρεζόλε, του κ. Μπαρπίερε, του κ. Άλγκάρνι, του κ. Μπέρρι, του κ. Ιππ. Καραβία και της κ. Έλένης Ψημένου.

* Την 1 Μαρτίου ή έν 'Αθήναις «Ίβνισις Δημοσιολογίας» ἐγκαιρότητα διὰ τριετίας τὰ γραφεῖα τῆς εἰς τὸ μέγαρον τῆς «Ίσπερινῆς».

* Διαλέξεις: Ἑταιρεία Ἡζαντινῶν Σπουδῶν, αἰθουσα Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 5 Μαρτίου, 8 κ. Παναγ. Τριμηλάς «ὁ Χριστός τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Συνόδων» 12 Μαρτίου, 8 κ. Νικολάου Καλομενόπουλος «Σελίδες ἀκ τῆς διπλωματίας τοῦ Ἡζαντίου».

* Ἐκθέσεις: Διαρκῆς Ἐκθέσις Ζωγραφικῆς Κ. Σταθῆ (ἑδὸς Ἀκαδημίας 7) πίνακες 50 Ἑλλήνων Ζωγράφων, εἰσοδος ελευθέρα.— 15 Μαρτίου, εἰς τὸ Ἄουλον Τέχνης, πρώτη ἐκθεσις τοῦ νέου ζωγράφου κ. Διαμαντῆ Διαμαντοπούλου.

* Τὴν Κυριακὴν, 8 Μαρτίου, εἰς τὸ θέατρον «Κεντρικόν» ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Μ. Λιθωρικῆ ἡ ἐκθεσις τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Σταθαιτίου ὑπεβλήθησαν 90 ἔργα, ἀπεκλείσθησαν ὡς ἐκπρόθεσμα ἢ παράτυπα 6, 88 ἐθεωρήθησαν ἀνάξια λόγου, 12 ἐξαιρέθησαν ὡς ἀξία κάποιας προσοχῆς, 20 ἐκηθέθησαν ὡς παρουσιάζοντα σημαντικὰ προτερήματα, καὶ 15 διαφιλονεικήσαν τὰ βραβεῖα. Τὸ Α' βραβεῖον (20,000 δρ.) ἐδόθη καμψηφεί εἰς τὸν βυζαντινὸν δράμα τοῦ κ. Ἀγγέλου Σημηριώτη «Ὁ Ἀντιφωνητῆς ἐμίλλης». Τὰ δύο Β' (ἀπὸ 6,000 δρ.) εἰς τὸ «Ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους» τοῦ κ. Θ. Συναδινοῦ καὶ εἰς τὸν «Ἀτέλειωτο δρόμο» τοῦ κ. Δημ. Ἰωαννοπούλου. Τὰ λοιπὰ 12 ἀβαρῆθησαν ἰσοτίμημα κ' ἔλαβαν «δαφνῆν». Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι τὸ «Ἐνὼ τὸ πλοῖο ταξιδεῖται» τῆς κ. Χαλάτσιας Καζαντζάκη καὶ οἱ «Κορίνθιες» τραγωδία τοῦ κ. Κοσμᾶ Πολίτη (τοῦ συγγραφέως τοῦ «Λεμονοδάσους»). Τῶν ἄλλων δὲν ἐγνώσθησαν οἱ συγγραφεῖς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

11 Μαρτίου

Ὁ διευθυντῆς τῆς «Νέας Ἑστίας» στέλλει ἰδιαιτερον εὐχαριστήριον πρὸς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχαν τὴν καλοσύνην νὰ τὸν συγχωροῦν διὰ τὴν ἐκλογὴν του ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ. Ὀλίγους μόνον, τῶν ὁποίων ἀγνοεῖ τὴν διεύθυνσιν—δὲν τὴν εἶχαν σημειώσει— παρακαλεῖ νὰ δεχθῶν ἀπὸ ἐδῶ τὰς θερμότητας τοῦ εὐχαριστίας. Ἐκφράζει ἐπίσης τὴν βαθεῖαν του εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς του συναδέλφους, οἱ ὅποιοι ἐδημοσίευσαν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, εἰς τὸν ἀθηναϊκὸν καὶ τὸν ἐπαρχιακὸν τύπον, τόσοσ συμπαθητικὰ ἔρθρα καὶ σημειώματα.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Γ. Θ. Βαφόπουλος παρακαλεῖ νὰ διορθωθῶν: ὁ 10^{ος} στίχος τῆς «Φυγῆς» του ἔτσι:

γι' ἀναβολὴ ζητοῦσεσ κάποιαν ἀφορμὴν

κι' ὁ 2^{ος} τοῦ «Ὅρουσ τῶν Ἑλαιῶν»:

καὶ τῶν βημάτων του διακόψης τὴ γραμμὴν.

κ. Κ. Κ. Πάτρας. Ἐὐχαριστοῦμεν θερμῶς. Δὲν ἐνθυμούμεθα νὰ μᾶς ἐδόθησαν διηγῆματά σας πρὸς κρίσιν' θὰ ἐξετάσωμεν. Διὰ τὸ ἄλλο ζήτημα—ἀν

ὁ Πόπος τοῦ «Πλοῦσοι καὶ Φτωχοί» πρέπει νὰ εἶναι καὶ συμπαθητικὸς ἀπὸ τὸν Ἀντιφώνη σ' ἕναν καλὰ σκεπτόμενον ἀνθροπο—ὁ συγγραφεὺς φρονεῖ νὰ, ἀφίνει ὁμοῦ ελεύθερον τὸν ἀναγνώστην νὰ κρίνῃ.— κ. Φρ. Κάβρον. Διὰ τὸ εὐγενικὸν σας τηλεγράφημα εὐχαριστοῦμεν θερμῶς. Μὴ λησμονῆτε καὶ τὴν «Ν. Ἑστίαν».— κ. Γ. Α. Τῆνον. Ἡμεῖς ὑποδείξαμεν, σεις θὰ κρίνετε καὶ θάποφασίσαιτε. Ἐὐχαριστοῦμεν θερμότητα.— κ. Ν. Α. Γαλ. Δὲν νομίζετε εἰτι κ' αὐτὰ θὰ ἦσαν ἀρκετὰ διὰ νὰθετήσασιν τὰς «ὕποχρεώσεις τῆς συνεργασίας»; θὰ μᾶς ἐπιτρέψαιτε νὰ μὴ τὰ δημοσιεύσωμεν.— κ. Α. Ο. Λευκοαἰαν. Ἀδύνατο, δὲν ὑπῆρχε καιρὸς. Ἀλλωστε τὰ βιβλία κρίνονται μὲ τὴ σειρά των, κι' ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ κι' ὁ χρόνος ὀλίγος, ἡ κριτικὴ κάπως βραδύνει.— κ. Γ. Μ. Ἐνταῦθα. Δὲν κρίνει κανεὶς τὸ ὄλον ἀπὸ μίαν φράσιν ἢ λέξιν. Ἐπειτα αὐτὸ ἔχει μιά δική του τεχνοτροπία, ποὺ δταν τὴν αἰσθανθῆ κανεὶς, βρίσκει ποιησὴ καὶ στίς πεζὰς αὐτῆς φράσεις, ὅπως π.χ. συμβαίνει συχνὰ στὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη.— Ἀσημον. Ἠθέλαμεν πολὺ νὰ σας εὐχαριστήσωμεν, ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν ἔχομεν πλέον καιρὸν νὰ διαδᾶζωμεν τόσοσ ἐκτενῆ χειρόγραφα, οὔτε μποροῦμε νὰ γράψωμε προλόγους εἰς λογοτεχνήματα, τὰ ὅποια, ἐκδιδόμενα εἰς βιβλίον, θὰ ὑπεβάλλοντο ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς Ἀκαδημίας.— κ. Β. Φ. Χασάνι. Ἐξηγήσωμεν τὰ πράγματα σὸ σκεπτικὸ ἄρθρον τοῦ προηγουμένου τεύχους. Οἱ δυσκολίες, βλέπετε, εἶναι ἀνυπερέβλητες.— κ. Α. Φ. Ἐνταῦθα. Αἱ μεγάλαι συνέχειαι μᾶς ἐμπόδιζαν. θὰ ξαναρχίσωμεν.— κ. Α. Σ. Μόναχον. θὰ γράψῃ, ἐλπίζομεν, εἰδικὸς μας συνεργάτης.— δ. Κ. Α. Χ. Ἰωάννινα. Ἐθιμεθα ταλείως σύμφωνοι. Ἀλλὰ ὁ κ. Κ. εἶναι, βλέπετε, ἱστορικὸς, ἱστοριοδίφης, κι' ἔχει ἐλωρεϊδίου ἄλλη ἀντίληψη περὶ τῆς σοφῆς βιβλιοθήκης ἢ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ σοφοῦ.— κ. Γ. Γ. Ε. Καβάλλαν. Παραγγεῖλαι σας ἐξετελέσθη. Ἡ μεταφρασις αὐτῆ τοῦ «Κόκκινου Βράχου» εἶναι ἀνάκατα ὅπως κ' ἡ δική σας.— κ. Γ. Κ. Ἐνταῦθα. Εἶναι γιὰ νὰ δημοσιευθῶν. Ἀλλὰ πότε;... — κ. Ἄλ. Μ. Ἐνταῦθα. Ὁρθὴ ἢ παρατήρησή σας: σὸ φουτουριστικὸ ἐκεῖνο ἔργο ὁ θάνατος παρουσιάζεται ὡς γυναίκα, ἐπειδὴ γαλλικὰ καὶ ἰταλικὰ ἡ λέξις εἶναι γένους θηλυκοῦ.— κ. Γ. Κοφ. Ἀγόργιανη. Ἀναμφισβήτητη ἢ παρατηρητικότης, ἢ βαθεῖα φυσιολατρεία, τὸ αἰσθημα. Συχνὰ ὁμοῦ χαλατὴ τὴν γλῶσσαν μὲ ἀκαλαστοθετες λέξεις καὶ τὸν ρυθμὸν μὲ κακὰ τονισμένους στίχους. Νὰ διορθώσαιτε πρὸ πάντων τὸ «Συναίσθημα σὸ δάσος» καὶ νὰ τὸ ἐπιγράψαιτε «Πᾶν» ἢ «Πανικός». Αὐτὸ εἶναι.— Β. Γ., ἐνταῦθα. Ἡ ἰδέα ἰσραῖα, ἢ ἐκτέλεσις ἄτεχνη... Χρειαίεται ὀλίγη μελέτη ἰσως;— κ. Θ. Θ. Ἐδιαβάσωμεν καὶ τὸ γράμμα καὶ τὰ ποιήματα μὲ ἀπειρον συμπάθειαν: ἀλλ' ἀληθινὰ εἶναι ἀκόμη ὅπως τὸ λέτε: πηγαια ἐκφρασις, ὑστεροῦσα πρὸς τὸ παρὸν μορφικῶς.— κ. Μ. Π., ἐνταῦθα. Τὸ σημερινὸν θὰ μᾶς ἐπιτρέψαιτε νὰ τὸ θεωρήσωμεν ἀκατάλληλον διὰ τὴν «Νέαν Ἑστίαν». Ἀλλὰ καὶ διατι παραιτήσαιτε τὴν καλὴν σας τεχνοτροπίαν; Ἐὰ προηγουμένα, πολὺ προσεχῶς.— κ. Α. Γ., Μεσολόγγι. Πολλὰς εὐχαριστίας γιὰ τὰ καλὰ σας λόγια. Εἰς τὸ ποιῆμα, ὑπάρχει κάποια ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ τόνου καὶ τοῦ περιεχομένου: θὰ ἐγέμιζε ἰσως καὶ μὲ τὴν πρωτοτυπίαν, ἀν

Ἡ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑ ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Μεταξὺ ὅλων τῶν τεχνῶν ἡ Μουσικὴ εἶναι ἡ θειοτέρα. Παρὰ τὰς μυρίας ἀπασχολήσεις του, ὁ καθεὶς αἰσθάνεται ὅλοσ ἰδιαιτέρων γοητεῖαν ὅταν ἀκούῃ ἐκτελούμενα ὡραία ἔργα Μουσικῆς, ἔστω καὶ ἂν μέχρι σήμερον δὲν τοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἀναπτύξῃ τὰ μουσικὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια ὑπὸ αἰανδῆποτε μορφῆν τὸν πλημμυροῦν.— Ἰδανικωτέρα ὁμοῦ ἀπόλαυσις εἶναι ἐκεῖνη, τὴν ὅποιαν δοκιμάζει κανεὶς ἐκφράζων μόνος του τὰ μουσικὰ συναισθηματά του δι' ἐνὸς τελείου μουσικοῦ ὄργανου.

Καὶ τὸ ὄργανον τοῦτο ὑπάρχει ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. — Ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ γνώμαι ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Αἰστ, τοῦ Βάγνερ, τοῦ Μπιλδου, τοῦ Ρουμπινσταῖν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, συμπίπτουν ὁμοφώνως. Παραδέχονται ὅλοι ὅτι ὑπάρχει ἕνα μόνον μουσικὸν ὄργανον καὶ τοῦτο εἶναι τὸ Πιάνο Bechstein. — Ἐὰν σήμερον ὑπάρχουν πολλὰ μουσικὰ ἀριστουργήματα, τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ Πιάνο Bechstein. Διότι τὸ πιάνο Bechstein, ὡς τέλειον δημιούργημα τῆς Τέχνης, παρουσιάζει διὰ τοὺς καλλιτέχνας ἕνα ἰδιαιτερον γνώρισμα μὲ τὴν θεῖαν ἀρμονία τῶν ἤχων του.

Τὸ πιάνο Bechstein εἶναι μία ψυχὴ. Ὅσοι ἐνδιαφέρεσθε νὰ πλουτίσαιτε τὴν συλλογὴν τῶν ὡραίων ἀντικειμένων με ἔργα διαρκοῦς ὡραιότητος, διὰ τὰ ὅποια νὰ αἰσθάνονται στοργὴν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἐὰν ἐπιδιώκαιτε νὰ διακριθῆτε μὲ μέσα φέροντα τὴν σφραγίδα ὅλοσ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ, κοσμήσαιτε τὸ σαλόνι σας μὲ ἕνα Πιάνο Bechstein.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ ΣΤΑΡΡ Α. Ε.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑΙ, Ἀρσακείου 12.

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ, Φίλωνος 48.

ΠΑΤΡΑΙ, Ρήγα Φερραίου 81.

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Βενιζέλου 22.

ΒΟΛΟΣ, Ἐρμού 111.

Τηλέφ. 58-31

Τηλ. Διεύθ. ΣΤΑΡΡ

Τηλέφ. 1026

χει μὲ τὴν δύναμιν. — *Νησιώτην*, ἴσοο μόνο; — κ. *N. Π. Σ.*, ἐνταῦθα. Νὰ σὰς ποῦμε τὴν ἀλήθειαν καὶ γιὰ τὸ σημερινό; Αἱ ἀντιθέσεις μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου προσώπου δὲν εἶναι σαφεῖς ὑπάρχον καὶ ἀπειρόκαλος λέξεις («τὰ σκαρμένα» π. χ.). Ἄσαφές εἶναι κάπως καὶ τὸ τέλος. — κ. *Μιχ. Δεσπ.* Καὶ τὰ ἰδικά σας σκοτεινά. Καὶ ὑπὸ ἐποψίν ἕρους, μ' ἄλλην τὴν πρωτοτυπία σας, δὲν ὑπερνικᾶτε ἀκόμη ἐντελῶς τὴν πεζότητα. — κ. *N. Σ. Ζαφ.* Ἐλαφρὰ ἐπίδρασις τοῦ *Henri de Kerpier*. Νὰ παραλείψετε ἄλλως τὸ α' τετραστιχόν καὶ νὰ μᾶς ξαναστελέξετε τὸ ἠπλόιο πὶο καθαγραμμένο. Θὰ δημοσιευθῇ. — κ. *Γ. Σομα.* Θεσσαλονίκην. Πολὺ σοιστό τὸ γράμμα σας. Κρατοῦμε τὰ δύο τελευταία. — κ. *Μαν. Φιλ.* Θὰ ἔπρεπε νὰ ξεχωρίσετε πρῶτα τὰ τρυφερώτερα στοιχεία του, δηλαδή ἐκεῖνα πού συγκινοῦν περισσότερο σὰς τὸν ἴδιο, καὶ ν' ἀνασυνθέσετε τὸ ποίημα μ' αὐτὰ μόνον. Ἡ τέχνη, βλέπετε, δὲν εἶναι μόνον ἀπόκτημα: εἶναι καὶ οὐσία! — κ. *Μ. Καρ.* Αἱ εἰδήσεις σας, ὅσο καὶ συγκεχυμένες, μᾶς ἐλύπησαν πολὺ. Ὅσον γιὰ τὸ ἐρώτημά σας, μὰ δὲν τὸ ξεῦρετε ὅτι εἶσθε ἕνας ἀπὸ τοὺς περισσότερον ἐκτιμωμένους φίλους μας; Ἡ συνεργασία σας, καὶ ἡ ἄλλοτε καὶ ἡ σημερινή, εἶναι πάντα δεκτὴ μὲ τὴν προθυμία πού τῆς ἀξίζει. Μὰ περιμένετε ἀκόμα λίγο. — κ. *N. Κυτρ.* Μᾶς φαίνεται κάπως βιαστικὰ καὶ χάριν ἐπικαιρότητας γραμμένο. Ἡ παλαιὰ κλασικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἑορταστικῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἑσωτερικῆς λύπης εἶναι καταθλιπτικὰ ὀλιθερῆ ἀπὸ διήγημά σας. Καταντᾷ κάπως ἀντικαλλιτεχνικὴ, δὲν εἶναι ἔτσι; — κ. *N. Γ. Στ.* Ἐνταῦθα. Λέπει ἡ δικαιοδογία τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ ἥρωος ἢ ἀκριβῶς συμβαίνει; καὶ εἶναι τόσο πειστικόν, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τέτοιο ἀποτέλεσμα; Εἶναι ἄρα γε ἡ ἑλληνικὴ νοσταλγία πρὸς τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, ὅπως ἐπὶ τῆς «θάλασσα» τοῦ *Καρκαίτσα*; — κ. *Μαρημ.* Ἐνταῦθα. Ὁρατο ὡς σύνολο καὶ ὡς ἰδέα: ἕνα μυθιστόρημα σὲ πέντε ἐπιστολάς. Τὸ ἕπος ἄλλως δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτουμένην δραματικότητα. Οἱ ἀντὶ τὸν λεπτομέρειες ἐξαντλοῦνται γρήγορα καὶ, τρόπον τινά, ἱστορικῶς. Μόνον αὐτὸ ζημιώνει τὸ ἔργο σας. — κ. *B. Ν. Διάσκ.* Ἐνταῦθα. Ἐδιορθώσαμε τοὺς περιττοσυλλάβους στίχους καὶ τὰ ἐκρατήσαμεν. — κ. *K. Κ.* Ἡ γνώμη μας γιὰ τὸ «Στὴν τάβερνα» εἶναι πῶς πρέπει ν' ἀκηθῆτε ἀκόμη ἐπὶ τὸ γράμμα. Π. χ. δὲν ἐπιτρέπονται ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἐκάστοτε κατάλληλη λέξη! — κ. *Δ. Δουκ.* Ἐνταῦθα. Καὶ σὰς, νὰ μᾶς ἠσοχεθῆτε ὅτι δὲν θὰ μᾶς στελέξετε ἄλλα, πρὶν διαβάσετε μερικὸς ἀπὸ τοὺς καλύτερους μας ποιητὰς! — κ. *Rid.* Ἐνταῦθα. Ὅσο γιὰ τὰ ποιήματα, εἶναι, νομίζομαι, νωρὶς ἀκόμη νὰ γίνῃ γιὰ τὴν φιλολογοῖα μας τέτοιου εἴδους σάτιρα, κατὰ τὸ: «α' αὐτὸ φταίει ὁ Βολταίρος — ο' αὐτὸ φταίει ὁ Ρουσσώ...» Θὰ ἦταν πλήρης ἀφέλεια, πλήρης κατάργηση τῶν ἀποστάσεων... Ἐπὶ διήγημα θὰ σὰς ἀδικῶς: ὑπάρχει μὴ ἐπίδρασις πού φαίνεται ἀμέσως, καὶ πολὺ... Περιμένομεν κατὰ προσωπικώτερον. Διαβάστε τίς (γαλλικῆς) πηγές. Ὁ Ζιρωντοῦ θὰ σὰς ταιριάζῃ. — κ. *N. Τε.* Ἀγγρίνιον. Κρῖμα. Εἶναι τόσο ἀκατά-

ληλο τὸ θέμα του καὶ οἱ τύποι του γιὰ τὸ περιδικό μας! — κ. *P. Μπ.* Ἐνταῦθα. Μὰ ἔτσι; Σὲ πέντε λεπτὰ γράφονται φιλολογικὰ κομμάτια γιὰ τὴν «Ν. Ἰστορία»; ἢ πρόκειται περὶ φάρας; — *Νιανγάρων.* Ἐνταῦθα. Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσετε τὴν ἀνάμειξη τῶν συγκεκριμένων ἐννοιῶν ἀπὸ τῆς ἀφηρημένες: τίς πραγματικῆς ἐντυπώσεις, ἀπὸ τίς συμβολικῆς μεταφορῆς. Δώσετε πρὸς τὸ παρὸν εἰκόνες, περιγραφές! — κ. *Ἀλιγιαν.* Ὁ/ν/κ/η. Ἡ κρῖσις μας ἐδημοσιεύθη ἐπὶ προηγούμενο. — *Βλαστόν.* Θὰ ἐκρατοῦσαμε τὴν «Βιολέττα», ἐάν δὲν ἐχάλασθε ἐπὶ τὸ τέλος μὲ ἀκυρολεξίαν καὶ ἀσαφείαν («ληρημένη γνῶρα», «τὴ μάταιη συντροφιά σου»), πού ἀντιτίθενται ἀδικαιολόγητα πρὸς τὸ θέμα. — κ. *M. Κρ.* Ἐνταῦθα. Ὅλη ἡ συνεργασία σας, φυσικὰ, ξεχωρίζει: ὄριμη σκέψη καὶ γερὸ χέρι. Λέπει ἄλλως κάποια περισσότερη συγκίνηση, πού τὴν βρισκαμε μόνον ὑπὸ μορφῆν αἰσθησιασμοῦ. Γιὰ ἄλλους αὐτοὺς τοὺς λόγους, κρατοῦμε πρὸς τὸ παρὸν τὸ «Χωρισμός», πρὸ πάντων γιὰ τὸ ὠραιότατο τέλος. — κ. *Σ. Σ.* Τὸ «Τραγοῦδι» ἔχει μερικὰ σκαρμένα ποιητικὰ στοιχεία, ἀλλὰ δὲν τοῦ δικαιολογοῦν τόσο μακρὸς. Ἀνομοιοκατάλητοι δεκαπεντασύλλαβοι μόνον ἐπὶ τὸν τύπο τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν νοοῦνται ἐπὶ τὴν ποιησὴν μας. Ἡ τῶν Σολωμικῶν, πού ἔχουν, κατὰ βάθος, τὸ ἴδιο ποιητικὸ αἰσθημα. — κ. *Γ. Δημ.* Δὲν εἶναι ἀκόμη δημοσιεύσιμα, ἀλλ' ὅτε καὶ ἀσημαντα. Ἔχουν συγκίνηση καὶ κάποιαν ποιητικὴν μέθοδον. Ἄλλὰ, διὰ συνέττα, ἔχετε πτωχεῖαν δημοιοκαταληξίαν, καὶ ἡ «Φρόνη» σας ἔχει τὸ τέλος, ἐν ἀγνοίᾳ σας, κάπως κωμικόν. — κ. *N. Α. Παιραιά.* Σπανίως μᾶς τίθεται παρόμοια διλήμματα. Κινδυνεύομεν νὰ μεροληπτήσωμεν ἀπὸ συμπάθειαν πρὸς τοὺς φυσικοὺς σας πόνοους... Καὶ ἄλλως ἀπὸ τὰ ποιήματα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κρατήσωμεν, παρὰ τίς «Ἀγάπες τοῦ Χωρισῶ». Καὶ τὰ πεζὰ σας, πᾶρα πολὺ σκληρὰ! Μὰ δὲν εἶναι κρῖμα καὶ γιὰ σὰς νὰ γράψετε ἔτσι, — ἄς ἀφήσωμε πᾶ ἐκαίνους πού θὰ σὰς διαβάσουν; — κ. *Γ. Κατ.* Ἄρταν. Ἐλήφθη ὑπ' ἑσφιν. — δ. *M. Π.* Κέρκυραν. Εἶναι γραμμένο μ' αἰσθημα καὶ τρυφερότητα. Μὰ, γιὰ τὴν ἔκτασιν πού ἔχει, δὲν ἀρκεῖ! Ἄν ἦταν τὸ μισὸ τοῦλάχιστον! — κ. *Ἀλκ.* Ὁλ. Δράμα. Γιὰ τὰ θερμά σας λόγια εὐχαριστοῦμε πολὺ. Κρατοῦμε τὴν «Ἀπλαστη θεά», περιμένοντες ἄλλως πάντα νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμε μὲ κάτι καλύτερον. — κ. *T. Δ.* Ἐνταῦθα. Κάπως ἄλλοιως θὰ ἔπρεπε νὰ χειρισθῆτε τὸ «Τελευταῖο του φέμμη». Δὲν ἔχει, ἔτσι, καμμίαν αἰτιολογία. Ἐπὶ προκαλεῖ τὸ τραγικὸν τέλος; ὅτε καὶ μοντεύεται. Καὶ ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένο μὲ τὸν μῦθον. — κ. *N. Παπ.* Ἀθήνας. Πῆγε μας τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι πρῶτον γράμμα; Μὰ γιατί; Μποροῦσε νὰ γίνῃ ἕνα ὠραῖο κομμάτι. Ἄλλ' οἱ «σημειώσεις» νὰ γίνον καίμεν! Ἐδῶ σὰς θέλομεν! Οἱ καλοὶ διηγηματογράφοι τὰ συνθέτουν αὐτὰ τὰ πράγματα. Τὰ ὑποβάλλουν — καὶ ἐννοία σας! ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ καὶ περισσότερα ἀκόμη, ἀπ' ὅσα τοῦ ὑποβάλλει ὁ συγγραφεὺς. Ὅπως δὴ ποτε, σημειώνομεν εἰς τὸ πεζὸ σας ἀρκετὴν πρωτοτυπία καὶ ἀφρονία ἐπιτυχημένων λεπτομερειῶν.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ ΚΑΙ ΣΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ», — ΣΤΑΔΙΟΥ 50

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

1 — 15 Μαρτίου 1931

Β. ΑΣΗΜΑΚΗ. Γιὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος. (Ἀναμνήσεις καὶ διηγήματα ἀπὸ τοὺς πολέμους). Σχ. 8ον σελ. 111. Ἀθήναι 1931	Δρ.	30.—
ΕΙΡ. ΝΤΑΒΕΡΟΝΙ. Ἡ ὀλιθερῆ πορεία τῆς ζωῆς, μυθιστόρημα. Σχ. 8ον σελ. 236. Ἀθήναι 1931	>	30.—
ΛΕΑΝ. ΠΑΛΑΜΑΣ. Ἡ Φοινικία. (Ἀναλυτ. σημείωμα). Σχ. 8ον σελ. 20. Ἀθ. 1931	>	5.—
ΤΑ ΠΡΑΧΤΙΚΑ τῆς δίκης τῶν καταδικασθέντων ἐπὶ θάνατον φαντάρων τοῦ Καλπακιοῦ, ἐπὶ Ἀναθεωρητικὸν Στρατοδικεῖον. Σχ. 8ον σελ. 155. Ἀθ. 1931	>	10.—
Γ. ΟΝΕ. Ἡ κατακτῆτρια, ῥωμάντο. Σχ. 8ον σελ. 247. Ἀθ. 1931	>	35.—
ΜΩΡ. ΝΤΕΚΟΜΠΡΑ. Ἡ Σφίγγα μίλησε. Σχ. 8ον σελ. 259. Ἀθ. 1931	>	30.—
Β. ΚΟΡΝΑΡΟΥ. Ἐρωτόκριτος, διασκευὴ γιὰ τὸ θέατρο, Θ. Συναδινού, ἐκδ. Β'. Σχ. 8ον σελ. 131. Ἀθ. 1931	>	20.—
Ρ. ΡΑΔΟΠΟΥΛΟΥ. Ὁ βασιλεὺς Φουάτ ὁ Α' καὶ ἡ ἀναγεννωμένη Αἴγυπτος, μετὰ συνοπτικῆς ἱστορίας Μωχαμέτ Ἀλή καὶ Χεδίβου Ἰσμαήλ. Σχ. 8ον σελ. 402. Ἀλεξανδρῆαι 1930	>	150.—
ΧΑΡ. ΕΜΜΑΝΟΥΙΛΙΔΗ. Αἱ δύο συνυλλαγματικαὶ ἀπὸ νομικῆς, ἐμπορικῆς καὶ Τραπεζικῆς ἀπόψεως. Σχ. 8ον σελ. 48. Ἀθ. 1931	>	20.—
Ν. ΚΑΛΑΙΧΟΡΟΥ. Ἐκλογή τῶν δασυνομένων καὶ περισπωμένων λέξεων τῆς Ἑλλην. γλώσσης. Σχ. 8ον σελ. 63. Πάτραι 1930	>	15.—
Α. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Ἀσκήσεις Φυσικῆς λελυμένα, λιθόγραφοι. Σχ. 8ον σελ. 143. Ἀθ. 1931	>	100.—
ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ. Ὁρες ἀγίας. Σχ. 8ον σελ. 126. Ἀθ. 1934	>	40.—
ΚΩΝ. ΤΣΟΥΚΑΛΑ. Τὰ ὄρκια δικαστήρια. Τόμος Β'. Σχ. 8ον σελ. 669. Ἀθ. 1931	>	175.—
Π. ΚΟΕΝ. Πραγματεῖα περὶ δωσιδικίων. Σχ. 8ον σελ. 92. Ἀθ. 1931	>	50.—
Ε. ΑΛΛΙΧ. Δημοσίαι οικονομία, κατὰ μετάφρασιν Α. Λαμπροπούλου καὶ τὰ Ἑλληνικά δημοσία οικονομικά. Τόμος Α'. Ὁ Προϋπολογισμός. Σχ. 8ον σελ. 919. Ἀθ. 1931	>	375.—
Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ. Ἡ Ἑλληνικὴ ἐλαιοκομία. Σχ. 8ον σελ. 304. Ἀθ. 1931	>	225.—
Ι. ΑΝΤΣΑΚΛΗ. Ἡ θερμοκλιμικὴ λυχνία καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εἰς τὴν ραδιοφρονίαν. Σχ. 8ον σελ. 166. Ἀθ. 1931	>	80.—
Α. ΠΑΠΑΔΗΜΑ. Εἰσαγωγή ἐπὶ Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Σχ. 8ον σελ. 90. Ἀθ. 1931	>	15.—
Ι. ΑΝΘΟΥΛΗ. Ἡ ἀστυνομία εἰς 2800 παροιμίας καὶ γνωμικά. Σχ. 8ον σελ. 344. Ἀθ. 1931	>	60.—
ΝΤΟΛΗ ΝΙΚΒΑ. Κ' ἡ ἱστορίες αὐτῆς τελείωσαν ἔτσι, διηγήματα. Σχ. 8ον σελ. 136. Ἀθ. 1931	>	25.—
Α. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Παγκόσμιος γεωγραφία, λιθόγραφος. Σχ. 8ον σελ. 100. Ἀθ. 1931	>	100.—
Α. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Μαθήματα Βοτανικῆς καὶ Ζωολογίας, λιθόγραφα. Σχ. 8ον σελ. 92. Ἀθ. 1931	>	100.—
Α. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Μαθήματα ἀνοργάνου καὶ ὄργαν. χημείας, λιθόγραφα. Σχ. 8ον σελ. 134. Ἀθ. 1931	>	100.—
Α. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Μαθήματα γενικῆς φυσικῆς, λιθόγραφα. Σχ. 8ον σελ. 281. Ἀθ. 1931	>	150.—

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΟΙΝΩΦΕΛΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ἐκ Προικοδοτήσεων Δημοσίου	Δραχμαὶ	950.000.000.—
Ἐκ Κεφαλαίων Γεωργικῶν Τραπεζῶν	»	90.000.000.—
Ἐξ Ἀξίας μετοχῶν Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς	»	40.000.000.—
Ἐκ Γεωργικῶν Εἰσφορῶν	»	20.000.000.—
Ἐκ Πιστώσεων Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	850.000.000.—
	Σύνολον	1.950.000.000.—

Οὐδεμίαν Τράπεζαν ἰδρύθη μετὰ περισσότερα κεφάλαια.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

Μέχρις 100.000.—δρ. 5 1/2 %.

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

Διὰ τοὺς ἀγρότας καὶ οργανισμοὺς αὐτῶν	Διὰ τοὺς ἀστούς
A'. ὄψεως 5 %	A'. ὄψεως . . 4 % καὶ 4 1/2 %
B'. ἐπὶ προθεσμίᾳ	B'. ἐπὶ προθεσμίᾳ
Δι' ἓν ἔτος 5 1/2 %	Δι' ἓν ἔτος 5 — %
Διὰ δύο ἔτη 6 — %	Διὰ δύο ἔτη 4 1/2 %
Ἄνω τῶν δύο ἐτῶν 6 1/2 %	Ἄνω τῶν δύο ἐτῶν 6 — %

Αἱ καταθέσεις ἔχουν πρόσθετον ἀσφάλειαν τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους (Νόμος 4332. Πρᾶξις Ὑπουργ. Συμβουλίου τῆς 14 15/2/1930).

Αἱ καταθέσεις ἐνεργοῦνται ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ὡς ἀντιπροσώποις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς.

ΕΞΕΔΟΘΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. ΠΛΑΓΙΑΝΝΗ

Τμηματάρχου Ἀγρ. Τάξεως ἐν τῷ Στενογραφικῷ Γραφείῳ τῆς Βουλῆς

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΕΝΟΓΡΑΦΙΑ

Κατὰ τὸ Σύστημα GABELSBERGER - MINΔΛΕΡ

Τὸ πρακτικώτατον τοῦτο βιβλίον εἶναι λίαν χρήσιμον διὰ πάντα φοιτητὴν, σπουδαστὴν, μαθητὴν, τραπεζιτικὸν υπάλληλον, δικαστικὸν γραμματεῖς κ.λ.π. Ταχέϊα ἐκμάθησις. Μέθοδος ἀναλυτικὴ. Πολλὰ στενογραφικὰ ὑποδείγματα.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα ἀντὶ δραχ. 75. Παρὰ τοῦ συγγραφέως ἀποστέλλεται ἐλεύθερον ταχυδρ. τελῶν. Γράψατε Καλλινίκου 7. Πατήσια.